ISSN 1846-3827

Grb i Zastava

32

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj 32, Godina XVI.
Zagreb, studeni 2022.
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association
Number 32, Volume XVI, Zagreb, November 2022

Kameni grb obitelji **Slovinja**

Stalna izložba crkvene umjetnosti benediktinskog samostana sv. Margarite u Pagu

Foto: Ante Škoda

Vidi Nikša Kuščić:
Dva grba paške obitelji Slovinja
→ 20

Stone carved coat of arms of the **Slovinja** family

Permanent Exhibition of Sacral Art in the Benedictine Monastery of St. Margarit in Pag

Photo: Ante Škoda

See Nikša Kuščić:
Two Coats of Arm of the Slovinja Family of Pag
→ 20

ISSN 1846-3827

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član FIAV

The Croatian Heraldic & Vexillological Association was established in 2006. HGZD is a member of CIGH

Fédération internationale des associations vexillologiques · Confédération internationale de généalogie et d'heraldique

UVODNIK *EDITORIAL*

Dragi čitatelju,

Za nama je razdoblje intenzivne aktivnosti vezane uz održavanje 29. međunarodnog veksilološkog kongresa u Ljubljani i postkongresnog skupa u Rijeci. Iako Društvo nije direktno bilo uključeno u organizaciju ljubljanskog kongresa, moje obaveze i aktivnosti bile su mnogobrojne i nisu mi dozvolile paralelnu organizaciju drugih događanja u Hrvatskoj. Ali to ne znači da nema sasvim dovoljno toga za prikazati u našoj kronici na posljednjim stranicama ovog sveska. Kronika je bila ispuštena u prošlom broju, pa ovaj put počinjemo s nekoliko događanja i prije njega.

O ljubljanskom kongresu donosim detaljno izvješće ovaj put, a o riječkom skupu neka ostane za sljedeći broj, jer imamo dovoljno drugih zanimljivih tema. Od redovitih priloga, Galović ovaj puta predstavlja za hrvatsku heraldiku važnog istraživača koji je djelovao na području Istre, a koji se možda ne bi ugodno osjećao da ga zovemo hrvatskim heraldičarom. Peran nam predstavlja jedan neobičan posve karakterističan heraldički lik, a prilog je zanimljiv jer po prvi put u GiZ rabi izvore iz nedavno na mrežu postavljenih digitalizacija grbova iz austrijskog državnog arhiva – jednog novog izvora kojeg ćemo sigurno mnogo rabiti u budućnosti. Kuščić donosi novu priču o obiteljskom grbu, ovom prilikom jedne građanske paške obitelji. Horvat u najstarijim prikazima hrvatskih ratnih zastava razmatra pojavu šahiranog uzorka u vojnom kontekstu. Todorović donosi prvi dio analize kasnije uporabe zastava s portolanskih karata, nakon što se zastave više ne pojavljuju na pomorskim mapama.

Ovim brojem započinjemo i niz predstavljanja bjelovarskih ratnih zastava iz fundusa Galerije *Barutana 1991.* o kojima piše njezin ravnatelj i pokretač Društva za očuvanje hrvatske vojne tradicije iz Bjelovara, a kojeg odranije znamo kao stručnjaka za odoroslovlje, Marin Sabolović.

U Bljescima donosimo vijest o novom švedskom državnom heroldu, na kojega možemo biti ponosni. Predstavljamo dva nova izdanja, a kao i obično, ima tu još i ponešto, a ovih 36 stranica jednom u pola godine nikada se ne čini dovoljno.

Veseli me da dobivam lijepe i pohvalne reakcije na objavljeno, to je rezulatat zajedničkog napora svih oni koji na ovaj ili onaj način sudjeluju u radu HGZD-a i izradi GiZ-a. Hvala vam svima.

Želim Vam da uživate čitajući GiZ,

Željko Heimer

Dear Reader,

We have just completed a period of intense activity related to the 29th International Congress of Vexillology in Ljubljana and the post-congress event in Rijeka. Although our Association was not directly involved in the organization of the Ljubljana congress, my numerous obligations and activities did not allow me to organize other events in Croatia in parallel. But that does not mean there is not quite enough to show in our chronicle on the last pages of this volume. The chronicle was omitted in the last issue, so this time we start with several earlier events.

I provide a detailed report on the Ljubljana congress this time and will leave the Rijeka meeting for the next issue, because we have enough other interesting topics. Among our regular contributors, this time Galović presents an important researcher of Croatian heraldry who worked in the Istrian region but might not feel comfortable being called a Croatian heraldist. Peran presents us with an unusual and very particular heraldic charge, and his contribution is interesting because, for the first time in GiZ, it uses sources from the recently completed online digitization of coats of arms in the Austrian state archive - a new source that we will surely use a lot in the future. Kuščić brings a new story about a family coat of arms, this time of the civic Pag family. In the oldest depictions of Croatian war flags, Horvat considers the appearance of the checkered pattern in a military context. Todorović presents the first part of his analysis on the use of flags from portolan charts, after they no longer were shown regularly in maritime maps.

With this issue, we begin a series on Bjelovar war flags from the collection of the Barutana 1991 *Gallery, prepared by director and founder of the Society for the Preservation of Croatian Military Tradition from Bjelovar, Marin Sabolović, whom we know from earlier as an expert in uniformology.*

In the Flashes, we bring news of a new Swedish state herald, whom we can be proud of. We present two new editions, and, as usual, there is a bit more, and these 36 pages once every six months never seem enough.

I am happy to receive nice and commendable reactions to the publication. It is the result of the joint effort of all those who participate in one way or another in the work of HGZD and the creation of GiZ. This is an opportunity to thank them all.

I hope you enjoy reading GiZ,

Željko Heimer

S A D R Ž A J
C O N T E N T S

Kameni grb obitelji Slovinja (uz str. 10)
Stone Carved Coat of Arms of Slovinja Family (p. 10) 1
Uvodnik | *Editorial* 2
Leksikon hrvatske heraldike – heraldičari (22): Carlo Baxa (1875. – 1951.)
The Croatian Heraldry Lexicon – Heraldists (22): Carlo Baxa (1875 – 1951)
– ***Tomislav Galović*** ..... 3 – 6
Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (11): Epilog: Poslije portolana (1): S portolana na tablice
Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (11): Epilogue: After the Portolans (1): From Portolans to Charts
– ***Tomislav Todorović*** ..... 7 – 9
Jatagan – nepoznat u heraldici
Yatagan – Unknown in Heraldry
– ***Zoran Peran*** ..... 10 – 13
Izvještaj s ICV29 Ljubljana 2022
ICV29 Ljubljana 2022 Report
– ***Željko Heimer*** ..... 14 – 19
Dva grba paške obitelji Slovinja
Two Coats of Arms of the Slovinja Family from Pag
– ***Nikša Kuščić*** ..... 20 – 25
Bjelovarske ratne zastave (1): „A“ četa ZNG Bjelovar
Bjelovar War Flags (1): ZNG Bjelovar Company Alpha
– ***Marin Sabolović*** ..... 24 – 25
Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. st. (11) Uporaba hrvatskog šahiranog grba kao vojnog simbola
Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th c. (11) Use of the Croatian checkered coat of arms as a military symbol
– ***Matija Horvat*** ..... 26 – 30
Nove knjige | *New Books*
Spomenica Dana hrvatska zastave
Commemorative Book for Croatian Flag Day 31
Heimer: Zastave Rijeke
Heimer: Flags of Rijeka 32
Bljesci | *Flashes*
Hrvat - novi državni herold Švedske
Croat - a New State Herald of Sweden 33
Suradnici | *Authors* 34
Kronika HGZD | *HGZD Chronicles* ... 36

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske financijski podupire časopis **Grb i Zastava** kao časopis za popularizaciju znanosti

Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia *provides financial support to* **Grb i Zastava** *as a journal for popularization of science*

Pratite HGZD i na Facebooku
Follow HGZD at Facebook
www.facebook.com/HGZD.hr

Raniji brojevi GiZ dostupni su na
Past issues of GiZ are available at
hgzd.hr/grb-i-zastava

Tomislav Galović

Leksikon hrvatske heraldike – heraldičari (22)

Carlo Baxa (1875. – 1951.)

Lexicon of Croatian Heraldry – Heraldists (22)

Carlo Baxa (čit. *Bakša*), vojnik, turistički djelatnik, publicist i heraldičar rođen je 29. ožujka 1875. u **Puli** (pogrešno se navodi u nekim talijanskim i hrvatskim publikacijama kao mjesto rođenja **Trst**). Podrijetlom je iz **Lindara**, iz zaseoka **Bakši**, u kojem su se članovi obitelji **Baksa**, u popisu iz 1880., ali i kasnije, izjašnjavali kao **Hrvati** – no ne i Carlova obitelj. Carlo je bio treće dijete u obitelji Baxa – njegov otac **Romano** (1829. – 1912.) po zanimanju je bio vojni liječnik djelatan u Puli i Trstu s činom *Admiral-Stabs-Arzt* (odgovasra razini kontraamirala odnosno generala bojnika), a majka **Guglielmina kontesa de Lombardo** (1844. – 1880.).

(Baxa, Carlo - Istrapedia)

Osnovnu i srednju školu završava u Trstu. Nakon toga vojni rok služi u mađarskim konjaničkim postrojbama – *husarima*. Početkom 20. st. vraća se u rodni kraj te sa suprugom **Marijom Delena** (1876. – 1963.), rodom iz **Sežane** kraj Trsta, živi i stvara obitelj na obiteljskom posjedu u Lindaru gdje se nalazi *Villa Baxa* (danas zapuštena), sagrađena u neoromaničkom stilu (19. st.). Tu se bavi zemljoradnjom, konjima i uzgojem stolnog grožđa, a bio je i predstavnik/konzul *Touring Club Italiano*.

Kao zaljubljenik u konje i predsjednik lokalnog jahačkog društva objavljuje priručnik o konjogojstvu *Il cavallo. Manuale pratico per l'allevatore* (Pola: Stabilimento tipo-litografico Boccasini & C., 1908.). Okušao se i u baletu napisavši libreto za balet *Renzo: balletto istriano in due parti (5 quadri)* (Lindaro, 1910. / tisak: Tipografia di Gaetano Coana, Parenzo / Poreč; kasnije pretiskano u knjizi **Nerine Feresini**, *La Foiba di Pisino,* prefazione di Carlo D'Ambrosi, Trieste: Famiglia Pisinota, 1972.) s ciljem prikupljanja financijskih sredstava za istraživanje **Pazinske jame**.

Njegova javna djelatnost dolazi do izražaja 1907. kada nastupa kao predsjednik Organizacijskog odbora Izložbe umjetnosti u **Pazinu** (*Mostra d'arte Pisino*) koju je potaklo i organiziralo Društvo *Dante Alighieri*. Tada je tiskom objavio poziv na navedenu izložbu pod naslovom: *Invito a visitare l'esposizione artistica istriana* (Capodistria, 1907.). Također je bio promotor i opunomoćeni tajnik Organizacijskog odbora Prve istarske pokrajinske izložbe u **Kopru** (*Prima esposizione provinciale istriana*) održane 1910., po uzoru na ondašnje svjetske izložbe, a s ciljem predstavljanja različitih segmenata povijesti, kulture i gospodarstva **Istre** od prapovijesti do 20. st. Bilo je to poticaj osnutku *Gradskoga muzeja u Kopru* (1911.). Tada je Baxa po prvi put uz zemaljski grb Istre predstavio zbirku od 66 gradskih i općinskih grbova s prostora Istre i **Kvarnerskih otoka**. To je bio prvi dio njegova *Istarskog grbovnika*. To će kasnije biti publicirano u obliku plakata „Stemmi delle Località dell'Istria (Parte I del 'Blasonario Istriano' compilato da Carlo Baxa)" veličine 56 x 70 cm (Edito dalla ditta E. Passero Di G. Chiesa – Udine, 1920.).

U razdoblju do Prvoga svjetskog rata objavljuje niz članaka u novinama i časopisima kao što su *Adria* (Illustrierte Monatsschrift für Landes- u. Volkskunde, Volkswirtschaft und Touristik der adriatischen Küstenländer, Triest / Trst) ili *L'Istria agricola. Periodico quindicinale* (Organo dell'Istituto agrario, del Consiglio agrario e della Commissione d'imboschimento, Parenzo / Poreč).

Od 1913. bio je ravnatelj Turističkog ureda u **Portorožu**. Iste

Carlo Baxa *(read* Baksha*), military officer, tourist worker, publicist and heraldist was born on 29 March 1875 in* ***Pula*** *(some Italian and Croatian publications incorrectly state* ***Trieste*** *as the place of his birth). He originated in the* ***Lindar*** *hamlet of* ***Bakši****, where some members of the* ***Baksa*** *family, in the 1880 and later censuses, declared themselves* ***Croats*** *– but not Carlo's family. Carlo was the third child in the Baxa family – his father* ***Romano*** *(1829 – 1912) was a military doctor working in Pula and Trieste with the rank of* Admiral-Stabs-Arzt *(corresponding to the level of rear admiral or major general), and his mother was* ***Guglielma contessa de Lombardo*** *(1844 – 1880).*

He finished primary and secondary school in Trieste. After that, he completed his military service in the Hungarian cavalry units – hussars. *At the beginning of the 20th century, he returned to his native region and, with his wife* ***Marija Delena*** *(1876 – 1963), a native of* ***Sežana*** *near Trieste, lived and raised a family on the family estate in Lindar, where the* Villa Baxa *(now neglected) was built in Neo-Romanesque style (19th century). There he engaged in farming, raising horses, and growing table grapes and served as representative/consul of the* Touring Club Italiano.

As a horse lover and president of the local riding society, Baxa published the horse breeding manual Il cavallo. Manuale pratico per l'allevatore *(Pola: Stabilimento tipo-litografico Boccasini & C., 1908.). He also tried his hand at ballet, writing the libretto for the ballet* Renzo: balletto istriano in due parti (5 quadri) *(Lindaro, 1910 / printing: Tipografia di Gaetano Coana, Parenzo / Poreč; later reprinted in* ***Nerina Feresini****'s book,* La Foiba di Pisino*, prefazione di Carlo D'Ambrosi, Trieste: Famiglia Pisinota, 1972.), with the aim of collecting financial resources for researching the* ***Pazin Cave****.*

His public activity came to the fore in 1907, when he acted as president of the Organizing Committee of the Art Exhibition in ***Pazin****, which was instigated and organized by the* Dante Alighieri *Society. Then he published an invitation to the exhibition in the press under the title:* Invito a visitare l'espozione artistica istriana *(Capodistria, 1907). He was also the promoter and authorized secretary of the Organizing Committee of the First Istrian Provincial Exhibition in* ***Koper*** *held in 1910, modeled after the world exhibitions of that time, with the aim of presenting different segments of the history, culture and economy of* ***Istria*** *from prehistory to the 20th century. This was the impetus for the founding of the* City Museum in Koper *(1911). Then, for the first time, Baxa presented a collection of 66 city and municipal coats of arms from the area of Istria and the* ***Kvarner*** *islands, along with the coat of arms of Istria. This was the first part of his* Istrian Armorial Book *and would later be published in the form of a poster "Stemmi delle Località dell'Istria (Parte I del 'Blasonario Istriano' compilato da Carlo Baxa)" size 56 x 70 cm (Edito dalla ditta E. Passero Di G. Chiesa – Udine, 1920).*

In the period leading up to the First World War, he published a number of articles in newspapers and magazines such as Adria *(Illustrierte Monatsschrift für Landes-u. Volkskunde, Volkswirtschaft und Touristik der adriatischen Küstenländer, Triest / Triest) and* L'Istria agricola. Periodico quindicinale *(Organo*

mu je godine povjerena organizacija istarske sekcije „Jadranske izložbe“ u **Beču**. O Portorožu je tada napisao i vodič na njemačkom jeziku: *Führer durch Portorose, mit Situationsplan und zahlreichen Abbildungen* (Trieste: Buch- und Kunstdruckerei L. Herrmanstoreer, 1914.), te kasnije na talijanskom: *Riviera istriana. Guida di Portorose presso Trieste: stazione climatica e balneare, bagni salso-jodici e bagni di spiaggia, compilata da Carlo Baxa* (Portorose: La Commissione di Cura, 1920. / tisak: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/ Kopar).

U Prvi svjetski rat mobiliziran je kao časnik s činom satnika, službujući kao zapovjednik mjesta dvije godine u **Kotoru** (**Crna Gora**). Od kraja 1917. biva raspoređen u **Furlaniju** i **Veneto** zapovjedavši pozadinskim postajama u općinama **Sacile**, **Vittorio Veneto** i **Gemona**. Prema nekim izvorima i navodima talijanske provenijencije za vrijeme rata – iako je bio austrijski časnik – bavio se špijunažom za Talijane. Završetak rata, porazom **Austro-Ugarske**, dočekao je u Trstu kao član *Odbora javnog spasa* koji je preuzeo upravljanje gradom iz ruku austrijskih časnika.

U poslijeratnom razdoblju Baxa se ponovno vraća u Portorož kao turistički djelatnik. Tu je ostao zapamćen po organizaciji „Izložbe istarske heraldike“ koja je bila postavljena u *Ružičastoj dvorani* „Hotela Palace“ u Portorožu 1920. Tada je tiskom objavio publikaciju u vidu poziva na navedenu izložbu *Invito a visitare l'esposizione araldica istriana che si terrà da Pasqua a Pentecoste MCMXX nella Sala rosa del Palace Hotel di Portorose* ([Lindar]: 1920. / tisak: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/Kopar) Tu je bila upravo predstavljena istarska heraldička baština – ukupno 478 plemićkih i municipalnih grbova – i tada je posebno do izražaja došao Baxin prethodni heraldički rad i nastojanja. Međutim, u svemu tome više je nego očit iredentizam i nijekanje slavenskog/hrvatskog i slovenskog nacionalnog identiteta u Istri.

Nakon toga slijedi Baxin dvadesetogodišnji boravak u **Opatiji**. Tu je od 1923. bio tajnik pa direktor/ravnatelj Turističke uprave/ureda. U pravcu promocije opatijskog turizma ponovno pokreće izdavanje turističkog tjednika *Lista ufficiale dei ospiti di Abbazia*. Kao i za Portorož, sličan je vodič objavio i o Opatiji – *Guida d'Abbazia: Abbazia. Stazione climatica e balneare di primissimo ordine. Riviera del Carnaro (Istria-Italia)* (Abbazia, 1924. / tisak: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/Kopar). Već iduće godine tiskano je i drugo izdanje: *Guida d'Abbazia, compilata da Carlo Baxa* (Abbazia: Direzione della Sezione climatica e balneare di Abbazia, 1925. / tisak: Stabilimento tipografico Kreisel & C.).

U Opatiji ostaje sve do kapitulacije Italije u Drugom svjetskom ratu. Tada se seli u Trst, a njegova obitelj napušta Lindar. U turbulentnom poslijeratnom vremenu (bogatoj) obiteljskoj knjižnici gubi se trag, a kućanski inventar biva raznesen.

U gradu svoje mladosti Baxa

Grb obitelji Baxa | *Baxa Family Arms*
(P. Grio – C. Bernich, *Blasonario giuliano*, Trieste, 2021: 151)

dell'Istituto agrario, del Consiglio agrario e della Commissione d'imboschimento, Parenzo / Poreč).

From 1913 Baxa was the director of the Tourist Office in ***Portorož****. In the same year, he was entrusted with the organization of the Istrian section of the "Adriatic Exhibition" in* ***Vienna****. He also wrote a guide about Portorož in German:* Führer durch Portorose, mit Situationsplan und zährlichen Abbildungen *(Trieste: Buch- und Kunstdruckerei L. Herrmanstoreer, 1914), and later in Italian:* Riviera Istriana. Guida di Portorose presso Trieste: stazione climatica e balneare, bagni salso-jodici e bagni di spiaggia, compilata da Carlo Baxa *(Portorose: La Commissione di Cura, 1920. / press: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/Kopar).*

During the First World War, he was mobilized as an officer with the rank of captain, serving as a town commander for two years in ***Kotor*** *(****Montenegro****). From the end of 1917, he was assigned to* ***Friuli*** *and* ***Veneto****, commanding rear stations in the municipalities of* ***Sacile****,* ***Vittorio Veneto*** *and* ***Gemona****. According to some sources and statements of Italian provenance during the war – even though he was an Austrian officer – Baxa engaged in espionage for the Italians. The end of the war, with the defeat of* ***Austria-Hungary****, he met in Trieste as a member of the* Public Rescue Committee*, which took over the management of the city from the hands of Austrian officers.*

In the post-war period, Baxa returned to Portorož again as a tourist employee. He was remembered there for the organization of the "Exhibition of Istrian Heraldry," which was set up in the Pink Hall *of the "Palace Hotel" in Portorož in 1920. Then he published a publication in the press in the form of an invitation to the exhibition* Invito a visitare l'esposizione araldica istriana che si terrà da Pasqua a Pentecoste MCMXX nella Sala rosa del Palace Hotel di Portorose *([Lindar]: 1920 / printing: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/Kopar) The Istrian heraldic heritage was just presented there – a total of 478 nobility and municipal coats of arms – and then Baxa's previous heraldic work and endeavors came to the fore in particular. However, irredentism and denial of Slavic/Croatian and Slovene national identity in Istria is more than obvious in all of this.*

This was followed by Baxa's twenty-year stay in ***Opatija****. There, from 1923, he was the secretary and then director of the Tourist Administration/Office. With the aim of promoting Opatija tourism, the publication of the tourist weekly* Lista ufficiale dei ospiti di Abbazia *was again launched. As for Portorož, he published a similar guide for* Opatija – Guida d'Abbazia: Abbazia. Stazione climatica e balneare di primissimo ordine. Riviera del Carnaro *(Istria-Italia) (Abbazia, 1924 / printing: Stabilimento tipografico nazionale Carlo Priora, Capodistria/Kopar). The very next year, a second edition was printed:* Guida d'Abbazia, compilata da Carlo Baxa *(Abbazia: Direzione della Sezione climatica e balneare di Abbazia, 1925 / printing: Stabilimento tipografico Kreisel & C.).*

He remained in Opatija until

„Stemmi delle Località dell'Istria (Parte I del 'Blasonario Istriano' compilato da Carlo Baxa)“, 56 x 70 cm (Edito dalla ditta E. Passero Di G. Chiesa – Udine, 1920.)
(https://www.fondazionecarigo.it/it/24371/000330)

živi sve do 1951. kada zbog zdravstvenih razloga odlazi u **Južni Tirol** – **Alto Adige**, u grad **Merano**.

Baxa ide u red istaknutih talijanskih istraživača istarske heraldičke baštine kao što su **Gregorio de Totto**, **Ranieri Mario Cossàr**, **Andrea Benedetti**, **Antonio Alisi** ili pak **Riccardo Gigante** koji je za riječke plemićke porodice izradio *Blasonario fiumano* (Riječki grbovnik).

Carlo Baxa autor je rukopisnog djela *Blasonario istriano* (Istarski grbovnik) ili pod alternativnim nazivom *Libro d'oro dell'Istria* (Zlatna knjiga Istre) na kojem je radio dugi niz godina. Izložbom u Portorožu (1920.) Baxa je ne samo predstavio svoje sakupljeno heraldičko gradivo, već je poviše toga namjeravao objaviti svoj grbovnik. Zbog nedostatnih financijskih sredstava to nije učinio već je grbovnik otkupila pulska općina te biva pohranjen u ondašnju **Istarsku pokrajinsku knjižnicu** u Puli (*Biblioteca provinciale dell´Istria – Pola*). Nakon Drugog svjetskog rata registriran je u zbirci arhivskog gradiva **Gradskog muzeja u Puli** (*Museo Civico di Pola*). Iako se svojevremeno (1950-ih te 1980-ih) smatrao zagubljenim, sada se taj vrijedan i zanimljiv rukopis pod nazivom „Tršćansko-istarski grbovnik (*Blasonario Triestino Istriano*)“ čuva u **Državnom arhivu u Rijeci** u fondu *Zbirka arhivskog gradiva Gradskog muzeja u Puli*, u podcjelini *„Fragmenti osobnih i obiteljskih fondova“* pod signaturom HR-DARI-274. Zbirka arhivskog gradiva Gradskog muzeja u Puli, 2.5.2. Baxa, Carlo, kut. 5 i 6.

Grbovnik se nalazi raspoređen u tri kutije od zelenog kartona s ukrašenim kožnim (smeđim) uglovima. Kutije su dimenzija 22×25 cm i u svakoj se nalaze papirnate kartice veličine 15,5×21,5 cm na kojima su nacrtani i u pravilu obojeni grbovi istarskih plemićkih porodica (poneki put i inačice grbova) i njihova imena (prezimena) s naznakom geografskog mjesta njihova podrijetla (ali ne uvijek). Tu je i niz municipalnih grbova, kao i grbova s javnih mjesta (tzv. javna heraldika). Ukupno je 595 kartica na kojima se nalazi 690 grbova u boji (506) i crno-bijelih (184). Svaka kartica danas je proviđena pečatom *Povijesnog arhiva Rijeka / Državnog arhiva u Rijeci*. U I. kutiji nalaze se kartice od br. 1 do br. 186, tj. od slova A (*Acerbi*) do E (*Erizzo*). U II. kutiji nalaze se kartice od br. 187 do br. 390, tj. od slova F (*Fabiani*) do Q (*Quintavalle*). U III. kutiji su kartice od br. 391 do br. 595, ali tako da se od br. 391 do br. 530, tj. od slova R (*Rampelli*) do Z (*Zusti*), nalaze grbovi plemićkih obitelji i grbovi gradova Istre i otoka **Krka** te gradski grbovi Trsta, **Rima** i **Venecije** (s napomenom da kartice s prikazima grbova **Sušaka** i **Veprinca** nisu rad Carla Baxe). Od br. 531 do br. 595 nalaze se grbovi (nacrtani u crno-bijeloj tehnici) s javnih i privatnih zgrada i građevina Pirana s naznakom njihove pripadnosti koja je naznačena na poleđini. Pretpostavlja se da ta 64 grba nisu Baxino djelo već bi njihov autor/priređivač bio **Giulio de Franceschi**.

Prema arhivističkom opisu **Zadarke Greblo** grbovnik je u dobrom stanju te je očito bio „na nekoj izložbi, jer su na svakoj kartici vidljivi tragovi ljepila“. Potonje se dakako odnosi na *Izložbu istarske heraldike* (Portorož, 1920.).

Navedeni rukopis grbovnika iz Državnog arhiva u Rijeci kao kopija u dva sveska postoji i u **Centru za povijesna istraživanja – Rovinj** (*Centro di ricerche storiche – Rovigno*). Prvi je svezak koloriran, a drugi izveden perom.

Osim toga Baxa je autor i manjeg grbovnika

Grb Dobrinja, Dubašnice i Krka na otoku Krku | *Coats of arms of Dobirnj, Dubašnica and Krk onthe island of Krk*
Blasonario Triestino Istriano (HR-DARI-274, 2.5.2., kut. 6)

the capitulation of Italy in the Second World War. He then moved to Trieste, and his family departed Lindar. In the turbulent post-war period, the (rich) family library was lost, and the household inventory was taken away.

Baxa lived in the city of his youth until 1951, when, for health reasons, he went to the city of ***Merano*** *in* ***South Tyrol*** *(****Alto Adige****).*

Baxa belongs to the ranks of prominent Italian researchers of Istrian heraldic heritage, such as ***Gregorio de Totto***, ***Ranieri Mario Cossàr***, ***Andrea Benedetti***, ***Antonio Alisi*** *and* ***Riccardo Gigante****, who created the* Blasonario fiumano *(Rijeka Armorial Book) for Rijeka noble families.*

Carlo Baxa is the author of the manuscript Blasonario istriano *(Istrian Armorial Book) (or under the alternative name* Libro d'oro dell'Istria *[Golden Book of Istria]), which he worked on for many years. With the exhibition in Portorož (1920), Baxa not only presented his collected heraldic material but also intended to publish his armorial book. Because of insufficient financial resources, he did not do so, but the manuscript was purchased by the municipality of Pula and stored in the then* Istrian provincial library *in Pula. After the Second World War, it was registered in the collection of archival materials of the* City Museum in Pula*. Although in the 1950s and 1980s it was considered lost, this valuable and interesting manuscript called "Triestine-Istrian Armorial Book (*Blasonario Triestino Istriano*)" is now kept in the* State Archives in Rijeka *in the* Collection of Archival Materials of the City Museum in Pula*, in the subsection* "Fragments of personal and family funds" *under the signature HR-DARI-274 Collection of archival material of the City Museum in Pula, 2.5.2. Baxa, Carlo, box 5 and 6.*

The armorial book is arranged in three green cardboard boxes with decorated brown leather corners. The boxes measure 22×25 cm and each one contains paper cards measuring 15.5×21.5 cm on which the coats of arms of Istrian noble families (and sometimes also their versions) are drawn, as a rule in color, and their names (surnames) indicated, sometimes with information about geographical location and origin. There are also a number of municipal coats of arms, as well as coats of arms from public places (so-called public heraldry). A total of 595 cards depict 690 coats of arms in color (506) and black and white (184). Today, each card bears the stamp of the Rijeka Historical Archive / State Archives in Rijeka*. The first box contains cards #1 to 186 comprising the letters A (*Acerbi*) to E (*Erizzo*). The second box contains cards #187 to 390, comprising the letters F (*Fabiani*) to Q (*Quintavalle*). The third box contains cards #391 to 595. Of these, cards #391 to 530, comprising the letters R (*Rampelli*) to Z (*Zusti*), depict the coats of arms of noble families and cities of Istria and the island of* ***Krk****, as well as the city coats of arms of Trieste,* ***Rome*** *and* ***Venice****. (The cards with the coats of arms of* ***Sušak*** *and* ***Veprinac*** *are not the work of Carlo Baxa). Cards #531 to 595 depict coats of arms (drawn in black and white) from public and private buildings and structures in Piran with an indication of their affiliation noted on the back. It is assumed that these 64 coats of arms are not the work of Baxa, but rather of author/arranger* ***Giulio de Franceschi****.*

According to the archival description by ***Zadarka Greblo****, the armorial book is in good condition and was obviously "at an exhibition, because traces of glue are visible on each card." The latter certainly*

oslikana perom, koji se danas nalazi u **Pokrajinskom muzeju u Kopru** (*Pokrajinski muzej Koper / Museo Regionale Capodistria*). Riječ je o rukopisu *Indicatore araldico per il blasonario Triestino* (arhivska signatura: SI PAK KP 357, b. 3), formata A5 (148 x 210 mm), a sadrži 78 grbova građanskih i(li) plemićkih obitelji.

Glavni je prigovor Baxinu heraldičkom radu – unatoč velikom trudu i nastojanjima – izostanak blazona (opisa grbova) te nenavođenje izvora i drugih podataka uz prikazane grbove. **Andrea Benedetti** kritički se osvrnuo na Baxin heraldički rad s pravom upozorivši kako je pretjerana brojka o 3000 grbova koja se veže uz *Blasonario istriano*, kao i problem autentičnosti i podrijetla prikazanih grbova. Unatoč tomu takav grbovnik mogao je prirediti samo netko tko je „gajio bezgraničnu ljubav prema svojoj zemlji, ali bez potrebnih jamstava autentičnosti" (*uno sconfinato amore per la sua terra, ma senza le necessarie garanzie di autenticità*). S druge pak strane **Giovanni Radossi** s pravom smatra da je Baxa „čuveni istarski grboslovac" koji je „do u detalje nacrtao (ili je dao nacrtati?) i oslikao najugledniji grbovnik Istre". **Paolo Grio** i **Cristina Bernich** konstatiraju kako je Baxa „pasionirani ljubitelj zavičajne povijesti i prvi moderni proučavatelj istarske heraldike" (*un appassionato cultore di studi di storia patria ed il primo studioso moderno dell'araldica istriana*).

Carlo Baxa preminuo je u Meranu, 29. svibnja 1951. godine. **Giampaolo Zagonel** objavio je 2011. knjigu koja ga svojim naslovom dobro opisuje: *Carlo Baxa. Una vita al servizio dell'Italia, Pola 1875 - Merano 1951* (Carlo Baxa. Život u službi Italije, Pula 1875. – Merano 1951.).

O životu i djelu Carla Baxe vidi:

refers to the "Exhibition of Istrian Heraldry" (Portorož, 1920).

The aforementioned manuscript of the coat of arms from the State Archives in Rijeka exists as a copy in two volumes in the Center for Historical Research – Rovinj. *The first volume is colored, and the second is drawn with a pen.*

In addition, Baxa is the author of a smaller armorial book drawn with a pen, which is now in the Provincial Museum in Koper. *It is a manuscript* Indicatore araldico per il blasonario Triestino *(archival signature: SI PAK KP 357, b. 3), format A5 (148 x 210 mm), and contains 78 coats of arms of civil and/or noble families.*

The main objection to Baxa's heraldic work – despite great effort and engagement – is the absence of blazons (descriptions of coats of arms) and the failure to cite sources and other information with the displayed coats of arms. ***Andrea Benedetti*** *took a critical look at Baxa's heraldic work, rightly warning that the figure of 3,000 coats of arms associated with the* Blasonario istriano *is exaggerated and the authenticity and origin of the coats of arms shown are uncertain. Despite this, such an armorial book could only be prepared by someone who "had boundless love for his country, but without the necessary guarantees of authenticity." On the other hand,* ***Giovanni Radossi*** *rightly believes that Baxa is a "famous Istrian heraldist" who "drew (or had it drawn?) and painted the most distinguished armorial book of Istria."* ***Paolo Grio*** *and* ***Cristina Bernich*** *state that Baxa is "a passionate lover of native history and the first modern scholar of Istrian heraldry."*

Carlo Baxa died in Merano on 29 May 1951. In 2011, ***Giampaolo Zagonel*** *published a biography of Baxa that is well titled:* Carlo Baxa. Una vita al servizio dell'Italia, Pula 1875 - Merano 1951. *(Carlo Baxa. A life in Service of Italiy, Pula 1875 - Merano 1951).*

On life and work of Carlo Baxa see:

Andrea Benedetti, Contributo al blasonario giuliano [serija članaka], *La Porta Orientale* /Trieste/ V (1935) 7-8: 315-344; *Rivista del Collegio Araldico* (Rivista araldica) /Roma/ 7 (1936); 10 (1937); 3 (1938); (1939); 11-12 (1940); *Pagine istriane* /Trieste/ 7-8 (1951); Andrea Benedetti, „Secondo contributo al blasonario giuliano", *La Porta Orientale* /Trieste/ VI (1936) 5: 208-216; *Pagine istriane* /Trieste/ II (1951) 7/8: 60-62 (nekrolog); *Il Giornale di Trieste*, 7. lipnja 1951. (nekrolog); Bartol Zmajić, *Heraldika, sfragistika, genealogija*, Zagreb: Školska knjiga, 1971. (2. dopunjeno i prošireno izdanje: *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija. Rječnik heraldičkog nazivlja*, Zagreb: Golden marketing, 1996.); *Vodič Historijskog arhiva Rijeka*, gl. i odg. ur Antun Giron, ur. Nikola Crnković, Pazin – Rijeka: Historijski arhiv Pazin i Historijski arhiv Rijeka (Posebna izdanja historijskih arhiva u Pazinu i Rijeci, sv. 7), 1980., 230; Marijan Grakalić (st.), „Grboslovac Carlo Baxa: skica za jedan kontroverzan portret", *Vjesnik Povijesnog arhiva Rijeka* XXXIII-XXXIV (1993): 117-122; Marijan Grakalić (st.), „Pregled novije literature o grboslovlju/heraldici u Hrvatskoj", *Vjesnik Povijesnog arhiva Rijeka* XXXIII-XXXIV (1993): 159-175 (170); Giovanni Radossi, „Stemmi e notizie di famiglie di Rovigno d'Istria", *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno* XXIII (1993): 181-246 (196); Zadarka Greblo, *Zbirka arhivskog gradiva Gradskog muzeja u Puli 1301-1950* (Broj fonda: HR DARI 274). Analitički inventar, Rijeka: Državni arhiv u Rijeci, 1999.; Giovanni Radossi, *Monumenta heraldica Iustinopolitana. Stemmi di rettori, di famiglie notabili, di vescovi e della città di Capodistria*, con la collaborazione di Salvator Žitko, Rovigno – Trieste: Centro di ricerche storiche - Rovigno (*Collana degli Atti*, n. 21), Unione Italiana - Fiume, Università Popolare di Trieste, Museo Regionale di Capodistria, 2003., 35-37, 460, 464-465, 470, 475; Theodor de Canziani Jakšić (autor kataloga i izložbe), *Iz likovne riznice Državnog arhiva u Rijeci*, Rijeka: Državni arhiv u Rijeci (Posebna izdanja, sv. 17), 2004.; Maurizio Levak, „Grboslovlje ili heraldika", *Istarska enciklopedija*, ur. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža« (Niz hrvatske regije i gradovi), 2005., s. v. (282-283); Tomislav Galović – Emir O. Filipović, „Prilog bibliografiji radova o heraldici (s posebnim osvrtom na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu)", *Arhivski vjesnik* LI (2008): 161-226 (163, 174, 187); Giampaolo Zagonel, *Carlo Baxa. Una vita al servizio dell'Italia*, Pola 1875 - Merano 1951, Vittorio Veneto: Dario De Bastiani Editore, 2011.; Vicko Kapitanović, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet – Odsjek za povijest (Udžbenici Sveučilišta u Splitu – Manualia Universitatis studiorum Spalatensis; Izdanja Filozofskog fakulteta Sveučilište u Splitu – Editiones Facultatis Philosophicae Universitatis Spalatensis. 1. Manualia Facultatis Philosophicae Spalatensis), 2012., 311; Tomislav Galović, „Leksikon hrvatske heraldike – hrvatski heraldičari (5): Marijan Grakalić (1931. – 1997.) / Lexicon of Croatian Heraldry – Croatian Heraldists (5): Marijan Grakalić (1931–1997)", *Grb i zastava – Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva* VIII (svibanj 2014) 15: 3-4; Mate Božić, *Heraldička istraživanja na području Hrvatske*, diplomski rad, mentor: prof. dr. sc. Stjepan Ćosić, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet – Odsjek za povijest, 2016., 6, 66-68, 78, 81, 96; Robert Matijašić, „Baxa, Carlo, javni djelatnik, publicist i heraldičar (Pula, 29. III. 1875. – Merano, 29. V. 1951.)", *Istrapedia – istarska internetska enciklopedija* (2017) - https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/2600/baxa-carlo# (pristupljeno 20. XI. 2022.); Jelena Barić, *Turizam u Opatiji između dva svjetska rata*, doktorski rad, mentor izv. prof. dr. sc. Mateo Bratanić, Zadar: Sveučilište u Zadru – Poslijediplomski sveučilišni studij Jadran - poveznica među kontinentima, 2021.; Paolo Grio – Cristina Bernich, *Blasonario giuliano. Raccolta di stemmi e notizie storiche delle famiglie dell'Istria e delle città di Fiume, Trieste, Gorizia e Grado*, Trieste: Unione degli Istriani - Libera Provincia dell'Istria in Esilio, 2021., 17-18, 25-26, 151.

Tomislav Todorović

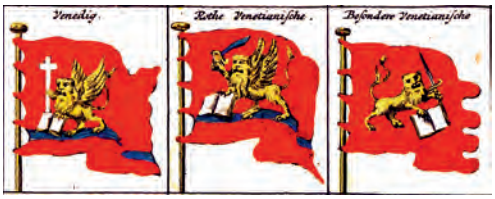
Epilog: Poslije portolana (1)
S portolana na tablice

Ograničenja portolanskih karata su došla do izražaja u razdoblju velikih geografskih otkrića, s povećanjem udaljenosti koje su brodovi prelazili: tokom prekooceanske plovidbe, mora se uzeti u obzir zakrivljenost Zemljine površine, a kako postupak izrade portolana to ne čini (v. dio 1, GiZ br. 21), smanjuje se preciznost navigacije. Ovaj problem je prvi riješio **Gerhard Kremer**, alias **Gerardus Mercator**, koji je 1569. predstavio prvu suvremenu kartografsku projekciju – matematički postupak pretvaranja zakrivljene površine Zemlje u ravnu površinu mape [1]. Slijedili su izumi drugih projekcija, što je sve dovelo do izrade znatno preciznijih mapa koje su počele istiskivati portolane iz upotrebe. Ipak, izrada portolana je nastavljena sve do ranog 18. stoljeća, jer su oni još uvijek bili dovoljno upotrebljivi za prikaze manjih površina, a kombiniranjem većeg broja mapa u atlase mogli su se koristiti čak i za duže plovidbe. Također, pri njihovoj izradi se sve više vodilo računa o funkciji, a sve manje o ukrašavanju, da bi do sredine 17. stoljeća iluminiranje portolana bilo potpuno napušteno.

1. Venecija / *Venice*
Laurie & Whittle, 1794.

Iako zastave više nisu bile prikazivane kao sastavni dio mapa, to nije značilo da pomorcima nije bilo potrebno poznavati ih – naprotiv, tokom dužih putovanja je bilo moguće naići na veći broj zastava nego ranije, kako na drugim brodovima, tako i na obalama. Kako bi se olakšalo njihovo prepoznavanje, od sredine 17. stoljeća kolekcije njihovih slika su objavljivane u obliku tablica zastava, bilo kao dodatak atlasima ili kao samostalni dokumenti [2]. One su kasnije bile uključivane i u enciklopedije, što su prvi učinili još **Diderot** i **D'Alembert** 1769, uključivši ih u VI tom ilustracija [3, 4]. Bile su tiskane ili u boji ili crno-bijelo, uz primjenu heraldičkih šrafura (ove su često korištene i u kombinaciji s bojama, tiskane preko obojenih polja). U početku, prikazane zastave su bile najviše iz **Europe**, potom s **Bliskog istoka** i iz sjeverne **Afrike**, a znatno manje iz drugih dijelova svijeta. Sadržaj tablica se vremenom mijenjao, izbacivanjem zastarjelih zastava i uključivanjem novih, iako su ažuriranja često kasnila, a bilo je i grešaka, kako u prikazivanju nacrta, tako i u njihovom identificiranju. Uprkos povremenim greškama, brojnost sačuvanih tablica zastava pokazuje da su one predstavljale vrlo korisno pomagalo, koje je ostalo u upotrebi do današnjih dana. Detaljan prikaz svih danas poznatih tablica uveliko prelazi okvir ovog rada, stoga će ovdje biti izložen samo sažeti pregled prikazanih zastava koje su bile preuzete s portolanskih karata.

2. Venecija / *Venice*
Johann Baptist Homann, c. 1718.

Sa portolana na tablice: preuzete zastave

Većina zastava sa portolanskih karata se nije pojavila na tablicama zastava, što potvrđuje da u vrijeme njihovog nastanka one više nisu bile u upotrebi. Od onih koje jesu bile uključene, najčešće se pojavljivala zastava **Venecije** – tablice zastava na kojim ona nije prikazana su izuzetno rijetke. Štoviše, obično su prikazivane bar dvije zastave: civilna („mirnodopska“), na kojoj krilati lav sv. **Marka** prednjom desnom šapom drži križ, i ratna, na kojoj on drži mač; na obje zastave, on prednjom lijevom šapom pridržava otvorenu knjigu, a okrenut je prema koplju [5]. Boje zastava su bile crvena za polje, žuta/zlatna za lava i bijela za knjigu, a lav je obično bio postavljen povrh plave trake koja se prostirala cijelom dužinom zastave, iz koje ponekad izrasta zelena planina (sl. 1). Međutim, najčešće je ovim dvjema zastavama dodavana treća [6], takozvana „posebna zastava“ (izraz koji se često nalazi na

3. Venecija / *Venice*
Johannes Loots, c. 1650-1700.

*The limitations of portolan charts were fully realized in the Age of Discovery, as the distances that ships traversed increased. In transoceanic navigation, the curvature of the Earth's surface must be taken into consideration, and as the process of creating a portolan does not do so (see Part 1, GiZ nr. 21), the precision of navigation is reduced. This problem was first solved by **Gerhard Kremer**, alias **Gerardus Mercator**, who in 1569 presented the first modern cartographic projection – the mathematical process of converting the curved surface of the Earth onto the flat surface of a map [1]. The invention of other projections followed, which all led to the creation of increasingly precise maps and declining use of portolans. Nevertheless, production of portolans continued until the early 18th century, as they could still be used to represent smaller areas, and by combining a large number of maps into atlases, they could even be used for navigating longer distances. In addition, portolan production came to focus increasingly on function and less on decoration, such that the illumination of portolans was completely abandoned by the mid 17th century.*

*Although flags were no longer presented as component parts of maps, this did not mean that seafarers did not need to know them. On the contrary, during longer voyages it was possible to encounter more flags than before, both on other ships as well as on the coasts. In order to facilitate flag recognition, collections of flag illustrations were published from the mid 17th century in the form of flag charts, either as additions to atlases or as independent documents [2]. They were later also included in encyclopedias, first by **Diderot** and **D'Alembert** in 1769, who included them in Volume VI of Illustrations [3, 4]. The illustrations were printed either in colour or black and white, with use of heraldic hatchings (also frequently used in combination with colours, printed over the coloured fields). In the beginning, the illustrated flags were mostly from **Europe** and later from the **Middle East** and **North Africa**, with much fewer from other parts of the world. The content of the charts changed in the course of time with the removal of obsolete flags and the inclusion of new ones, although such updates were frequently belated and erroneous in both design depiction and identification. Despite these occasional errors, multitudinous surviving flag charts show that they were very useful aids, and have remained in use to the present day. A detailed presentation of all currently known flag charts exceeds the scope of this work. What follows is a concise review of the flags that were transferred from portolans to flag charts.*

From Portolans to Charts: Transferred Flags

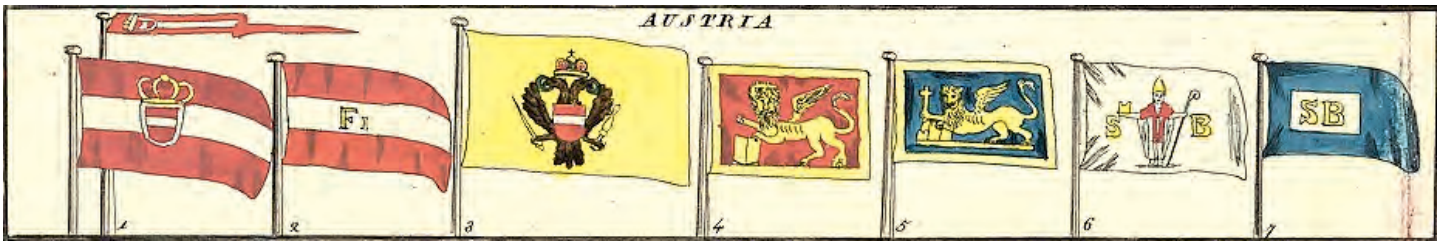
*Most flags from portolan charts did not appear in the flag charts, which confirms that they were no longer in use when the charts were created. Of the included flags, that of **Venice** appeared the most frequently – flag charts that omit the flag of Venice are exceptionally rare. Moreover, at least two flags were usually depicted: civil ("peacetime"), on which the winged lion of St. **Mark** hold the cross in his dexter forepaw, and naval ("wartime"), on which he holds the sword; on both flags, he holds an open book with his sinister forepaw and is turned toward the hoist [5]. The colours of the flags were red for the field, yellow/gold for the lion, and white for the book; the lion was usually placed atop a blue stripe which ran along the whole flag, from which a green mountain sometimes arose (Fig.*

tablicama), na kojoj lav obično nema knjigu, drži mač, okrenut je prema slobodnom kraju zastave, a polje je jednobojno crveno; ova zastava često ima oblik gonfanona (sl. 2). Veoma rijetko, prikazivane su četiri zastave [7], gdje je dodavana još jedna „posebna" zastava, izvedena iz civilne (sl. 3). Mali broj tablica prikazuje civilnu zastavu sa plavim poljem, bilo samu [8] ili zajedno sa varijantom sa crvenim poljem [9, 10], dok je polje ratne zastave uvijek bilo crveno (sl. 4). Gubitak nezavisnosti Venecije 1797. nije značio i svršetak prikazivanja njenih zastava: na tablicama objavljenim poslije ovog datuma, one su obično bile grupirane zajedno sa zastavama **Austrije** (sl. 5), uz dodatak komentara o njihovoj zastarjelosti [8, 11, 12], iako ima i rijetkih primjera njihovog izostavljanja [13]. Ipak, prikaz često nije bio praćen nikakvim objašnjenjima, samo se brzo sveo na jednu zastavu – civilnu, onu koja je jedina ostala u (neslužbenoj) upotrebi [12, 14, 15]. Posljednji trenutno poznati takav prikaz je iz 1868. [16], kratko poslije konačnog ujedinjenja sa **Italijom** 1866.

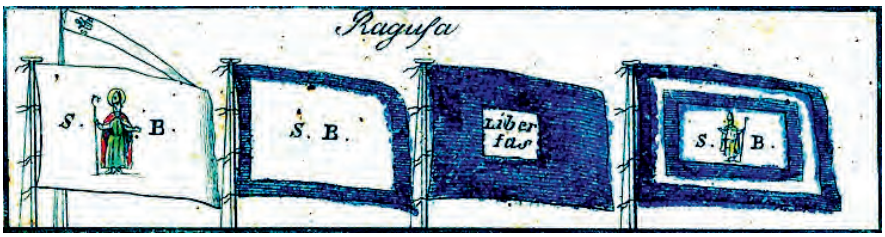
4. Venecija / *Venice*
Bartolomeo Nericci, 1786.

1). However, a third flag was frequently added to these two [6], the so-called "particular flag" (an expression that is frequently found in the charts), on which the lion usually has no book, holds the sword, and is turned toward the fly. The field is plain red, and the shape of this flag is frequently a gonfanon (Fig. 2). Very rarely, four flags were depicted [7], including another "particular" flag, derived from the civil flag (Fig. 3). A small number of charts display the civil flag with a blue field, either alone [8] or together with the variant with a red field [9, 10], while the field of the naval flag was always red (Fig. 4). The loss of independence of Venice in 1797 did not mean the end of its flags' representation: in the charts published after this date, they were usually grouped together with the flags of ***Austria*** *(Fig. 5), with the addition of a comment on their obsolescence [8, 11, 12], although rare examples of their omission also exist [13]. The depiction was frequently unaccompanied by any explanations, but rather was quickly reduced to a single flag – civil, the only one that remained in (unofficial) use [12, 14, 15]. The last*

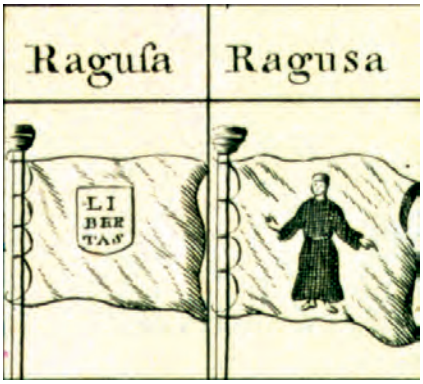
5. Austrija, sa Venecijom i Dubrovnikom / Austria, with Venice and Dubrovnik
Anonym, 1820.

Najčešće prikazivana zastava poslije venecijanske je bila zastava **Dubrovnika**, koja se na tablicama napokon pojavila u svom istinskom obliku, inače izuzetno rijetko korištenom na portolanima (v. dio 4, GiZ br. 24) – sv. **Vlaho** na bijelom polju (sl. 5, 6), obično postavljen između slova **S B** [8, 9, 10, 11], iako su ona ponekad izostavljana [13]. Međutim, svetac je veoma često prikazivan ne kao biskup, već kao redovnik (sl. 7), s inicijalima [7] ili bez njih [5]. Razlog za to je što su inicijali greškom tumačeni ne kao *Sanctus Blasius*, nego kao *Sanctus Benedictus*, jer je sv. **Benedikt iz Nursije** bio poznatiji od sv. Vlaha u zapadnoj Europi. Dokaz za to se može naći u *Enciklopediji* Diderota i D'Alemberta, gde je u opisu zastave navedeno upravo ovakvo tumačenje inicijala [17], a postoji i primjer tablice sa zastavom na kojoj su inicijali zamijenjeni cijelim riječima, iako nije sasvim jasno prikazuje li zastava biskupa, svećenika ili običnog redovnika [12], dok je pored nje prikazana i varijanta na kojoj je nedvosmisleno naslikan redovnik, bez inicijala.

6. Dubrovnik
Scotti, 1796.

Umjesto sv. Vlaha, na zastavi Dubrovnika je često bio prikazan natpis **LIBERTAS**, obično postavljen na štitu [6, 15, 18], ali i direktno na polju [19]. Ipak, u najvećem broju slučajeva [5, 7] su obje zastave bile prikazane zajedno (sl. 7), a u nekim od takvih primjera [11], na alternativnoj zastavi je ovaj natpis bio zamjenjen inicijalima SB (sl. 5), a postoje i primjeri gdje su sve tri zastave prikazane zajedno [8, 9], pa čak i takvi [10] gdje je dodana četvrta zastava, sa sv. Vlahom

7. Dubrovnik
Laurie & Whittle, 1794.

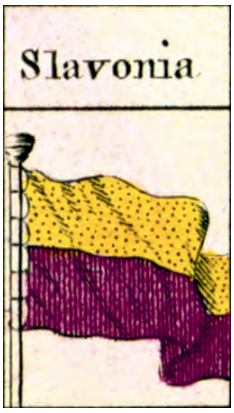
currently known depiction is from 1868 [16], shortly after eventual unification with ***Italy*** *in 1866.*

The most frequently displayed flag after that of Venice was the flag of ***Dubrovnik****. This flag appeared in the charts in its true form, which had been exceptionally rarely used in portolans (see Part 4, GiZ nr. 24) – St.* ***Blaise*** *on a white field (Fig. 5, 6), usually placed between the letters* ***S B*** *[8, 9, 10, 11], although these were sometimes omitted [13]. However, the saint was very frequently depicted not as a bishop, but as a monk (Fig. 7), with initials [7] or without them [5]. The reason for this is that the initials were erroneously interpreted not as* Sanctus Blasius*, but as* Sanctus Benedictus*, because St.* ***Benedict of Nursia*** *was better known than St. Blaise in Western Europe. The evidence for this can be found in* Encyclopédie *by Diderot and D'Alembert, where this exact interpretation of the initials is given in the flag description [17], and there is also an example of a chart with the flag on which the initials are replaced with complete words, although it is not quite clear if the flag displays a bishop, a priest, or an ordinary monk [12], while the variant is displayed next to it on which a monk is undoubtedly depicted, without the initials.*

Instead of St. Blaise, the inscription ***LIBERTAS*** *was frequently depicted on the flag of Dubrovnik, usually placed upon the shield [6, 15, 18], but also directly upon the field [19]. Nonetheless, in most cases [5, 7], both flags were displayed together (Fig. 7), while in some of these*

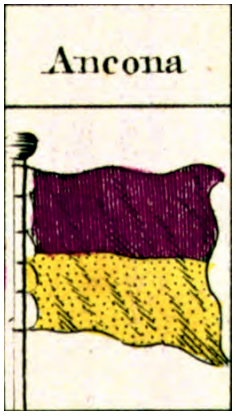
na bijelom polju unutar širokog plavo-bijelo-plavog okvira (sl. 6). Kao u slučaju Venecije, i zastave Dubrovnika su prikazivane i poslije gubitka nezavisnosti (1808.), također grupirane sa zastavama Austrije [11, 12, 15], što je, uz povremena izostavljanja zastava [14], nastavljeno bar do 1862. godine [12].

Osim ovih zastava, treba spomenuti još dvije koje nisu prikazivane na portolanima, ali imaju indirektne veze sa njima. Prva je zastava **Slavonije** (sl. 8), žuto-crvena horizontalna dvobojnica koja je, iako često izostavljana iz tablica [6, 9, 10, 18, 19], u njima uvijek bila grupirana sa zastavama **Osmanskog Carstva** [5, 7]. Ovo je očito pojednostavljeni prikaz zastave Slavonije iz *Knjige poznavanja svih kraljevstava* [20, 21], koja je na portolanskim kartama označavala grad **Senj** (v. dio 1), dok njeno svrstavanje među osmanske zastave sugerira da ona ovdje predstavlja slavenske zemlje pod osmanskom vlašću – iste one koje su u *Knjizi poznavanja* navedene pod zajedničkim imenom Slavonija. Je li ova zastava stvarno postojala, nije poznato – ne čini se vrlo vjerojatnim, iako su slični nacrti bili korišteni u Osmanskom Carstvu, kao i u drugim susjednim muslimanskim zemljama. Kako se Osmansko Carstvo postupno povlačilo iz Europe, zastava je sve rjeđe prikazivana, da bi na kraju bila grupirana sa zastavama Austrije [12], kojoj je stvarna zemlja Slavonija pripadala; kao takva, ona je ponekad bila modificirana zamjenom žute boje bijelom i pripisivana „Slavoniji i Iliriji“ [15], tako označavajući dvije austrijske krunske zemlje. U drugoj polovini 19. stoljeća, sa prestankom prikazivanja lokalnih zastava, i zastava Slavonije nestaje iz tablica.

8. Slavonija / *Slavonia*
Laurie & Whittle, 1794.

Zastava kojom je **Ankona** označavana u tablicama [5, 7] je slična zastavi Slavonije, samo sa obrnutim bojama (sl. 9). Ovdje je upotreba tih boja potvrđena – to su heraldičke boje grada Ankone, koje su se pojavile na najmanje jednom portolanu, a i danas se koriste na gradskoj zastavi (v. dio 6, GiZ br. 27). I ova zastava je često izostavljana [6, 9, 10, 18], a zabilježeni su i netočni prikazi, sa zamjenom žute boje bijelom [19]. U 19. stoljeću, sa preovladavanjem zastava suverenih država na tablicama, prekinuto je i prikazivanje zastave Ankone; preostale su zastave država kojima je grad pripadao – prvo **Papinske Države**, a potom Italije.

9. Ankona / *Ancona*
Laurie & Whittle, 1794.

examples [11], this inscription on the alternative flag was replaced by the initials SB (Fig. 5), and there are also examples where all three flags are displayed together [8, 9] and even ones [10] where a fourth flag is added, with St. Blaise on a white field within a wide blue-white-blue bordure (Fig. 6). As in the case of Venice, the flags of Dubrovnik were also displayed after the loss of independence (1808), also grouped with the flags of Austria [11, 12, 15], which, along with occasional omissions of the flags [14], continued to appear at least until 1862 [12].

Besides these flags, two more should be mentioned that were not depicted in the portolans but are indirectly connected with them. The first one is the flag of ***Slavonia*** *(Fig. 8), a yellow-red horizontal bicolour which, although frequently omitted from the charts [6, 9, 10, 18, 19], was always grouped in them with the flags of the* ***Ottoman Empire*** *[5, 7]. This is obviously a simplified depiction of the flag of Slavonia from the* Book of the Knowledge of All the Kingdoms *[20, 21], which marked the city of* ***Senj*** *in portolan charts (see Part 1), while its classification among the Ottoman flags suggests that here it represents Slavic countries under Ottoman rule – the same ones that are listed under the common name of Slavonia in the* Book of the Knowledge. *Whether this flag really existed is not known – it does not seem very probable, although similar designs were used in the Ottoman Empire, as well as in other neighbouring Muslim countries. As the Ottoman Empire gradually withdrew from Europe, the flag was increasingly rarely depicted, to be eventually grouped with the flags of Austria [12], to which the real country of Slavonia belonged; as such, it was sometimes modified by replacing the yellow colour with white and attributed to "Slavonia and Illyria" [15], thus marking two Austrian crownlands. In the second half of the 19th century, with the end of display of local flags, the flag of Slavonia disappears from the charts.*

The flag with which ***Ancona*** *was marked in the charts [5, 7] resembles the flag of Slavonia, but with reversed colours (Fig. 9). The use of these colours is verified here – these are heraldic colours of the city of Ancona, which had appeared on at least one portolan and are still used on the present city flag (see Part 6, GiZ nr. 27). This flag was frequently omitted as well [6, 9, 10, 18], and incorrect depictions have also been recorded, with the replacement of the colour yellow with white [19]. In the 19th century, as the flags of sovereign countries prevailed in the charts, the displaying of the flag of Ancona was discontinued as well; what remained were the flags of the countries to which the city belonged – first the* ***Papal States****, then Italy.*

[1] *Mercator projection* at Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Mercator_projection
[2] Znamierowski, Alfred: *The World Encyclopedia of Flags*, London: Anness Publishing, 1999.
[3] *Encyclopédie* at Wikipedia (in French), https://fr.wikipedia.org/wiki/Encyclop%C3%A9die_ou_Dictionnaire_raisonn%C3%A9_des_sciences,_des_arts_et_des_m%C3%A9tiers
[4] *Encyclopédie – Planches – Tome VI* at Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Encyclop%C3%A9die,_ou_Dictionnaire_raisonn%C3%A9_des_sciences,_des_arts_et_des_m%C3%A9tiers,_volume_6
[5] *Flag Chart by Laurie & Whittle (1794)* at Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Naval_flags_of_the_World,_Laurie_%26_Whittle_1794
[6] *Flag Chart by Johann Baptist Homann (c. 1718)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Baptist_Homann_-_Flaggen_aller_seefahrenden_Potenzen_und_Nationen_in_der_gantzen_Weldt,_N%C3%BCrnberg,_c._1718_.jpg
[7] *Flag Chart by Johannes Loots (c. 1700)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nieuwe_Tafel_van_alle_de_Scheeps_Vlaggen_des_Gehele_Water-Waerelds_op_Nieus_Vermeerdert_en_Verbeeterdt_(titel_op_object),_NG-8.jpg
[8] Brown University Library, Brown Digital Repository – *Flag Chart by Vincenzo Scotti (1804)* https://repository.library.brown.edu/studio/item/bdr:248132/
[9] *Flag Chart by Bartolomeo Nericci (1786)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bartolomeo_nericci_(da_vincenzo_scotti),_dimostrazione_delle_bandiere_che_si_alberano_a_bordo_dei_bastimenti_di_tutto_il_mondo,_1786_(bibl._labronica).jpg
[10] *Flag Chart by Vincenzo Scotti (1796)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tavola_delle_pi%C3%B9_esatte_ed_usitate_Bandiere_che_si_alberano_a_Bordo_dei_Bastimenti_di_Guerra,_e_Mercantili_di_tutte_le_Nazion,_1796.jpg
[11] *Flag Chart by Anonymous Italian Author (1820)*, Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prospetto_generale_delle_bandiere_che_si_inalberano_bordo_dei_bastimenti_di_guerra_e_mercantili_di_tutte_le_nazioni_all%27epoca_del_primo_giugno_1820.jpg
[12] *Flag chart by Traugott Bromme (1862)*, p. 1, at Flickr https://www.flickr.com/photos/artimovich/6444938201/
[13] *Flag Chart by Anonymous Swedish Author (1805)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tabell_%C3%96fver_Alla_Nationers_nu_brukeliga_Flaggor_%C3%85r_1805.jpg
[14] *Flag Chart by Richard Holmes Laurie (1832)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_maritime_flags_of_all_nations,_1832_(FOL_LA_ROQ_1542_NOR).jpg
[15] *Flag chart by Cowperthwait (1845)* at Flickr https://www.flickr.com/photos/artimovich/8534905011/
[16] *Flag Chart by Johnson & Ward (1868)* at Flickr https://www.flickr.com/photos/artimovich/8534905541/
[17] *Encyclopédie – Planches – Tome VI*, p. 163 at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Encyclopedie_volume_6-111.png
[18] *Flag chart by Jacques Nicolas Bellin (1756)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tableau_des_pavillons_ou_banni%C3%A8res_que_la_plupart_des_nations_arborent_%C3%A0_la_mer,_1756.jpg
[19] *Flag chart by Louis Joseph Mondhare (1781)* at Wikimedia Commons https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tableau_De_Tous_Les_Pavillons_Que_Lon_Arbore_sur_les_vaisseaux_Dans_les_Quatre_Parties_du_Monde_Avec_Une_Explication_des_toues_les_Agres_Et_Manoeuvres_des_Vaisseaux_1781.jpg
[20] *Book of the Knowledge of all the Kingdoms, Lands, and Lordships that are in the World, and the Arms and Devices of each Land and Lordship, or of the Kings and Lords who possess them*, London: Hakluyt Society, 1912.
[21] *Viajes medievales, Tomo I*, pp. 347-404, Madrid: Fundación José Antonio de Castro, 2005.

Zoran Peran

Jatagan – nepoznat u heraldici

Yatagan – Unknown in Heraldry

Jatagan je vrsta kratkog sječiva kojeg su koristili janjičari i drugi rodovi turske pješadije jer su bili manji i lakši od klasičnih mačeva. Ime je dobio po gradu **Yatağanu** u kojem se proizvodio, u današnjoj pokrajini **Denizli** u jugozapadnoj **Turskoj**. Sječivo je bez balčaka[1] s jednom oštricom koja je savijena u obliku izduženog slova „S“, duljine od 60 do 80 cm. Zbog specifičnog oblika prepoznatljiv je simbol Orijenta. S umjetnički izrađenom drškom od kosti, roga, srebra ili mjedi, gdjekad se na oštrici nalazio natpis. Nosio je snažan otisak osobnosti vlasnika. Jatagan koji su oteli neprijatelju, kao prestižan trofej koristili su i graničari. Dio je najsvečanije hrvatske muške nošnje u dalmatinskom zaleđu. Jatagan je specifično oružje koje se ne može svrstati u mačeve koje odlikuje balčak. Za nož je predugačak, dok za sablju mu nedostaje balčak i zakrivljene nije konstantno. U heraldici kod blazoniranja najčešće se koriste četiri izraza za hladna ručna sječiva: nož,[2] mač,[3] dugi mač[4] i sablja,[5] dok je jatagan malo poznato oružje koje se koristi samo u habsburško-ugarskoj heraldici. Kao heraldički lik javlja se samo na grbovima osoba koji su djelovali na području **Bosne i Hercegovine**. Zbog tog razloga heraldičari često ne prepoznaju jatagan već ga svrstavaju u heraldički lik: sablja, mač ili nož.

Grbovnici edicije *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*,[6] koja obrađuju grbove s područja **Vojne Krajine**[7] i Bosne, tiskani su na njemačkom jeziku. U ediciji nema spomena jatagana. Vjerojatno[8] prvi prikaz se nalazi na grbu **Juraja Horvata „Vajde“**:[9] *Wappen: Löwe, mit d. Rechten eine krummsäbel artige Waffe haltend. – Kleinod: Der Löwe wachsend. (Siegel d. d. 1635 mit voller Umschrift des Georg Horváth v. Vajda)*.[10] U slobodnom prevodu: Uspravljeni lav drži oružje **nalik na sablju** (krivošija), u nakitu lav kao u polju štita. (Na temelju pečata iz 1635. Juraja

*The Yatagan is a type of short blade used by janissaries and other branches of Turkish infantry because they were smaller and lighter than classic swords. It got its name from the city of **Yatağan**, in the present day **Denizli** province of southwestern **Turkey**, where it was produced. It is without a crossguard and has a single blade that is bent in the shape of an elongated letter "S" (recurved), 60 to 80 cm long. Because of the blade's unique shape, it is a recognizable symbol of the Orient. With an artistic handle made of bone, horn, silver, or brass, it sometimes bore an inscription on the blade and conveyed a strong imprint of the owner's personality. A yatagan captured from the enemy was prized by the Christian border guards as a prestigious trophy. It is part of the festive Croatian men's costume in the Dalmatian hinterland. The yatagan is a unique weapon that cannot be classified as a sword because it lacks the sword's characteristic hilt guard (quillon), is too long for a knife, and lacks the guide and constant curvature of the saber. In heraldry, four terms are most often used for cold hand blades: knife,[2] sword,[3] longsword,[4] and saber/scimitar,[5] whereas the yatagan is a little-known weapon used only in Habsburg-Hungarian heraldry. As a heraldic charge, it appears only on the coats of arms of persons who were active in the territory of **Bosnia and Herzegovina**. For this reason, heraldists often do not recognize the yatagan, but rather classify it as a heraldic figure: saber, sword, or knife.*

The German-language armorial series J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch *on the coats of arms from Military Border and Bosnia does not mention yatagans in the text. Probably[8] the first yatagan appears in the coat of arms of **Juraj Horvat "Vajda"**:*[9] Wappen: Löwe, mit d. Rechten eine krummsäbel artige Waffe haltend. – Kleinod: Der Löwe wachsend. (Siegel d. d. 1635 mit voller Umschrift des Georg Horváth v. Vajda).[10] *In a liberal translation: an upright lion holding a curved saber-type weapon, for the crest lion as in the escutcheon. (After a*

1 Balčak, štitnik ruke. Jatagan nema balčak i može se svrstati u noževe.
Guard, or quillon, protecting the hand holding it from the blade. The yatagan has no guards and may be qualified as a type of knife.

2 Nož, oruđe i oružje za rezanje, sječu, struganje i bodenje. U heraldici se kao oružje prikazuje s i bez balčaka s kratkom oštricom.
Knife, a tool or weapon for cutting, scraping, and stabbing. In Heraldry it is depicted as a weapon with a short blade with or without a crossguard.

3 Mač, hladno oružje koje je nekoć pješacima i konjanicima služilo za napad i obranu sječenjem ili bodenjem. Sastoji se od zašiljene jednosjekle ili dvosjekle ravne oštrice pričvršćene o držak sa štitnikom (balčak). U heraldici, uvjek se ističe ravna oštrica.
Sword, bladed weapon used by infantry and cavalry for attack and defense by cutting or piercing. It consists of a single- or double-edged straight blade attached to a handle (hilt) with a crossguard. In Heraldry it is regularly shown with a straight blade.

4 Dugi mač, je vrsta europskog mača koji se karakterizira po tome što ima križni balčak s drškom za dvoručnu upotrebu, ravne dvosjekle oštrice duge od oko 85 do 110 cm. Koristili su ga evropski plaćenici. U heraldic likovi ga nose ili drže s dvije ruke, ili nose naslonjenog na rame.
Longsword, a European type of sword characterized by a two-handed hilt and a straight blade measuring 85 to 110 cm long. Used by European mercenaries. In Heraldry, human figures carry or hold the longsword with two hands or lean it on their shoulder.

5 Sablja, vrsta konjaničkoga i pješačkoga hladnog oružja orijentalnoga podrijetla. Sastoji se od oštrice i drška (balčaka). Oštrica je kriva (po tome se sablja i razlikuje od mača). U heraldici, uvjek se ističe zakrivljenost.
Saber or scimitar, type of cavalry and infantry bladed weapon of oriental origin consisting of a blade and hilt. The blade is curved (differentiating it from a sword). In Heraldry the curvature is highlighted.

6 BOJNIČIĆ Ivan, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, HEYER VON ROSENFELD Carl G.F Otto, *Dalmatiner Adler*, CSERGHEO Geza *Adels von Ungarn : sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, CSERGHEO Geza, NAGY Ivan *Adel von Ungarn,Suppl.*, REICHENAUER von REICHENAU Constantin, CSERGHEO Géza, BARCZAJ Oscar *Adel von Siebenbürgen*.

7 Vojna krajina ili Vojna granica (njemački *Militärgrenze*), naziv za pogranično područje Habsburške Monarhije koje je na početku bilo organizirano kao obrambeni pojasprotiv Osmanija i koje je poslije preraslo u golemu u ratnu provinciju.
Military Border (German Militärgrenze*), a region of Habsburg Monarchy along the Ottoman borders, initially organized as a defense belt, eventually becoming a large militarized province.*

8 Orginal autoru nije bio dostupan. *Orginal was not available to the author.*

9 Vajda, ima više značenja u mađarskom; od ranog sred. vijeka to je bila titula slavenskih velikaša (vojvoda), ili se naziv odnosi na prostor današnje Vojvodine. Vajda has several meanings in Hungarian; since the early Middle Ages it was a title of Slavic magnates (*voyvods*); also refers to the present day Vojvodina.

Horvata od Vajde). U njemačkom govornom području se za jatagan koriste i nazivi *Krummschwert*[11] ili *Krummsäbel*.[12] U ediciji naziv *Krummsäbel* se koristi isključivo za sablju.

Jatagan u heraldici kao oznaka pripadnosti

Za razliku od ostalih krajeva **Habsburške monarhije** Bosna i Hercegovine je imala specifičan ustavnopravni položaj. Lokalno stanovništvo, do aneksije, pripadalo je osmanskom sultanu s vladajućom muslimanskom manjinom koja je sačinjavala staro plemstvo i stoga se nije moglo pripisati ni austrijskoj ni ugarskoj plemićkoj zajednici. U monarhiji koja je rođena iz kršćanskih ideja, iako je njezino društvo u drugoj polovici 19. stoljeća bilo djelomično sekularno, nije se moglo očekivati odobravanje dodjele titula osobama muslimanske vjere, kao i priznavanje osmanskoga tituliranja. Jedini ustupak, na području Bosne i Hercegovine, je bio samo **Mehmed begu Kapetanoviću od Vitine**, vijećniku Zemaljske skupštine u **Sarajevu**.[13] Islam je kasno postao službena religija Habsburške monarhije, tek 1912., dvije godine prije izbijanja I. svjetskog rata.[14] Činjenice je da Bosna i Hercegovina nikada nije do kraja integrirana u monarhiju. Iz navedenih primjera koji su mi poznati, jatagan je vjerojatno bio pokušaj formiranja novog bosansko-hercegovačkog plemstva.

1635 seal of George Horvat de Vajda). The German terms Krummschwert[11] *and* Krummsäbel[12] *are generally are used to refer to the yatagan. The Siebmachers series exclusively uses the term* Krummsabel *for a saber/scimitar.*

Yatagan in heraldry as a sign of affiliation

Unlike other regions of the ***Habsburg Monarchy****, Bosnia and Herzegovina had a specific constitutional and legal position. Until the annexation, the local population were subjects of the Ottoman sultan. Since the ruling Muslim minority constituted the old nobility, the local population could not be attributed to either the Austrian or the Hungarian noble community. The monarchy, which derived from Christianity, although its society was partially secular in the second half of the 19th century, could not expect the approval of granting titles to persons of the Muslim faith, as well as the recognition of Ottoman titles. The only grant, in the territory of Bosnia and Herzegovina, was to* ***Mehmed Bey Kapetanović of Vitina****, councilor of the National Assembly in* ***Sarajevo****.[13] Islam became the official religion of the Habsburg Monarchy late, only in 1912, two years before the outbreak of World War I.[14] The fact is that Bosnia and Herzegovina was never fully integrated into the monarchy. From the examples that are known to me, the yatagan was probably an attempt to form a new Bosnian-Herzegovinian nobility identity.*

Grb dodijeljen **Mihovilu Grozdaniću**, 21. ožujka 1894., majoru Karlovačke pješačke pukovnije. Polje štita vodoravno razdijeljeno. Gore: u plavom polju su ukršteni jatagan i sablja iznad njih zlatna šesterokraka zvijezda, ispod zlatni ljiljan. Dolje: na zlatnom polju izvire brdo na kome stoji tvrđava, na tvrđavi se vijori zastava (vodoravno razdjeljena zlatno-crna).Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu zlatni lav drži sablju. Plašt: plavo-zlatni.[15]

The coat of arms granted to ***Mihovil Grozdanić****, 21 March 1894. Mayor of Karlovacer Landwehr-Infanterie-Regiment. Per fess, azure a scimitar and a yatagan in saltire between a mullet in chief and a fleur de lys in base both or, and of the last on a mound vert a fortress with a flag per fess or and sable. On the helmet issuant from a nobility crown a lion rampant holding a scimitar. Mantle azure and or.*[15]

Grb dodijeljen **Josipu Župančiću od Kroisenaua**, 18. prosinca 1897. Porijeklom iz Novog Mesta (Slovenija). Žandarmerijski pukovnik koji 1882. učestvuje u gušenju ustanka u Južnoj Dalmaciji.

Crno polje štita podijeljeno zlatnom gredom, gore vodoravno položen jatagan, dolje zlatna tvrđava. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu dva krila vodoravno podijeljena: crno-zlatno i zlatno-crno. Plašt: crno-zlatni.[16]

The coat of arms granted to ***Josef Šupančić v. Kroistenau****, 18 December 1897. Originally from Novo Mesto (Slovenia). Gendarmerie colonel, participated in suppressing the 1882 uprising in Southern Dalmatia.*

Sable a fess or between a yatagan fesswise and a fort or issuant from the base of the second. On the helmet issuant from a nobility crown two wings to dexter per fess sable-or and or-sable. Mantle sable and or.[16]

Grb dodijeljen **Nikoli Sedlaru od Svojića**, 2. svibnja 1898. porijeklom iz Svojića kod Karlovca. Potpukovnik 79. pješačkog puka „Grof Jelačić“ u Otočcu. Plavo polje štita razdjeljeno crveno-srebreno nasuprotno složenom gredom (2×6), gore ukršteni jatagan i sablja, dolje izrasta srebrena planina, praćena srebrenim mjesecom i šesterokrakom zvijezdom. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu srebreni lav drži sablju. Plašt: plavo srebreni i crveno-srebreni.[17]

The coat of arms granted to ***Nikola Sedlar v. Svojim****, 2 May 1898. Originally from Svojim near Karlovac, Lieutenant Colonel of the 79th Otočaner Infanterie Regiment "Graf Jellacic". Azure a fess counter-compony gules and argent between a scimitar and a yatagan in saltire and a rocky mountain issuant between a crescent and a mullet all argent. On the helmet issuant from a nobility crown a lion rampant holding a scimitar. Mantle azure-argent and gules-argent.*[17]

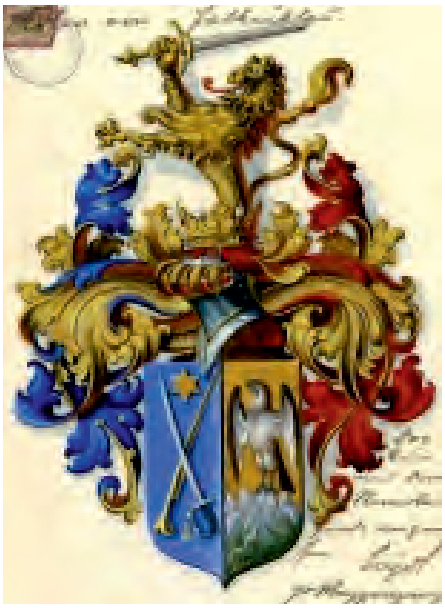
10 CSERGHEO Geza, *Wappenbuch des Adels von Ungarn, Supplement*, tekst 66, Tabla 43.
11 Zakrivljeni mač. *Curved sword.*
12 Zakrivljena sablja, krivošija. *Curved saber.*
13 Kapetanoviću nije priznato „staro plemstvo“ (*beg*), već je odlikovan ordenom Željezne krune III. klase. Nije tražio dodjelu grba.
*Kapetanović "ancient nobility" (*bey*) was not recognized, but he was awarded Order of Iron Crown 3rd Class. He requested no armorial grant.*
14 *Zakon Harsburške monarhije br. 159* od 15. srpnja 1912. (*Zakon o priznavanju sljedbenika islama po hanefijskom obredu kao vjerske skupine*)
15 Österreichische Staatsarchiv (ÖStA), *Adelsarchiv*, sig: 317.34
16 ÖStA, sig. 970.15
17 Magyar Országos Levéltár, *Libri Regii* (LR). Vol. 70, p. 408.

Grb dodijeljen **Josip Luliću**, 5. listopada 1899. iz Gospića. Pukovnik, zapovjednik Dalmatinske pješačke pukovnije br. 23. u Zadru. Polje štita razdjeljeno srebrenom gredom, gore u crvenom polju ukršteni sablja i jatagan, dolje u plavom polju iz mora izrasta srebrena planina. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, prirodni raskriljeni orao. Plašt: crveno-srebreni i plavo-srebreni.[18]

*The coat of arms granted to **Josip Lulić**, 5 October 1899. From Gospić, Colonel and commander of the 23rd Dalmatian Infantry Regiment in Zadar.*

Per fess by a bar argent, gules a scimitar and a yatagan in saltire and azure a mountain range argent issuant from the sea in the base. On the helmet a nobility crown an eagle raising. Mantle gules-argent and azure-argent.[18]

Grb dodijeljen **Franzu Fritschu von Falkenklau**, 18. kolovoza 1904. Pukovnik Bosansko-hercegovačke pješadijske pukovnije br. 3. porijeklom iz Tismice kod Češkog Broda. Sudjeluje u u operacijama u Bosni i Južnoj Hrvatskoj. Polje štita okomito razdjeljeno, desno u plavome ukršteni jatagan i sablja, gore zlatna šesterokraka zvijezda, lijevo u zlatnome izrasta planina na kojoj stoji prirodni raskriljeni orao. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu zlatni lav drži mač. Plašt: plavo-zlatni i crveno-zlatni.[19]

*The coat of arms granted to **Franz Fritsch v. Falkenklau**, 18 August 1904. Colonel of the 3rd Bosnian-Herzegovinian Infantry Regiment. Originally from Tismice near Češky Brod, he participated in operations in Bosnia and Southern Croatia. Per pale, azure between a scimitar and a yatagan in saltire a mullet or in the chief, and of the last on a mountain issuant an eagle raising. On the helmet issuant from a nobility crown a lion rampant or holding a sword. Mantle azure-or and gules-or.*[19]

Grb dodijeljen **Johannu Krischeru von Wehregg**, 12. rujna 1904. Pukovnik Bosansko-hercegovačke pješadijske pukovnije br. 4.

Polje razdjeljeno srebrenom gredom, gore u crvenome ukršteni jatagan i sablja između na bokovima dvije zlatne šesterokrake zvijezde, dolje na plavom prirodna planina. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: zlatni lav drži sablju. Plašt crveno-zlatni i plavo-srebreni.[20]

*The coat of arms of **Johann Kirscher von Wehregg**, 12 September 1904. Colonel of the 4th Bosnian-Herzegovinian Infantry Regiment.*

Per fess by a bar argent, gules a yatagan and a scimitar in saltire between two mullets or and azure a mountain issuant. On the helmet issuant from a nobility crown a lion rampant holding a scimitar. Mantle gules-or and azure-or.[20]

Grb dodijeljen **Karlu (Dragutin) Čaniću od Starigrada**, 28. svibnja 1906. Rodom iz Kaniže Gospićke. Istakao se kao kapetan 1878. godine prilikom ulaska austrougarske vojske u Bosnu i Hercegovinu. General-major i zapovjednik 83. domobranske brigade u Zagrebu od 1897., zatim od 1901. podmaršal i zapovjednik VII. hrvatsko-slavonskoga domobranskog okruga u Zagrebu. S dužnosti je smijenjen odlaskom u mirovinu 1. kolovoza 1903. jer je odbio molbu bana Khuena Héderváryja da pomogne u gušenju demonstracija u Zagrebu s domobranskim četama. Uveo je izričitu uporabu hrvatskog jezika i hrvatske natpise za svoje zapovjedništvo nad domobranstvom.[21]

Razdijeljen, gore raskoljen, desno u plavome na zelenom tlu ruševine tvrđave, lijevo na srebrenome odsječena glava turskog vojnika s turbanom, dolje na crvenome srebrena valovita greda. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: ruka u oklopu drži jatagan. Plašt: plavo-srebreni i crveno-srebreni.[22]

*The coat of arms granted to **Karl (Dragutin) Čanić v. Starigrad**, 28 May 1906. Born in Kaniža near Gospić, excelled as a captain in 1878 while the Austrian-Hungarian army entered Bosnia and Herzegovina. In 1897 promoted to major general and given command of the 83rd Home Defense Brigade in Zagreb. In 1901 Marshal and Commander of VII Croatian-Slavonian Home Defense Region in Zagreb. Relieved of the duty and pensioned on 1 August 1903 after declining the request of Ban Khuen Héderváry to intervene with his troops crushing demonstrations in Zagreb. Introduced sole use of Croatian language and inscriptions under his command.*[21]

Per fess, chief per pale, 1st azure on the base vert ruins of a fort argent, 2nd of the last a severed Ottoman head with a turban, 3rd gules a bar wavy also argent. On the helmet issuant from a nobility crown an armored arm erect holding a yatagan. Mantle azure-argent and gules-argent.[22]

18 ÖStA sig. 547.1
19 ÖStA sig. 260.45
20 ÖStA sig. 483.1
22 LR 71/646.
21 *Hrvatski bibliografski leksikon*: https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4088

Grb dodijeljen **Friedrichu Mendelin von Dobojfeld**,15. travnja 1907.
Polje štita razdjeljeno u formi zavjese.Desno i lijevo polje: na crvenom uspravni jatagan. Dolje na zlatnom polju zelena livada, na kojoj stoji kuća s tornjem na krovu (gradska kuća?). Iznad štita okrunjena plemićka kaciga. U nakitu: zlatni lav drži mač. Plašt: crveno-zlatni.[23]

*The coat of arms granted to **Friedrich Mendelian von Dobojfeld**, 15 April 1907.*
Or, chapé ployé gules, on a base vert a mansion with a tower (city house?), in chapés a yatagan erect each. On the helmet issuant from a nobility crown a lion rampant holding a sword. Mantle gules-or.[23]

Grb dodjeljen **Franzu Ledlu od Iserberga** 22. veljače 1910. Rođen u Mantovi, porijeklom iz Tismice kod Češkog Broda, bojnik u Bosansko-hercegovačkoj pješačkoj pukovniji br. 3. Polje štita okomito razdjeljeno. Desno u zlatnome prirodna stijena (planina) na kojoj rastu tri stabla (jelka, smreka), lijevo u plavome ukršteni mač i jatagan, iznad njih zvijezda Danica (srebrni polumjesec i petokraka zvijezda). Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: vitez u oklopu drži mač. Plašt: zeleno-zlatni i plavo-srebreni.[24]

*The coat of arms granted to **Franz Ledl von Iserberg**, 22 February 1910. Born in Mantova, originating from Tismice near Češky Brod, major in the 3rd Bosnian-Herzegovinian Infantry Regiment. Per pale, or three spruce trees issuant from a rock and azure between a sword and a yatagan in saltire a crescent and a mullet argent (a charge refered to as a Morning Star). On the helmet issuant from a nobility crown an armored knight holding a sword. Mantle vert-or and azure-argent.*[24]

Grb dodijeljen **Josefu Mayu od Kovčegboja**, 6. travnja 1909, bojniku Češke pješadijske pukovnije br. 94.
Polje štita vodoravno razdjeljeno, gore na crnome iz podjele izrasta zlatni lav, dolje na crvenome ukršteni mač i jatagan između četiri zlatne šestokrake zvijezde. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: dva krila vodoravno podijeljena: zlatno-crno i zlatno-crveno, između njih zlatni ljiljan. Plašt: crno-zlatni.[25]

*The coat of arms granted to **Josef May v. Kovčegboj**, 6 April 1909. Major in 94th Czech Infantry Regiment. Per fess, sable a lion rampant issuant and gules a sword and a yatagan in saltire between four mullets or. On the helmet issuant from a nobility crown two wings addorsed per fess or-sable and or-gules and between them a fleur de lys or. Mantle sable-or.*[25]

Grb dodijeljen **Hermanu Hoernesu**, 27. kolovoza 1910., rođenom u Veneciji, za služenje u vojsci više od 30 godina i za zasluge u bitkama u Bosni. Jedan od prvih balonaša u Austriji, 1890. godine izveo prvi austrijski noćni let balonom Beč-Posen. Na zlatnome crveni bedemi s zatvorenim vratima, iznad kruništa izdižu se tri tornja, na srednjem raskriljeni crni orao u poletu. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: čovjek u plavoj bosanskoj narodnoj nošnji s fesom na glavi, u ruci iznad glave drži jatagan. Plašt crno-zlatni i crveno-zlatni.[26]

The coat of arms granted to Herman Hoernes, 27 August 1910, for more that 30 years of military service and merit in battles in Bosnia. Born in Venice, one of the first balloonists in Austria, made the first Austrian night balloon flight (Vienna-Posen) in 1890.
Or on masoned walls gules with gates closed an eagle sable raising. On the helmet issuant from a nobility crown a Bosnian man clad azure with a fez gules holding a yatagan. Mantle sable-or and gules-or.[26]

Grb dodijeljen **Stjepanu Bogatu od Kostanjevca**, 24.07.1913., iz Kostanjevca. Feldmaršal poručnik, zapovjednik Sarajevskog pješadijskog diviziona.
Polje štita podijeljeno s srebrenom kosom gredom, u kojoj je upaljena baklja između dvije glave psa. Gore u crvenome prirodna stabljika ljiljana s cvijetom praćena s dvije šestokrake zlatne zvijezde, dolje na plavom brežuljak iznad rijeke, na kojem je kuća i s njezine desne strane stablo. Iznad štita okrunjena plemićka kaciga, u nakitu: savijena ruka u zelenom rukavu drži jatagan, okružuje srebrenu Danicu (polumjesec i petokraka zvijezda). Plašt: plavo-srebreni i crveno-srebreni.[27]

*The coat of arms granted to **Stjepan Bogat de Kostanjevac**, 24 July 1913. Field Marshal Lieutenant, commander of the Sarajevo Infantry Division.*
Per bend by a bend argent with a torch inflamed between two hound heads, gules a lily on a stalk proper between two mullets or, and azure on a mound vert with a barrulet argent a house and a tree. On the helmet issuant from a nobility crown an arm embowed clad vert holding a yatagan and within a crescent and mullet argent. Mantle azure-argent and gules-argent.[27]

23 ÖStA sig. 593.6
24 ÖStA sig. 513.22
25 ÖStA sig. 375.7
26 ÖStA sig. 579.36
27 LR 72/947

Željko Heimer

29. međunarodni veksiloloski kongres (ICV) održan je od 11. do 15. srpnja 2022. godine u **Ljubljani**. Kongres je održan sa zakašnjenjem od jedne godine zbog panedmije, a timu su i naredni kongresi ubuduće pomaknuti na parne godine. Međunarodni veksiloloski kongresi održavaju se pod patronatom **Međunarodne federacije veksiloloških udruga** (FIAV), kojoj od 2019. godine predsjeda predsjednik HGZD-a pukovnik dr. sc. **Željko Heimer**. U *Odboru FIAV-a* još su i glavni tajnik dr. **Bruce Berry**, predsjednik **Južnoafričkog veksiloloških društva** (SAVA) te glavni tajnik za kongrese **Graham Bartram**, glavni veksilolog **Zastavnog instituta** (FI) iz Velike Britanije.

Kongres u Ljubljani organizirala je vrlo agilna skupina članova **Slovenskog grboslovnog i zastavoslovnog društva *Heraldica slovenica*** (HS), vođena predsjednikom **Aleksandrom Hribovšekom** i tajnikom **Urošom Žižmundom**. Treći član organizacijskog odbora bio je **Roman Križanič**, koji je bio zadužen za program za supružnike i za izlete. Kongresni tim sastojao se od još desetak uglavnom mlađih članova HS-a. Lokacija održavanja Kongresa bio je poznati ljubljanski hotel **Slon** u samom središtu grada.

Događanja su otpočela već u subotu, 9. srpnja, organiziranim izletom u **Škocjanske jame**, **Lipicu** i **Predjamski grad** na kojem se pridružilo petnaestak sudionika i njihovih supružnika. Nažalost, planirani sastanak *Odbora FIAV*-a nije već tada održan, jer je let kongresnog tajnika otkazan. To je bila tek prva naznaka na probleme koje će situacija u globalnom zračnom prometu izazvati. Iako je Bartram nakon dva uzastopna otkazivanja ipak stigao u Ljubljanu u nedjelju, njegova prtljaga, kao i koferi više drugih sudionika nisu se pojavili s njima. Iako je on svoj kofer dobio do kraja Kongresa, neki su svoje dobili tek po povratku doma. Kako bilo, prva prilika za sastanak *Odbora* kao i organizatora bila je u nedjelju, 10. srpnja, na kojem su usuglašeni posljednji detalji oko ceremonije otvaranja i drugih sitnica. Predvečer je organizirana prijava sudionika i koktel dobrodošlice na najvišem katu ljubljanskog *Nebotičnika*, gdje se većina sudionika imala priliku susresti po prvi put na ovom skupu. Svi oni koji se znaju od ranije, bili su nestrpljivi ponovo se susresti licem u lice s kolegama s kojima se nisu vidjeli pune tri godine, duže nego ikada ranije. Već je tada bilo jasno da je slovenski tim sjajno uigran i da su izuzetni domaćini, što su na svim kasnijim okupljanjima samo ponovo potvrđivali.

Službena ceremonija otvorenja upriličena je ujutro u ponedjeljak, 11. srpnja, na prostoru ispred *Gradske kuće* na **Gradskom trgu**, intoniranjem slovenske nacionalne himne **Prešernove** *Zdravljice*, tijekom koje su na stubište ispred govornice pred ulazom u *Gradsku kuću* svečano unesene zastave **Republike Slovenije**, FIAV-a, društva HS i 29. ICV-a. Slijedio je pozdravni govor predsjednika HS-a i organizacijskog odbora

*The **29th International Congress of Vexillology** (ICV) was held from 11 to 15 July 2022 in **Ljubljana**. The congress was held one year late because of the pandemic, and subsequent congresses have been moved to even years in the future. International vexillological congresses are held under the patronage of the **International Federation of Vexillological Associations** (FIAV), which has been chaired since 2019 by the president of HGZD, Lieutenant Colonel Dr. **Željko Heimer**. The* FIAV Board *also includes Secretary General Dr. **Bruce Berry**, President of the **Southern African Vexillological Association** (SAVA) and Secretary General for Congresses Graham Bartram, Chief Vexillologist of the **Flag Institute** (FI) from Great Britain.*

*The congress in Ljubljana was organized by a very agile group of members of the **Slovenian heraldic and vexillological society** **Heraldica Slovenica** (HS), led by president **Aleksander Hribovšek** and secretary **Uroš Žižmund**. The third member of the organizing committee was **Roman Križanič**, who was in charge of the program for spouses and excursions. The congress team consisted of a dozen mostly younger members of HS. The location of the congress was the famous Ljubljana Hotel **Slon** (*Elephant*) in the very center of the city.*

*The events started on Saturday, 9 July, with an organized excursion to the **Škocjan Caves**, **Lipica**, and **Predjama** Castle, which was attended by fifteen participants and their spouses. Unfortunately, the planned meeting of the* FIAV Board *was not held at that time, because the congress secretary's flight was cancelled. This was only the first indication of the problems that the situation in global air traffic would cause. Although Bartram did arrive in Ljubljana on Sunday after two consecutive cancellations, his luggage, as well as the suitcases of several other participants, did not appear with them. He received his suitcase by the end of the congress, but some received theirs only after returning home. Be that as it may, the first opportunity for a meeting of the* Board *as well as the organizers was on Sunday, 10 July, where the final details regarding the opening ceremony and other small things were agreed upon. In the evening, registration of participants and a welcome cocktail party were organized on the top floor of the Ljubljana* Nebotičnik *(Skyscraper), where most of the participants had the opportunity to meet for the first time at this gathering. All those who have known each other from before were impatient to meet again face to face with colleagues whom they had not seen for three whole years, longer than ever before. It was immediately clear that the Slovenian team were well coordinated and exceptional hosts, which they confirmed again and again at all subsequent gatherings.*

The official opening ceremony was held on the morning of Monday, 11 July, in the area in front of the Town Hall *on the **Town Square**, with the playing of the Slovenian national anthem*

Kongresa Hribovšeka, koji je sudionicima zaželio dobrodošlicu i uspješan rad, te uvodni govor predsjednika FIAV-a Heimera, koji se zahvalio domaćinima, kratko osvrnuo na povijest veksiloloških kongresa i neobične okolnosti koje su pratile ovaj Kongres te je na koncu udarcem obrednog malja proglasio 29. ICV otvorenim. FIAV-ov malj najstariji je objekt koji se rabi u organiziranoj veksilologiji, izrađen 1969. godine za 3. ICV u **Bostonu** kao dar organizatora 1. ICV **Klaesa Sierksme**, a kojeg je izradila njegova kćer **Cobe**. Na malj se od tada unose oznake svakog sljedećeg kongresa. Ceremonija je nastavljena intoniranjem himne FIAV-a *Marcia vexillum*, koju je 2003. za Federaciju izradio maestro **Harry Sernklef**, ravnatelj *Orkestra švedskog domobranstva Jönköping-Huskvarna*, a koja je praizvedena prigodom otvorenja 20. ICV u **Stockholmu** u izvedbi *Dragunskog puhačkog orkestra švedske Kraljevske garde*. Za vrijeme intoniranja himne na balkonu *Gradske kuće* istaknuta je zastava 29. ICV, uz zastave Slovenije, Europske unije i Grada Ljubljane, koja je tu ostala istaknuta tijekom cijelog trajanja Kongresa. Uz zajedničku fotografiju, okupljeni su prošetali do spomen ploče za koju se skrbi društvo HS na mjestu na kojem je slovenska trobojnica istaknuta po prvi put 7. travnja 1848. godine u *Wolfovoj ulici* br. 8, te je potom započeo radni dio Kongresa.

Prvi je dan Kongresa održano šest predavanja. Otvorio je **Bard Cosman** (SAD) s temom o božanskim stjegonošama u judeokršćanskoj tradiciji, odnosno zastavama koje se u ikonografiji prikazuju nošene od božjih osoba. Iako se pokazuje da su zastave važan atribut i neizostavan ikonografski element u određenim scenama, njihov oblik i veksilografski sadržaj nije kanoniziran, i nalaze se vrlo velike varijacije. Slijedio je **Cédric de Fougerolle** (Francuska) koji je prikazao zastave koje se koriste kao atributi u prikazima katoličkih svetaca. Potom je putem video-linka predavanje o zastavama u vjerskim ritualima tijekom dinastije **Ming** u **Pekingu** održao **Žao Šinfeng** (*Zhao Xinfeng*, NR Kina), a za njim je **Attila István Szekeres** predstavio povijesne zastave iz **Sedmogradske** (Transilvanija) i prikazao veliki broj replika tih zastava iz 15. do 19. stoljeća, koje je sam priredio. U pauzi između predavanja, predsjednik **Bugarskog heraldičkog i veksiloloških društva** (BHVS) **Aleksandar Aleksijev** uručio je povelju o počasnom članstvu dr. Heimeru, koji je počasnim članom BHVS-a proglašen još 2009. godine. Drugo predavanje putem video-linka imao je veksilološki doajen **Kevin Harrington** (Kanada), koji je predstavio američke zastave koje prikazuju likove heroja. Na kraju prvog dana svoje predavanje imao je i predsjednik FIAV-a Heimer, koji je predstavio pregled veksiloloških periodičke produkcije u šest desetljeća organiziranog proučavanja zastava, prikazavši ni manje ni više nego 142 naslovnice časopisa koji su se objavljivali ili se još objavljuju u 32 zemlje na 30 jezika. Osim toga, na Kongresu je iz HGZD-a sudjelovao i **Mladen Stojić** (Hrvatska) iz riječkog heraldičkog

Zdravljica *(Toast) by* ***Prešeren****, during which the flags of the* ***Republic of Slovenia****, FIAV, HS, and the 29th ICV were introduced on the stage. This was followed by a welcome speech by the president of the HS and the organizing committee of the congress, Hribovšek, who wished the participants welcome and successful work, followed by the opening speech by the FIAV President Heimer, who thanked the hosts, briefly referred to the history of vexillological congresses and the unusual circumstances that accompanied this one. At the end, he declared the 29th ICV open with a blow of the ceremonial gavel. The FIAV gavel is the oldest object used in organized vexillology, presented in 1969 at the 3rd ICV in* ***Boston*** *as a gift from the organizer of the 1st ICV* ***Klaes Sierksma****, and made by his daughter* ***Cobe****. Since then, the markings of each subsequent congress have been added to the gavel. The ceremony continued with the playing of the FIAV anthem* Marcia Vexillum*, which was composed for the Federation in 2003 by maestro* ***Harry Sernklef****, director of the Swedish* Home Guard Orchestra Jönköping-Huskvarna*, and premiered on the occasion of the opening of the 20th ICV in* ***Stockholm*** *by the* Dragoon Brass Band *of the* Swedish Royal Guard*. During the playing of anthem, the flag of the 29th ICV was displayed on the balcony of the city hall, along with the flags of Slovenia, the European Union, and the City of Ljubljana. They remained displayed throughout the duration of the congress. After a joint photo, the gathered participants walked to the memorial plaque, which is in the care of the HS society, at the location where the Slovenian tricolor was displayed for the first time on 7 April 1848, at* 8 Wolf street*, and then the working part of the congress began.*

Six lectures were held on the first day of the congress. The opening lecture was by ***Bard Cosman*** *(USA) on the topic of divine standard bearers in the Judeo-Christian tradition, i.e. flags that are depicted in iconography as carried by divine persons. Although flags are shown to be an important attribute and indispensable iconographic element in certain scenes, their form and vexillographic content are not canonized, and there are very large variations. Cosman was followed by* ***Cédric de Fougerolle*** *(France), who depicted flags used as attributes in depictions of Catholic saints. Afterwards,* ***Zhao Xinfeng*** *(China) gave a video-link lecture on flags in religious rituals during the* ***Ming*** *dynasty in* ***Beijing****, followed by* ***Attila István Szekeres*** *(Romania), who presented historical flags from* ***Transylvania*** *and showed a large number of replicas of those flags from the 15th to the 19th centuries, which he prepared himself. During the break between lectures, the president of the* ***Bulgarian Heraldic and Vexillological Society*** *(BHVS)* ***Aleksandar Aleksiev*** *presented the charter of honorary membership to Dr. Heimer, who was declared an honorary member of the BHVS back in 2009. The second video-link lecture was given by doyen of vexillology* ***Kevin Harrington*** *(Canada), who presented American flags depicting heroes. At the end of the first day, FIAV president Heimer also gave his*

studija *Heraldik Art*, koji je u predvorju kongresne dvorane hotela *Slon* ukrašenom zastavama članica FIAV-a izložio svoje radove. Ponedjeljak je završio prijemom u *Gradskom muzeju Ljubljana*, gdje se okupljenima obratio predsjednik *Državnega sveta*, gornjeg doma slovenskog parlamenta, **Alojz Kovšca**.

Drugi dan slijedilo je osam predavanja. **Jos Poels** (Nizozemska) predstavio je okolnosti usvajanja nizozemske zastave 1796. godine. **Alain Raullet** (Francuska) predstavio je zastave **Henrija V.**, naslovnog francuskog kralja 2. – 9. kolovoza 1830. godine, te pretendenta od 1844. do smrti 1883. godine, koji je zajedno sa svojim djedom kraljem **Karlom X.** i drugim članovima burbonske dinastije u egzilu pokopan u franjevačkom samostanu **Kostanjevica** kod **Nove Gorice** u Sloveniji. Slijedilo je predavanje **Romana Klimeša** (Češka) o švelji **Idi Kraut** koja je izradila prvi standard predsjednika **Čehoslovačke**. U kongresnoj se dvorani nakratko pridružio **Jožef Lajevec**, nekadašnji dugogodišnji predsjednik društva HS-a, koji je dobio poduži pljesak delegata.

Glavni tajnik FIAV-a Berry predstavio je „gotovo zaboravljenu“ kratkotrajnu zastavu samoproglašene države **Zimbabwe Rodezija** 1979. godine. **Sebastià Herreros** (Katalonija) predstavio je zastave balearskog otoka **Cabrera**, a potom **Andreas Herzfeld** (Njemačka) prikazao je prijedloge za zastavu *Lige naroda* između dva svjetska rata. Slijedilo je snimljeno predavanje **Andriya Grechyloa** (Ukrajina) o povijesti, mitovima i falsifikatima ukrajinske zastave te završno predavanje za taj dan Dr. **Jovana Jonovskog** (Sjeverna Makedonija) o fenomenu mijačkih zastava, posebnih svadbenih zastava koje su se zadržale u običajima relatino zatvorene zajednice **Mijaka** na sjeverozapadu zemlje.

U pauzi između predavanja Herreros je predsjedniku FIAV-a predao pismo gradonačelnika katalonskog mjesta **Sant Clement de Llobregat** kojim svjetsku veksilološku zajednicu obavještava o obnovljenoj knjižnici u tom gradu u kojoj je nedavno ustanovljen veksiloloski odjel u suradnji s **Katalonskim veksiloloških društvom** (ACV) te poziva veksiloloske udruge i institucije da dostavljaju svoja izdanja te da se koriste resursima ove knjižnice kao jedine za veksilologiju specijalizirane javne knjižnice u Europi. U svojem odgovoru na to pismo Heimer je knjižnici poklonio komplet izdanja časopisa HGZD-a *Grb i zastava* kao prvu donaciju na taj poziv.

Isti je dan u popodnevnim satima održana i *Opća skupština FIAV*-a, prema uobičajenom dnevnom redu. Skupštinu je vodio predsjednik sa svoja dva tajnika. Po otvaranju sjednice, glavni je tajnik Berry prozvao delegate koji su imali dostavljene vjerodajnice njihovih organizacija te utvrdio nazočnost predstavnika 41 članice FIAV-a čime je predsjednik proglasio 27. sjednicu Opće skupštine konstitutiranu. Prihvaćen je zapisnik s prethodne sjednice održane u **San Antoniju**, **Teksas**, nakon čega su slijedila izvješća trojice članova *Odbora FIAV*-a. Predstavljene su tri organizacije koje su aplicirale za

lecture, presenting an overview of vexillological periodical production in six decades of organized flag study, showing no less than 142 covers of various serials that were published or are still being published in 32 countries in 30 languages. In addition, ***Mladen Stojić*** *(Croatia) from the* ***Rijeka*** *heraldic studio* Heraldik Art *also participated in the congress, exhibiting his works in the lobby of the congress hall of the Hotel* Slon*, where the flags of FIAV members were also displayed. Monday ended with a reception at the City Museum of Ljubljana, where* ***Alojz Kovšca****, President of the* State Council*, the upper house of the Slovenian Parliament, addressed the participants.*

On the second day eight lectures were presented. ***Jos Poels*** *(Netherlands) presented on the circumstances of the adoption of the Dutch flag in 1796.* ***Alain Raullet*** *(France) presented the flags of* ***Henri V****, who was titular king of France 2 through 9 August 1830 and pretender from 1844 until his death in 1883. He was buried with his grandfather King* ***Charles X*** *and other members of the Bourbon dynasty in exile in the Franciscan monastery of* ***Kostanjevica*** *near* ***Nova Gorica*** *in Slovenia. Next was a lecture by* ***Roman Klimeš*** *(Czech Republic) about the seamstress* ***Ida Kraut****, who made the first standard of the president of* ***Czechoslovakia****.* ***Jožef Lajevec****, the long-time president of the HS society, then joined the proceedings in congress hall for a short time, receiving a long round of applause from the delegates.*

FIAV Secretary General ***Berry*** *presented the "almost forgotten" short-lived flag of the self-proclaimed state of* ***Zimbabwe Rhodesia*** *in 1979.* ***Sebastià Herreros*** *(Catalonia) presented the flags of the Balearic island of* ***Cabrera****, and then* ***Andreas Herzfeld*** *(Germany) presented proposals for the flag of the* League of Nations *between the two world wars. This was followed by a recorded lecture by* ***Andriy Grechylo*** *(Ukraine) on the history, myths, and falsifications of the Ukrainian flag, and the final lecture of the day by Dr.* ***Jovan Jonovski*** *(North Macedonia) about the phenomenon of Miyak flags, special wedding flags that have remained in the customs of the relatively closed community of* ***Miyaks*** *in the northwest of the country.*

During a break between lectures, Herreros handed the president of the FIAV a letter from the mayor of the Catalan town of ***Sant Clement de Llobregat****, informing the world vexillological community about the renovated library in that city where a vexillological department was recently established in cooperation with the* ***Catalan Vexillological Society*** *(ACV) and inviting vexillological associations and institutions to deliver their editions and use the resources of this library as the only public library specialized in vexillology in Europe. In his response to that letter, Heimer presented the library with a complete set of the HGZD bulletin* Grb i zastava *as the first donation to that invitation.*

On the same day, in the afternoon, the FIAV General Assembly *was held, according to the usual agenda. The assembly was chaired by the president with two general*

članstvo te ih je Skupština prihvatila: **Institut za genealogiju, heraldiku i veksilologiju** (Litva), **Sedmogradsko heraldičko-veksilološko društvo** (Rumunjska) i **Veksilološko društvo** (Singapur). Prijemom novih članica ukupan broj se tako povećao na 54. Slijedio je izbor članova *Odbora FIAV*-a. Skupština je velikom većinom ponovo izabrala sva tri dosadašnja člana za sljedeće mandatno razdoblje do narednog Kongresa. Glavni tajnik za kongrese Bartram najavio je da bi to mogao biti njegov posljednji mandat te je pozvao one koji imaju interes da se na vrijeme jave. Također je u sljedećoj točki dnevnog reda izvijestio o stanju zbornika radova s prethodnih kongresa – onaj s 26. ICV je nedavno objavljen i distribuiran, a zbornici s 27. i 28. ICV oba su morali promijeniti urednike te je njihovo objavljivanje ponešto usporeno, no radi se na tome. Predzadnja točka dnevnog reda bila je izbor organizatora za 31. ICV. Skupština je jednoglasno usvojila ponudu **Francuskog veksiloloških društva** (SFV) za organizaciju kongresa u **Parizu** 2026. godine. Na samom kraju glavni je tajnik pročitao članice FIAV-a koje nisu poslale akreditiranog delegata na tri uzastopne sjednice Opće skupštine, čime sukladno članku 8 *Ustava FIAV-a* završetkom treće sjednice s koje su izočni samovoljno istupaju iz Federacije. Ovom je prilikom to bilo **Mađarsko zastavno društvo** (MZT), čime je broj članica FIAV-a smanjen na 53. Potom je predsjednik udarcem obrednog malja FIAV-a zaključio sjednicu.

Treći dan kongresa tradicionalno je rezerviran za stručnu ekskurziju. Izlet je uključivao posjet ljubljanskom *Muzeju novije povijesti*, koji je uz zastave iz stalnog postava za ovu priliku i posebno izložio desetak drugih zastava iz svojih zbirki. Potom je posjećen nedavno izgrađen novi depo *Gradskog muzeja Ljubljana*, u kojem je posebno postavljeno još dvadesetak zastava. Na koncu organiziran je posjet *Parku vojne povijesti* u **Pivki**, gdje je prikazan period rata za samostalnost te vojna oprema iz 20. i 21. stoljeća, dakako s nizom zanimljivih zastava.

Četvrtak je ponovo bio dan za predavanja. **Manuela Schmöger** (Njemačka) predstavila je municipalne gonfalone (svečane zastave) talijanske pokrajine **Trento**, **Dominique Cureau** (Francuska) prikazao je zastave **Regije Jug** (*Provansa-Alpe-Azurna obala*), a **Kryštof Huk** (Češka) usporedio je nastanak, razvoj i razultat municipalnih zastava u **Češkoj** i **Slovačkoj**. Potom je Dr. **Annie Platoff** (SAD) predstavila zastave koje su se rabile na *Međunarodnoj svemirskoj stanici*, **Ted Kaye** predstavio je pitanja koja **Sjevernoameričko veksilološko društvo** (NAVA) dobiva od muzeja i način na koji eksperti iz društva na njih odgovaraju. Predsjednik HGZD-a Heimer, uz *ad hoc* imenovanog stjegonošu zastave Društva dr. Jonovskog (također člana HGZD od osnivanja), dodijelio je tada Tedu Kayeu **zlatnu medalju HGZD**-a i **počasno članstvo** u znak zahvale za dugogodišnji doprinos djelovanju Društva. Potom je **Max Liberman** (SAD) predstavio uporabu zastava za označavanje jezika, prednosti i nedostatke te druge značajke ovakve uporabe zastava. Na koncu je **Tony Burton** (Australija) održao

secretaries. After opening the session, Secretary Berry called the delegates who had submitted credentials of their organizations and confirmed the presence of representatives of 41 members of the FIAV, with which the president declared the 27th session of the General Assembly constituted. The minutes of the previous meeting held in ***San Antonio***, ***Texas*** *were accepted, followed by reports from three members of the* FIAV Board. *Three organizations that applied for membership were presented and accepted by the Assembly: the* ***Institute of Genealogy, Heraldry and Vexillology*** *(Lithuania), the* ***Transylvanian Heraldic and Vexilological Association*** *(Romania), and the* ***Vexillological Society*** *(Singapore). With the admission of these new members, the total number of FIAV members increased to 54. This was followed by the election of members of the* FIAV Board. *The Assembly, by a large majority, re-elected all three current members for the next mandate period until the next congress. General Secretary for Congresses Bartram announced that this could be his last mandate and invited those who are interested to step forward and contact him in due time. The next item on the agenda was a report on the state of the proceedings of the previous congresses. The one from the 26th ICV was recently published and distributed, and the proceedings from the 27th and 28th ICV both had to change editors, so their publication is somewhat delayed, but work on them continues. The penultimate item on the agenda was the selection of organizers for the 31st ICV. The Assembly unanimously adopted the offer of the* ***French Vexillological Society*** *(SFV) for the organization of the congress in* ***Paris*** *in 2026. At the very end, the general secretary read the FIAV members who did not send an accredited delegate to three consecutive sessions of the General Assembly, whereby in accordance with Article 8 of the* FIAV Constitution, *at the end of the third session from which they were absent, they voluntarily withdraw from the Federation. On this occasion, it was the* ***Hungarian Flag Society*** *(MZT), which reduced the number of FIAV members to 53. Then the president closed the session with a blow of the FIAV gavel.*

The third day of the congress is traditionally reserved for a professional excursion. The trip included a visit to the Ljubljana Museum of Recent History, *which, in addition to the flags from the permanent exhibition, also specially exhibited a dozen other flags from its collections for this occasion. Then the recently built new depot of the* City Museum of Ljubljana *was visited, where twenty more flags were specially placed. Finally, a visit was made to the* Park of Military History *in* ***Pivka***, *where an exhibit on the period of the war for independence as well as military equipment from the 20th and 21st centuries were on display, of course with a number of interesting flags.*

Thursday was again a day for lectures. ***Manuela Schmöger*** *(Germany) presented the municipal* gonfaloni *(ceremonial flags) of the Italian province of* ***Trento***, ***Dominique Cureau*** *(France) presented the flags of the* ***Region South*** *(*Provence-Alpes-Côte d'Azur*), and* ***Kryštof Huk*** *(Czech Republic)*

predavanje o nekim značajkama dizajna zastava, te su predstavnici SFV kratko predstavili organizaciju 31. ICV u Parizu 2026. Nakon predavanja održana je radionica koji je vodila dr. Platoff o mogućnosti uporabe knjižničarskoga alata *Zotero* za izgradnju zajedničke veksiloloških bibliografije, a potom je u ljubljanskom hotelu *Zlata ladjica* održan sastanak članova internetske udruge **Flags of the World** (FOTW), koji se tradicionalno održava tijekom veksiloloških kongresa od 2001. godine.

Posljedni dan dr. **Stoyan Antonov** (Bugarska) predstavio je zastave **Gagauza** s juga **Moldavije**, **Uroš Žižmund** predstavio je uspješni projekt društva HS zastave borbe protiv korone, **Mike Thomas** (Luksemburg) predstavio je nastavak svojeg rada na programu za automatsko prepoznavanje zastava na fotografijama, ovog puta na temelju odnosa boja u zastavi. Dr. **Patrice de La Condamine** (Francuska) prikazao je zastave koje prikazuju krajolike, od onih doslovnih do vrlo stiliziranih i simboličkih. **Davied van Berlo** (Nizozemska) predstavio je do sada nepoznati fenomen zastava koje koriste studenski domovi u sveučilišnom gradu **Wegeningen**, **Dominik Černelič** (Slovenija) prikazao je potrebe i mogućnosti tehničkih specifikacija zastava, a radni je dan završio video-linkom iz Kine, kojim je **Kinesko središte za istraživanje zastava** (VRCC) predstavilo pripreme i lokacije koje pripremaju za sljedeći 30. ICV u Pekingu, 2024.

Završna svečana večera upriličena je u restoranu na vrhu *Cankarjevog doma*, tijekom koje su uručene povelje **Zastavnom društvu Australije** (FSA) za objavu zbornika sa 26. kongresa i trima novoprimljenim članicama iz Litve, Rumunjske i Singapura. Nagrada *Whitney Smith* koja se dodjeljuje za najbolji rad na Kongresu, prema odluci stručnog žirija kojeg imenuje *Odbor FIAV*-a, a koja se sastoji od povelje i kositrenog pladnja, kojeg sponzorira NAVA, dodijeljena je **Kryštofu Huku** za njegov rad o češkim i slovačkim municipalnim zastavama. Nagrada *Vexillon* za najznačajnije objavljeno djelo između dva kongresa, koju dodjeluje *Odbor FIAV*-a, a sastoji se od povelje i plakete, koju sponzorira FSA, dodijeljena je **Romanu Klimešu** za njegov doprinos u *Enciklopediji češke pravne povijesti, XVII. dio*. Za značajan doprinos veksilologiji ili za značajne zasluge za Federaciju ili njezinu pojedinačnu članicu dodijeljeni su naslovi *Fellow of the Federation* zaslužnim veksilolozima: **Daan van Leeuwen** (Nizozemska), **Steven A. Knowlton** (SAD), **Theo Stylianides** (Južna Afrika), **Philip Tibbitts** (Velika Britanija) te trojici članova Organizatorskog odbora Kongresa Hribovšeku, Žižmundu i Križaniču. Priznanje se sastoji od povelje i medalje sa znakom FIAV-a u lovorovom vijencu na peterokutnoj plavoj vrpci s dvije žute pruge duž sredine, malom oznakom za odoru te parom oznaka za zapučak. Nosioci

compared the origin, development, and results of municipal flags in the ***Czech Republic*** *and* ***Slovakia****. Then Dr.* ***Annie Platoff*** *(USA) presented the flags that were used on the* International Space Station*,* ***Ted Kaye*** *presented the questions that the* ***North American Vexillological Association*** *(NAVA) receives from museums and how NAVA experts answer them. HGZD President Heimer, along with the for-the-opportunity-named HGZD standard-bearer, Dr. Jonovski (who is also a HGZD member), awarded Ted Kaye the HGZD* ***Gold Medal*** *and named him an* ***Honorary Member*** *as a sign of gratitude for his long-term contribution to the Association's activities.*

Then ***Max Liberman*** *(USA) presented the use of flags for indicating languages, including the advantages and disadvantages and other features of this use of flags. Finally,* ***Tony Burton*** *(Australia) gave a lecture on some features of flag design, and representatives of the SVF briefly presented the organization of the 31st ICV in Paris 2026. After the lectures, a workshop led by Dr. Platoff was held on the possibility of using the library tool* Zotero *for building a joint vexillological bibliography, and then a meeting of the members of the Internet association* ***Flags of the World*** *(FOTW), which has traditionally been held during vexillological congresses since 2001, was held in the* Zlata Ladjica *Hotel in Ljubljana.*

On the last day, Dr. ***Stoyan Antonov*** *(Bulgaria) presented the flags of the* ***Gagauz*** *from the south of* ***Moldova****,* ***Uroš Žižmund*** *presented the successful* Fight Against Coronavirus *flag project by the HS,* ***Mike Thomas*** *(Luxembourg) presented the continuation of his work on the program for automatic recognition of flags in photographs, this time based on the relationship of the colors in the flag. Dr.* ***Patrice de La Condamine*** *(France) displayed flags depicting landscapes, from the literal to the highly stylized and symbolic.* ***Davied van Berlo*** *(Netherlands) presented the hitherto unknown phenomenon of flags used by student dormitories in the university town of* ***Wegeningen****,* ***Dominik Černelič*** *(Slovenia) presented the needs and possibilities of the technical specifications of flags, and the working day ended with a video link from China, with which the* ***Vexilllogy Research Center of China*** *(VRCC) presented the preparations and locations for the 30th ICV in Beijing, 2024.*

The final banquet was held in the restaurant at the top of Cankarjev dom*, during which charters were handed over to the* ***Flag Society of Australia*** *(FSA) for publishing the proceedings of the 26th ICV and the three newly admitted members from Lithuania, Romania, and Singapore. The* Whitney Smith Award *for the best work at the congress, as decided by an expert jury appointed by the* FIAV Board*, consisting of a charter and pewter tray, sponsored by NAVA, was awarded to* ***Kryštof Huk*** *for his work on the Czech and Slovak municipal flags. The* Vexillon *Award for the most significant published work*

naslova imaju pravo na isticanje oznake FF iza svojeg imena. Na koncu dodijeljeno je i najviše priznanje *Laureata Fedracije*, koje se dodjeljuje za iznimni i originalni doprinos veksiološkoj znanosti, obranom doktorske disertacije na etabliranom sveučilištu, a sastoji se od medalje istog izgleda kao prethodna, ali ovješene o istovrsnu vrpcu koja se nosi oko vrata kao ogrlica, s odgovarajućim malom oznakom i parom oznaka za zapučak, koje se od prethodnoga razlikuju dodatkom zlatne točke između pruga. Nosioci naslova ističu iza imena oznake LF. Naslov Laureata dodjeljuje se samo kada postoje kandidati te je do ovoga Kongresa od 1969. dodijeljen tek osam puta. Ovom se prilikom *Odbor* našao u neobičnoj situaciji da se pred njim nalaze odjednom ništa manje nego troje kandidata koji su u prethodnom razdoblju ostvarili doktorate s veksiološkim temama, te su sukladno utvrđenim pravilima imenovani Laureatima: dr. De la Condamine (2006.), dr. Jonovski (2018.) i dr. Platoff (2022.). Na samom kraju svečano je predana zastava Federacije iz ruku predsjednika HS-a Hribovšeka predsjedniku FIAV-a Heimeru, koji ju je svečano predao **Charlesu Spainu**, članu odbora **Središta za proučavanje zastava** (FRC), kao suorganizatora sljedećeg kongresa u Pekingu, 2024. godine.

Time je završen ovaj po svemu neuobičajeni veksiološki kongres, na kojem je predstavljeno 28 radova i sudjelovalo 55 sudionika iz 26 zemalja, čemu treba dodati još troje sudionika iz tri zemlje koji su se uključili svojim radovima udaljeno te dodati trinaesteročlani tim domaćina za ukupno 71 sudionik iz 30 zemalja, ali i 12 osoba u pratnji. Mnogi veksilolozi već s nestrpljenjem čekaju sljedeći kongres u NR Kini, a svi se nadaju da će se trenutačne globalne nevolje do tada smiriti te da ćemo imati novo veliko slavlje veksilologije.

Nakon kongresa organizatori su upriličili još dva izleta u Sloveniji, u subotu posjet **Bledu** i **Radovljici**, te u nedjelju **Piranu** i *Sečovljanskim solanama*. HGZD je potom u ponedjeljak 18. srpnja za dio sudionika u **Rijeci** organiziralo *Postkongresni veksiološki skup* na **Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci**, a *Odbor FIAV*-a s manjim brojem veksiologa je sljedeći dan posjetio i **Zagreb**.

Fotografije: Organizacijski tim i sudionici ICV29
Photos: ICV29 Organizaing Team and participants

between the two congresses, awarded by the FIAV Board, *consisting of a charter and plaque, sponsored by the FSA, was awarded to* ***Roman Klimeš*** *for his contribution to the* Encyclopedia of Czech Legal History, Part XVII. *For a significant contribution to vexillology or for significant services to the Federation or its individual member, the title of* Fellow of the Federation *was awarded to deserving vexillologists:* ***Daan van Leeuwen*** *(Netherlands),* ***Steven A. Knowlton*** *(USA),* ***Theo Stylianides*** *(South Africa),* ***Philip Tibbitts*** *(Great Britain), and three members of the Organizing Committee of the Congress Aleksander Hribovšek, Uroš Žižmund, and Roman Križanič. The recognition consists of a charter and a medal with the FIAV emblem in a laurel wreath on a pentagonal blue ribbon with two yellow stripes along the middle, a uniform ribbon insignia, and a pair of insignia for the lapel. Title holders have the right to display the* FF *postnominal. Finally, the highest recognition of* Laureate of the Federation *was presented, which is awarded for an exceptional and original contribution to the science of vexillology by defending a doctoral dissertation at an established university, and consists of a medal with the same appearance as the previous one, but suspended from the same ribbon that is worn around the neck as a necklace, with a corresponding ribbon insignia and a pair of lapel pins, which differ from the previous one by the addition of a gold dot between the stripes. Title holders may use postnominal* LF. *The title of Laureate is awarded only when there are worthy candidates, and until this congress, it has been awarded only eight times since 1969. On this occasion, the Committee found itself in the unusual situation of having before it at once no less than three candidates who, in the previous period, obtained doctorates on vexillological topics, and were named Laureates in accordance with established rules: Dr. De la Condamine (2006), Dr. Jonovski (2018), and Dr. Platoff (2022). At the very end, the flag of the Federation was ceremoniously handed over from the hands of HS President Hribovšek to FIAV President Heimer, who ceremoniously handed it over to* ***Charles Spain****, board member of the* ***Flag Research Center*** *(FRC), as co-organizer of the next congress in Beijing in 2024.*

This was the end of this unusual vexillology congress, where 28 papers were presented and 55 participants from 26 countries took part, to which we need to add 3 more participants from 3 countries who participated with their papers remotely, and add a 13-member host team for a total of 71 participants from 30 countries, and yet 12 more accompanying persons. Many vexillologists are already looking forward to the next congress in the People's Republic of China, and everyone hopes that the current global troubles will calm down by then and that we will have another great celebration of vexillology.

After the congress, the organizers arranged two more trips in Slovenia, on Saturday a visit to ***Bled*** *and* ***Radovljica****, and on Sunday to* ***Piran*** *and the* ***Sečovlje*** *salt pans. Then, on Monday, 18 July, HGZD organized a post-congress vexillology meeting at the* ***University of Rijeka Faculty of Education*** *for some of the ICV participants, and the* FIAV Board *organized a visit to* ***Zagreb*** *accompanied with a smaller number of vexillologists the next day.*

Nikša Kuščić

Dva grba paške obitelji Slovinja

U dosadašnjim prilozima objavljenima u ovom časopisu predmet našeg zanimanja bili su grbovi plemićkih obitelji. U ovom prilogu upoznajemo grb glasovite paške građanske obitelji **Slovinja**. Naime, u **Dalmaciji** slobodna je bila uporaba i isticanje grbova stoga su uz plemiće i ugledniji građani imali svoje grbove. To proizlazi iz činjenice što lokalna ali i državna vlast nije podjeljivala grbove te nije zabranjivala niti ograničavala njihovo slobodno isticanje. Slijedom toga svaki je dalmatinski plemić i građanin mogao osmisliti te slobodno isticati svoj heraldički znamen.

Građanskih je grbova bilo u čitavoj Dalmaciji, ali isključivo u onim sredinama u kojima je građanstvo bilo ustanovljeno kao društveni stalež. Posebno je to bilo izraženo u **Zadru** gdje je ustanovljeni zatvoren nasljedni građanski stalež učvrstio i ozakonio svoj pravni položaj u zasebnom građanskom vijeću kao staleškom tijelu suprostavljenom vijeću zadarskih plemića.[1] Na jugu hrvatskog ozemlja, u **Dubrovačkoj Republici**, isticali su grbove bogati i utjecajni građani, odreda članovi prestižnih bratovština Antunina i Lazarina. U Dubrovniku je štoviše bio sastavljen grbovnik građanskih obitelji.[2]

Vratimo se predmetu našeg istraživanja, grbovima paške obitelji Slovinja. Prezime je izvedeno kao patronimik osobnog imena Slovinja. Kod **Hrvata** to je ime vrlo staro i vrijedi istaknuti da ga je nosio jedan pripadnik slavnog roda **Krbavskih** knezova od roda **Gusića**, spomenut u starim listinama 1207. i 1221. godine.[3] U Zadru je 1407. godine umro **Jakov** sin **Slovinje Klokočića**, odvjetak poznatog hrvatskog roda te bio pokopan u crkvi sv. Frane. **Fabijanić** bi htio da su paškli Slovinje potekli od tog roda ali u ovom slučaju nije u pravu.[4]

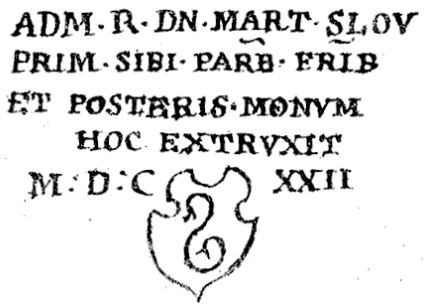
Prezimenom **Slovinić** susrećemo se na **Braču**, a nosila ga je jedna plemićka obitelj iz **Dola**.[5] Naravno da svi ti Slovinići ili Slovinje nisu potekli od jednog te istog pretka jer isto prezime znači samo isti predložak za nastanak prezimena, izvedenog od osobnog imena Slovinja.

Rodoslovlje paške obitelji Slovinja/Slovinić posložio je paški bilježnik, pravnik i ugledni polihistor dr. iur. Marko Lauro Ruić.[6] Počinje s rodonačelnikom Jurjem i niže dvanaest naraštaja.[7]

Prvi je to ime nosio **Slovinja** sin **Jurja** pok. **Zubine** koji je živio krajem 13. ili početkom 14. stoljeća. Njegov je sin **Petar** prvi zabilježen prezimenskom oznakom Slovinić pa je taj oblik čest u kasnijim upisima kao i Slovinja, da bi u konačnici odredio prezime. Uvidom u rodoslovlje Slovinja ustvrđujemo da su pojedini članovi roda uzimali dodatnu prezimensku oznaku nadimačkog postanja kao izričaj vlastite osobnosti.

Iščitavajući rodoslovlje razaznajemo prva četiri naraštaja u kojima je dat odgovor na pitanje nastanka prezimena. Osnivač roda je praotac Juraj nadimkom Zubina. Njegov je sin Slovinja Zubinić da bi sin potonjeg Petar bio prvi nositelj prezimena Slovinić. Od Petrova sina Slovinje zvanog **Peručević** potekoše: **Juraj**, svećenik i kanonik, te **Petar**, **Dominik** i **Ivan** koji produžuju rod, svaki u svojim granama. Petrova se grana održala sedam naraštaja, jednako i Dominikova, dočim Ivanova grana nestaje vrlo rano smrću njegova sina **Ivana Slovinje** zvanog **Mokrić**.

Dominikovi unuci poznatiji bijahu nadimačkim prezimenom **Berzičić** ili **Berzica** te je nastala grana Slovinja/Berzica koja se

Crtež grba primicerija Martina Slovinje. Mijat Sabljar, 1852.
A coat of arms drawing of Primicerius Martin Slovinja. Mijat Sabljar, 1852.

Two Coats of Arms of the Slovinja Family from Pag

The subject of interest in the papers the author has published thus far in this journal was the coats of arms of the nobility. This time we are looking into the heraldic devices of a famous civic family from Pag named ***Slovinja****. Because the use and display of coats of arms in* ***Dalmatia*** *was free, in addition to noble families, notable citizens also had coats of arms. Local and state administrations did not grant arms, nor did they forbid or limit their display. Therefore, each Dalmatian nobleman and citizen could devise and freely display his heraldic achievement.*

Citizen's coats of arms could be found throughout Dalmatia, but only in those places where citizenship was constituted as a social class. This was particularly notable in ***Zadar****, where a closed civic hereditary class was established. It legalised its status in a separate civic council as a social class opposed to the Zadar nobility council.[1] In Southern Croatia, in the Republic of* ***Dubrovnik****, rich and influential citizens, members of the prestigious Antunin and Lazarin fraternities, displayed their coats of arms. In fact, an armorial book of civic coats of arms was compiled in Dubrovnik.[2]*

But back to our issue of the coat of arms of the Slovinja family. The surname is derived as a patronymic from the personal name Slovinja. It is a very ancient name among ***Croats*** *– members of the famous noble tribe of* ***Gusić*** *from* ***Krbava*** *are mentioned with this name in old charters in 1207 and 1221.[3] In 1407 in Zadar* ***Jakov****, son of* ***Slovinja Klokolić*** *and descendant of a well-known Croatian family, died and was buried in St. Francis church.* ***Fabijanić*** *would have it that Slovimjas of Pag originated from this kin, but this is not the case.[4]*

The surname ***Slovinić*** *is found on the island of* ***Brač****, born by a noble family from* ***Dol****.[5] Obviously, not all these Slovinićs or Slovinjas would originate from the same predecessor. The same surname means only the same template in surname creation from the personal name Slovinja.*

A genealogy of the Pag family of Slovinja/Slovinić was created by a notary, lawyer, and respected polymath from ***Pag****, Dr. Iur* ***Marko Lauro Ruić****.[6] It begins with one Juraj and counts twelve generations.[7]*

The first to bear the name was ***Slovinja****, son of* ***Juraj*** *of late* ***Zubina*** *who lived in the late 13th or early 14th century. His son* ***Petar*** *was first recorded with the surname Slovinić, and this form appears frequently in subsequent generations just as the form Slovinja later determining the surname. Looking into Slovinja's genealogy, it may be seen that individual members of the family took additional surnames from nicknames to express their individuality.*

*The four first generations explain the creation of the surname. The originator is patriarch Juraj nicknamed Zubina (*zub*: tooth). His son is Slovinja Zubinić, with a son Petar first to bear the surname Slovinić. Peter's son Slovinja called* ***Peručević*** *issued:* ***Juraj****, priest and canon, and* ***Petar****,* ***Dominik*** *and* ***Ivan****, each continuing the family in his branch. Petar's branch survived seven generations, as much as Dominik's, while Ivan's ended abruptly with the death of his son* ***Ivan Slovinja****, called* ***Mokrić****.*

Dominik's grandchildren were known by the surname nickname ***Berzičić*** *or* ***Berzica****, and the Slovinja/Berzica branch ended in 1703 with Benedictine nun, sister* ***Danijela Berzica*** *in Pag.[8] The longest survived branch of Petar Slovinja ended with the death in her old age of*

1 Tomislav RAUKAR, Ivo PETRICIOLI, Franjo ŠVELEC, Šime PERIČIĆ, Zadar pod mletačkom upravom 1409 –1797, *Prošlost Zadra*, knj. III, izd. Narodni list i Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1987.: 459-460, 465, 519.

2 Album (grbovnik) Petra Frane Martecchinija u Državnom arhivu u Dubrovniku. Vidi:Vinko FORETIĆ, Dubrovački tiskar i knjižar 19. stoljeća Petar Franjo Martecchini kao crtač, akvarelist i ljubitelj starina, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, sv. 10, Split, 1956.: 230, 254-255.

3 Vjekoslav KLAIĆ, Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusić, *Rad JAZU*, knj. 49, Zagreb, 1898.: 190, 191.

4 Donat FABIJANIĆ, *Convento il più antico dei frati minori in Dalmazia*, Prato, R. Guasti, 1882.: str. 136-137; Lorenzo BENEVENIA, La chiesa di S. Francesco di Zara, *Rivista Dalmatica*, Anno V, Vol. II, Zadar, 1911.: 302.

5 Dasen VRSALOVIĆ, *Povijest otoka Brača*, (Bračkizbornik, br. 6), Supetar, 1968.: 204; Andre JUTRONIĆ, Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču, *Zbornik za narodni život i običaje*, Knj. 34. Izd. JAZU, Zagreb, 1950.: 45, 133, 139, 155.

6 O Ruiću pobliže | *More on Ruić see*: Stjepan ANTOLJAK, *Hrvatska historiografija*, Drugo dopunjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 2004.: 301-306; Miroslav GRANIĆ, Pažanin Marko Lauro Ruić (1736. – 1808.), *Zadarska revija*, 29,1980., br. 4: 307-317; Mirisa KATIĆ PILJUŠIĆ, Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 46, Zadar-Zagreb, 2004.: 307-324.

7 Marko Lauro RUIĆ, *Rodoslovlja porodica otoka Paga*, fol. 40, 126-127v. (Rukopis u knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu. Sign. 48-g-14).

8 Arhiv nadžupnog ureda u Pagu (ANUP), Sign. I/15, *Knjiga godova* (*Liber*

ugasila 1703. godine smrću č. s. **Danijele Berzica** paške benediktinke.[8] Najduže se pak održalo potomstvo loze Petra Slovinje da bi skončanjem u dubokoj starosti **Domenike Slovinja** pok. **Benedikta**, udovice **Jurja Mirkovića** 1727. godine zauvjek utrnuo Slovinjin rod.[9]

Primjerenog ugleda i bogatstva, pripadahu Slovinje sloju paških odličnika, članova paškog vijeća u vrijeme kad ono nije bilo staleški zatvoreno, a članstvo u njemu nije bilo nasljedno. U ispravi od 6. travnja 1398. godine iskazan je *ser* **Slovinja** u obnašnju ugledne i odgovorne službe općinskog ispitivača isprava (*egzaminator*),[10] što je mogao biti samo kao član paškog vijeća. Javlja se godinu poslije nadimačkom prezimenskom oznakom **Peručević**. Štoviše, Slovinja Peručević član je novog velikog vijeća (*consilium generale*) ustanovljenog 1399. godine.[11] Međutim, kada se za mletačke uprave 1422. godine paško vijeće "zatvorilo" nitko od Slovinja nije bio njegov član i nije priskrbio povlasticu nasljednog članstva. Nadalje, nitko od Slovinja nije bio član vijeća kada je mletačka vlast 1433. godine priznala nasljedni plemićki položaj pedesetorici vijećnika koji su se tada zatekli u vijeću.[12]

Slijedom činjenice nekadašnje pripadnosti "otvorenom" vijeću paške komune Slovinje Peručevića njegovi su unuci, prvi, **Dominik** sin pok. Petra, drugi, Ivan sin pok. Ivana zvani Mokrić, vodili dugotrajne sporove s komunom i vijećem neutemeljeno tvrdeći da im pripada članstvo u tada već staleški ustrojenom i priznatom plemićkom vijeću. Međutim, oba nisu uzela u obzir neospornu činjenicu da njihov djed nije bio član plemićkog vijeća nego tek jedan od doživotnih vijećnika paškog velikog vijeća kojega su tada činili izabrani predstavnici slobodnih paških građana (*liberi cives Pagenses*). Njihov neprimjeren način obraćanja i ophođenja naspram komuni i vijeću, posebice Ivana Slovinje, u potpunosti im je zatvorio mogući pristup u vijeće jer je do kraja 15. stoljeća paško plemićko vijeće u više navrata "otvorilo vrata" novim članovima, ali ne i Slovinjama. Spomenuti je Ivan Slovinja (Mokrić) nakon neuspjelog pokušaja da se domogne članstva u plemićkom vijeću postao pučki zastupnik (*procurator populi*). U tom je svojstvu u **Mletcima** predano zastupao interese paškog puka u svim sporovima s lokalnim plemstvom.[13] Stoga je plemićko vijeće 1475. godine donijelo odluku da se Ivan Slovinja, ali i bilo koji član njegova roda, nikada ne smije primiti u plemstvo.[14] Dokle su dosezale otrovne strijele glede "slučaja Slovinja" dostatno pokazuje nerazboriti čin paškog plemićkog vijeća kojim je iz vijeća bio izbačen *ser* **Dragonja Ruić**, samo zato što je bio oženjen **Dobricom Slovinja**, da bi nakon dugotrajnog spora snagom odluke mletačkog Vijeća četrdesetorice (*Quarantia*) konačno iznova bio primljen u vijeće 1480. godine.[15]

U **Pagu** je Ivan Slovinja obavljao bilježničku službu. Njega je za javnog bilježnika *imperiali auctoritate* promaknuo u **Rabu** 1462. godine rapski plemić i palatinski grof **Ivan de Dominis**[16] temeljem povlastice podjeljene Dominisima 1437. godine od cara i kralja **Sigismunda Luksemburškog**.[17] Iz jedne njegove bilježničke isprave od 5. lipnja 1474. možemo pročitati njegov potpis: *Ego Johannes de Slouigna de Pago publicus imperiali auctoritate notarius* (...).[18] Svom prezimenu Slovinja pridodaje predmetak *de*, ali ne kao oznaku plemstva jer ga nije ni imao, već da bi istaknuo svoj osobit građanski položaj.

Slovinja je živio u Mletcima, u predjelu **San Moisè**, i tamo je 22. veljače 1480. (datacija *anno incarnationis* 1479.) dao sastaviti oporuku. Na prvom je mjestu odredio da se novcem od prodaje njegovih zemalja u **Gorici** podigne u **Metajni** na Pagu crkva na čast **Blažene Djevice Marije od Milosti** (*B. Marię de Gratia*) i time

Domenika Slovinja *of late* ***Benedikt****, widow of* ***Juraj Mirković****, in 1727, thus finally ending the ancient Slovinja line.*[9]

With their fame and wealth, Slovinjas were the Pag elite and belonged to the Pag council during the period when membership in the council was neither hereditary nor restricted by class. A document dated 6 April 1398 mentions ser *Slovonja holding the respected and responsible duty of document examiner (*egzaminator*)*[10] *that he could hold only as a council member. A year afterwards we find him with the surname addition* ***Peručević****. Moreover, Slovinja Peručević is a member of a new grand council (*consilium generale*) established in 1399.*[11] *However, in 1422 when the Pag council was "closed" during the Venetian rules, none Slovinjas were members and none gained the privilege of hereditary membership. Also, no Slovinja was a council member in 1433 when the Venetian administration recognized hereditary noble status to its 50 members sitting in the council.*[12]

On the basis of the fact that Slovinja Petričević was once a member of the "open" council of the Pag municipality, his grandsons, first ***Dominik*** *son of late Petar, and second Ivan son of late Ivan called Mokrić, pursued lengthy legal battles with the commune and the council, making the baseless claim that they had a right to membership in the class-formed and -recognized nobility council. However, both disregarded the notorious fact that their grandfather was not a member of the nobility council, but merely a lifetime member of the Pag grand council, constituted by elected representatives of free citizens of Pag (*liberi cives Pagenses*). The inappropriate way the brothers, especially by Ivan Slovinja, addressed and treated the commune and the council completely denied them any possibility of access to council membership. In fact, until the end of the 15th century, the noble council of Pag repeatedly "opened the door" to new members, but not to Slovinjas. The aforementioned Ivan Slovinja (Mokrić) became a people's representative (*procurator populi*) after a failed attempt to gain membership in the noble council. In this capacity, in* ***Venice****, he faithfully represented the interests of the Pag plebs in all disputes with the local nobility.*[13] *Therefore, in 1475, the noble council made a decision that Ivan Slovinja, as well as any member of his family, should never be accepted into the nobility.*[14] *How far the poisoned arrows reached regarding the "Slovinja case" is illustrated by the imprudent expulsion from the Pag noble council of* ser ***Dragonja Ruić****, for the sole reason that he was married to* ***Dobrica Slovinja****. After a lengthy dispute, with the force of the decision of the Venetian Council of Forty (*Quarantia*), Ruić was re-admitted to the council in 1480.*[15]

In Pag, Ivan Slovinja worked as a notary. He was promoted to public notary imperiali auctoritate *in* ***Rab*** *in 1462 by the Rab nobleman and count palatine* ***Ivan de Dominis***[16] *based on the privilege granted to the Dominis in 1437 by the Emperor and King* ***Sigismund of Luxembourg****.*[17] *In a notary document dated 5 June 1474 he is signed:* Ego Johannes de Slouigna de Pago publicus imperiali auctoritate notarius (...).[18] *Slovinja added the prefix* de *to his surname, not as a sign of noble rank, because he didn't have one, but to emphasize his special civic position.*

Slovinja lived in Venice, in the area of ***San Moisè****, and there he had his will drawn up on 22 February 1480 (dated* anno incarnationis *1479). In the first place, he ordered that with the money from the sale of his lands in* ***Gorica****, a church be built in* ***Metajna*** *on Pag in honor of the* ***Blessed Virgin Mary of Mercy*** *(*B. Marię de Gratia*) and thereby establish a family endowment with the obligation of mass for the repose of his soul and the souls of his ancestors.*[19] *The church was completed in 1487, as evidenced by the inscription under the distaff*

anniversariorum), fol. 131v.

9 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico di tutte le famiglie nobili della città di Pago con molte de`cittadini, che con esse si apparentarono, ò dalle medesime ebbero l`origine*, 1784., fol. 43v. (Knjižnica Državnog arhiva u Zadru. Rkp. 43); ANUP, *Knjiga godova*, fol. 50.

10 *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije* (*Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*), sabrao Tadija Smičiklas, sv. XVIII., Zagreb, 1990.: 331.

11 M. L. RUIĆ, *Delle Riflessioni storiche sopra l`antico stato civile, et ecclesiastico della città di Pago, fatte a diversi autori , diplomi et altre carte pubbliche e private raccolte da Marco Lauro Ruich*, 1779.: 320, 321. (Rukopis u Znanstvenoj knjižnici u Zadru. Sign. Ms. 772/I).

12 M. GRANIĆ, Proces formiranja paške srednjovjekovne komune i velikog paškog vijeća do njegova ukinuća, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 26, Razdio povijesnih znanosti (13), Zadar, 1987.: 237, 248, 251-252.

13 *Statvta communitatis Pagi. Svperiorvm permissv.*, Ex typographia Ducali Pinelliana. Venetiis, 1637.: 107-109.

14 M. L. RUIĆ, *Delle Riflessioni storiche*, Libri IV-V, 1780.: 16-17. (Knjižnica Državnog arhiva u Zadru. Rkp. 34/1).

15 M. GRANIĆ, *Blasone Genealogico Marka Laura Ruića iz 1784. godine*, Matica hrvatska, Pag, 2011.: 68.

16 M. L. RUIĆ, *Delle Riflessioni storiche sopra il moderno stato civile, et ecclesiastico della città di Pago, fatte a diversi autori, diplomi et altre carte pubbliche e private raccolte da Marco Lauro Ruich*, Tomo secondo, 1779: 218. (Rukopis u Znanstvenoj knjižnici u Zadru. Sign. Ms. 772/II).

17 M. GRANIĆ, Privilegij cara Sigismunda rapskoj obitelji Dominis iz godine 1437., *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 20, Razdio društvenih znanosti (9), Zadar, 1982.: 53, 57-59, 61.

18 Državni arhiv u Zadru (DAZD), HR-DAZD-336, *Benediktinski samostan sv. Krševana u Zadru (918. –1806.)*, kut. 20, Caps. XXIV, Pergamene, br. 22 (641).

19 DAZD, HR-DAZD-62, *Centralni inspektorat za bogoštovlje i upravu upražnjenih dobara Dalmacije (1807. –1811.). Spisi. Zadarska nadbiskupija. Pag*, svež.10, poz. 6,

ustanovi obiteljska nadarbina s obvezom misa za pokoj njegove duše i duša njegovih predaka.[19] Crkva je bila dovršena 1487. godine o čemu svjedoči natpis podno preslice na pročelju.[20]

Ugledan, gospodarski moćan i darežljiv bio je **Juraj Pavlov Slovinja**. U ispravama bilježnika svećenika **Petra Butkova** 1488. i 1489. godine predmetak *ser* ispred imena iskazuje njegov pravni položaj paškog građanina, ali i društveni ugled.[21] U oporuci koju je on, *ser Georgius, sive ser Grogius Slovigna quondam ser Pauli civis Pagensis*, dao sastaviti u Pagu 1. travnja 1506. godine, između ostalog čitamo da svoj ukop određuje u obiteljsku grobnicu u crkvi paških benediktinki. Obdario je zemljom crkvu Svete Marije u Metajni kao i obližnju crkvu Svetoga Kristofora na **Punti**.[22] Umro je 8. travnja 1506. u Pagu.[23]

Dapače, i žene Slovinjina roda bile su široke ruke. **Dobrica** kći pokojnog *ser* **Ratka Slovinića** i **Ivane Jadrulić** zavještala je paškom kaptolu svoju kuću kao misni legat s godišnjom obvezom jedne velike i tri male mise.[24]

Zavidan ugled stekla je obitelj Slovinja davši paškoj crkvi niz uglednih svećenika, mahom kanonika i dostojanstvenika tamošnjeg zbornog kaptola. Ovdje u kratkim crtama o njima jer zaslužuju biti spomenuti.

Među prvima to je don **Juraj Slovinja**, kanonik od 1454. do 1472. godine. Rođen je u okrilju ugledne građanske obitelji u Pagu (**Starom Gradu**) od oca *ser* **Slovinje Slovinića** i **Stane** kćeri pok. **Rade Mokrića**.[25] Ovaj najpoznatiji odvjetak roda Slovinja ostavio je trajan spomen u paškoj povjestnici što je svojim sredstvima dao podići u novom gradu Pagu crkvu Navještenja Marijina i samostan za koludrice benediktinke.[26]

Prije nego što je izabran za kanonika, dok se nalazio u redu prezbiterata, pripadao je svećenstvu paške kolegijate i 1443. godine kao zastupnik kaptola bio je obvezan primiti od paške fiskalne komore tri dukata na ime regalija paških crkava.[27] Godine 1451. svećenik Juraj Slovinja od paškog je kneza **Antonija Dolfina** dobio na ime zakupa 15 paši neobrađenog zemljišta u Metajni na Pagu, da bi isto zemljište 1454. godine otkupio na javoj dražbi.[28]

Iz kronotakse paških kanonika saznajemo da je don Juraj Slovinja izabran za kanonika paškoga zbornog kaptola 1454. godine na mjesto umrloga don **Jurja Skatšića**.[29] Iz bilježničkih spisa prezbitera **Petra** (*Petrus de Pago*) saznajemo da je u Pagu 1463. godine djelovao kao javni bilježnik.[30] U nedostatku izvora o njemu ništa više ne možemo kazati. Umro je *D(ominu)s P(resbyter) Georgius Slovigna can(onicu)s* 2. siječnja 1472. godine u Pagu nakon osamnaest godina provedenih u kanonikatu.[31] **Blaž Karavanić** uvrstio ga je među zaslužne Pažane.[32]

Drugi je kanonik u rodu Slovinja don **Juraj** mlađi, sin **Jurja** pok. **Dominika** i paške plemkinje **Slave Budonić**. Po očevu je djedu pranećak istoimenog neosporno poznatijeg kanonika. U popisu paških kanonika čitamo da je u toj službi nasljedio umrloga don **Antuna Mekotića** 1518. godine.[33] U kanoničkom je zboru Slovinja proveo u svemu šest godina. Iz bilježničkog zapisa **Anđela Mišolića** s nadnevkom 27. studenoga 1524. doznajemo da je do svoje smrti bio redoviti ispovjednik paške kolegijate.[34] Nosio je ovaj odvjetak Slovinića nadimak Berzica/Berzičić što je potonjima ovog ogranka dalo novo prezime. Po upisu u *Knjizi godova* umro je *D(omi)nus P(res)b(yte)r Georgius Berzicich sive Slovinich can(oni)cus* dana 15. studenoga 1524. godine.[35]

Don **Ivan Slovinja**/**Slovinić**, kanonik od 1558. do 1567. godine sin je **Ratka Slovinje**/**Slovinića** i **Katuše**, nezabilježena prezimena, i prvi nećak netom spomenutog don Jurja Slovinića mlađeg. Među kanonicima nalazimo ga od 1558. godine, a upražnjeni kanonikat dobio

bell tower on the facade.[20]

Juraj Pavlov Slovinja *was respectable, economically powerful, and generous. In the documents of the notary priest* ***Petar Butkov*** *in 1488 and 1489, the prefix* ser *before his name indicates his legal position as a citizen of Pag, but also his social reputation.*[21] *In the will that he,* ser Georgius, sive ser Grogius Slovigna quondam ser Pauli civis Pagensis, *had drawn up in Pag on 1 April 1506, we read, among other things, that he specifies his burial in the family tomb in the church of the Benedictines of Pag. He endowed the church of St. Mary in Metajna with land as well as the nearby church of St. Christopher on* ***Punta***.[22] *He died on 8 April 1506 in Pag.*[23]

In fact, the women of the Slovinja family were also generous. ***Dobrica****, the daughter of the late* ser ***Ratko Slovinić*** *and* ***Ivana Jadrulić****, bequeathed her house to the Pag chapter as a Mass bequest with the annual obligation of one large and three small masses.*[24]

The Slovinja family gained an enviable reputation by giving the Pag church a number of distinguished priests, mostly canons and dignitaries of the choir chapter there. Following are brief notes about them because they deserve to be mentioned.

Among the first is Don ***Juraj Slovinja****, a canon from 1454 to 1472. He was born into a distinguished civic family in Pag (****Stari Grad****) from father* ser ***Slovinja Slovinić*** *and* ***Stana****, daughter of the late* ***Rada Mokrić***.[25] *This most famous scion of the Slovinja family left a lasting memory in the history of Pag with the construction of the Church of the Annunciation of Mary and a monastery for Benedictine nuns, which were paid for with his own funds.*[26]

Before he was elected a canon, while he was in the presbyterate, he belonged to the clergy of the Pag collegiate, and in 1443, as a representative of the chapter, he was obliged to receive three ducats from the Pag fiscal chamber in the name of the regalia of the Pag churches.[27] *In 1451, the priest Juraj Slovinja received a lease of 15* pashas *of uncultivated land in Metajna on Pag from the Duke of Pag,* ***Antoni Dolfin****, in order to purchase the same land at a public auction in 1454.*[28]

From the chronotaxis of the Pag canons, we learn that Don Juraj Slovinja was elected canon of the Pag collegiate chapter in 1454 to replace the deceased Don ***Juraj Skatšić***.[29] *From the notary records of* ***Presbyter Peter*** *(*Petrus de Pago*), we learn that he worked as a notary public in Pag in 1463.*[30] *Because of a lack of sources, we cannot say anything more about him.* D(ominu)s P(resbyter) Georgius Slovigna can(onicu)s *died on 2 January 1472 in Pag after 18 years as canon.*[31] ***Blaž Karavanić*** *counted him among the meritorious persons of Pag.*[32]

The second canon in the Slovinja family is Don ***Juraj Jr.****, son of the late* ***Juraj Dominik*** *and Pag noblewoman* ***Slava Budonić****. According to his paternal grandfather, he is the great-nephew of the indisputably more famous canon of the same name. In the list of Pag canons, we read that he succeeded the deceased Don* ***Antun Mekotić*** *in that service in 1518.*[33] *He spent six years in the collegiate canon. From* ***Anđel Mišolić****'s notebook, dated 27 November 1524, we learn that he was a regular confessor of the Pag collegiate until his death.*[34] *This Slovinić was nicknamed Berzica/Berzičić, which gave the latter of this branch a new surname. According to the entry in the* Book of Anniversaries, D(omi)nus P(res)b(yte)r Georgius Berzicich sive Slovinich can(oni)cus *died on 15 November 1524.*[35]

Don ***Ivan Slovinja/Slovinić****, canon from 1558 to 1567, is the son of* ***Ratko Slovinja/Slovinić*** *and* ***Katuša****, unrecorded last name, and the first nephew of the just-mentioned Don Juraj Slovinić Jr. We find him among the canons since 1558, and he received the vacant canonry after the death of Don* ***Jerolim Mirković***.[36] *He spent nine years in that service in*

fol. 1193, 1196.

20 Emil HILJE, *Spomenici srednjovjekovnoga graditeljstva na Pagu*. Katalozi i monografije 4., izd. Arheološki muzej. Zadar, 1999.: 79-83; Carlo Federico BIANCHI, *Zara Cristiana*, vol. II, Tip. Woditzka, Zadar, 1879.: 44.

21 DAZD, HR-DAZD-31, *Zadarski bilježnici* (dalje: ZB), *Petrus de Pago (1486. –1529.)*, busta I, fasc. 1, fol.16r-v; fasc. 2, fol. 7v, 8.

22 Arhiv samostana sv. Margarite u Pagu, *Spisi (Acta vetera)*, kutija 2, br. 25.

23 ANUP, *Knjiga godova*, fol. 40v.

24 ANUP, Sign. 148, *Sjednice Paškog kaptola (Sedute Capitolari dal 1605 al 1745)*, I, fol. 2r-v, 145v; ANUP, *Knjiga godova*, fol. 97v († 24. VIII. 1601., *'Dobriza filia quondam Ratici Slouinich'*).

25 M. L. RUIĆ, *Rodoslovlja*, fol. 40, 126.

26 M. GRANIĆ, Povijest samostana i crkve paških koludrica, u: *Crkva i samostan paških benediktinki. Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa*, ur. Miroslav Granić, izd. Matica hrvatska Pag / Samostan benediktinki sv. Margarite u Pagu, Pag, 2010.: 20-21; Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. II, Split, 1964.: 142-144; C. F. BIANCHI, *Zara Cristiana*, vol. II: 32-33, 39; Daniel FARLATI, *Illyricum Sacrum*, Tomus V, Mletci, 1775.: 176-177.

27 M. L. RUIĆ, Collectanea ad ecclesiam et clerum Paghensem pertinentia etc., u: *Constitutiones, indulta, decreta litterae ducales, sanctiones, et alia capituli et cleri insignis collegiatae ecclesiae matricis S. Mariae Maioris Paghen.*, 1792.: 18. (Knjižnica DADZ. Rkp. 32).

28 DAZD, HR-DAZD-5, *Mletački katastar. Katastarske knjige*, br. 67, Pag. Prijepis katastra iz 1452. godine, fol. 4.

29 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.76v.

30 DAZD, HR-DAZD-31, ZB, *Petrus de Pago*, busta I, fasc. 9, fol. 20.

31 ANUP, *Knjiga godova*, fol.1.

32 Blaž KARAVANIĆ, *Biografie degli uomini illustri e benemeriti di Pago*, s. a.: 182. Pogrešno u naslovu: don Ivan Slovinja, valjda don Juraj sukladno tekstu. (Strojopis. Arhiv Zadarske nadbiskupije).

33 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.77.

34 M. L. RUIĆ, *Collectanea*: 61.

35 ANUP, *Knjiga godova*, fol.132.

36 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.77v.

37 ANUP, *Knjiga godova*, fol. 84.

38 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.77v.

39 ANUP, *Knjiga godova*, fol. 69v.

40 *Apostolska vizitacija Paške crkve Augustina Valiera*, 1579., fol. 14. (Snimci u DADZ).

je po smrti don **Jerolima Mirkovića**.[36] Devet je godina proveo u toj službi u paškom zbornom kaptolu. U *Knjizi godova* 24. srpnja 1567. zabilježen je nadnevkom preminuća: *D(omi)nus P(res)b(yte)r Joannes Slovinich can(oni)cus*.[37]

Svećenik **Petar**, sin **Petra Slovinje** drugi je nećak spomenutog kanonika Jurja mlađeg. Dobio je kanonikat izborom 1562. godine naslijedivši prebendu pokojnog don **Ivana Đivčića**.[38] U dvanaest godina njegove kanoničke službe gotovo nam ništa nije poznato. Po zapisu u *Knjizi godova* umro je *D(omi)nus P(res)b(yte)r Petrus Slovinich can(oni)cus* 17. lipnja 1574. godine.[39]

Bez dvojbe veliki je ugled među paškim svećenstvom uživao don **Martin Slovinja**, kanonik, kaptolski dostojanstvenik i nadbiskupski vikar. Zanimljiv je tijek karijere u paškom kaptolu ovoga kanonika i potom kaptolskog primicerija.

U apostolskoj vizitaciji veronskoga biskupa i papinskog pohoditelja **Augustina Valiera** iz 1579. godine zapisan je kao član klera paške kolegijate u nižim redovima, pokazavši svjedočbe prve tonzure i četiriju nižih redova.[40]

Po zapisima u matičnim knjigama znamo da je 1588. bio u redu prezbiterata[41] da bi iste godine u mjesecu svibnju imenovan od **Svete Stolice** za kanonika zbornog kaptola u Pagu.[41] On je, *Praesbiter Martinus Slouigna canonicus* pred apostolskim pohoditeljem **Mihovilom Priulijem** 1603. godine položio ispovjest vjere, odgovorio na postavljena uobičajena pitanja o Paškoj crkvi i njenom svećenstvu, a zatim je predočio isprave svih redova, istodobno i papinsku bulu svog kanonikata.[43]

Za primicerija paškog zbornog kaptola promaknut je 1612. godine.[44] Na kaptolskoj sjednici godine 1617. naznačen je kao nadbiskupski vikar za područje Paške crkve.[45]

U spisima apostolskog pohoditelja (vizitatora) **Oktavijana Garzadorija** iz 1625. godine *admodum reuerendus dominus Martinus Slouinus*, kanonik i primicerij, odgovorio je na uobičajena pitanja o Paškoj crkvi.[46] Treba napomenuti da se u matičnim knjigama potpisivao: *Slouigna*, *Slouinius* i *Slouinich*.

Početkom mjeseca rujna 1622. godine primicerij Slovinja zbog bolesti nije mogao nazočiti redovitoj sjednici paškog kaptola.[47] Slijedom toga iste godine pripravlja grobnicu u paškoj zbornoj crkvi s natpisom i grbom, koju *in situ* još uvijek vidi i bilježi **Mijat Sabljar** 1852. godine. Na samoj nadgrobnici bio je uklesan velikim slovima natpis na latinskom jeziku: ADM· R· DN· MART· SLOV / PRIM· SIBI· PARB· FRIB / ET POSTERIS· MONVM / HOC EXTRVXIT/ M:D:CXXII.Treba ga čitati: *Adm(odum) R(everendus) D(omi)n(us) Mart(inus) Slov(igna) prim(icerius), sibi, par(enti)b(us), fr(atr)ib(us), et posteris, monvm(entum) hoc extruxit 1622*. U prijevodu pak glasi: Mnogo poštovani gospodin Martin Slovinja, primicerij, sebi, roditeljima, braći i nasljednicima ovaj je spomenik podigao 1622.

Grb se, po Sabljarovu crtežu, nalazio na dnu natpisa gdje su znamenke godine odvojene, a tvorio ga je samo štit sa heraldičkim znamenom njegova roda. Kanonik i primicerij Martin Slovinja umro je u Pagu 18. kolovoza 1625. godine.[49]

Don **Vidal Berzica**, starinom Slovinja/Slovinić, kanonik Zbornog kaptola u Pagu, zadnji je prelat u ovom rodu, a potomak je loze Dominika Slovinje u petom naraštaju.[50] Za kanonika je postavljen 1644. godine od Svete Stolice, a dostojanstvo kaptolskog primicerija zadobio je 1671. godine kao nasljednik na mjesto umrloga don **Hijacinta Strijića** ili **Tosellija**.[51]

U spisima pastirskog pohoda nadbiskupa **Ivana Evanđeliste Parzaghija** 1670. godine Berzica je bio u kanonikatu, obnašao je službu nadbiskupskog vikara za paško područje. Uživao je nadarbinu crkve sv. Marije u Metajni *ius patronato della casa Slovigna e Berzizza*, a bio je jedan od petorice kapelana i nadarbenika crkve sv. Jakova u Starom Gradu (na Pagu).[52] Zadnji je put bio nazočan na sjednici Kaptola 18.

the collegiate chapter of Pag. In the yearbook, 24 July 1567 was recorded as the date of death: D(omi)nus P(res)b(yte)r Joannes Slovinich can(oni)cus.[37]

*Priest **Petar**, the son of **Petar Slovinja**, is the second nephew of the mentioned canon Juraj, Jr. He was elected canon in 1562, inheriting the prebend of the late Don **Ivan Đivčić**.[38] Of the twelve years of his canonical ministry, almost nothing is known. According to the record in the* Book of Anniversaries*, he died* D(omi)nus P(res)b(yte)r Petrus Slovinich can(oni)cus *on 17 July 1574.*[39]

*Without a doubt, Don **Martin Slovinja**, canon, chapter dignitary, and archbishop's vicar, enjoyed a great reputation among the clergy of Pag. His career in the Pag chapter as canon and then in the chapter's primicerium is interesting.*

*In the apostolic visitation of the **Verona** bishop and papal visitor **Augustin Valier** from 1579, he was recorded as a member of the clergy of the Pag collegiate in the lower ranks, showing the testimonies of the first tonsure and the four lower ranks.*[40]

From the records in the registry books, we know that in 1588 he was in the order of the presbyterate[41] *and in May, he was appointed by the **Holy See** as a canon of the congregational chapter in Pag.*[41] *He,* Praesbiter Martinus Slouigna canonicus*, in 1603 made his confession of faith in front of the apostolic visitor **Mihovil Priuli**, answered the usual questions about the Church of Pag and its clergy, and then presented the documents of all orders, as well as the papal bull of his canonization.*[43]

In 1612, he was promoted to primicerius of the Pag collegiate chapter.[44] *At the chapter session in 1617, he was designated as the archbishop's vicar for the area of the Pag church.*[45]

*In the writings of the apostolic visitor **Octavian Garzadori** from 1625,* admodum reuerendus dominus Martinus Slouinus, *canon and primicerius, answered common questions about the Church of Pag.*[46] *It should be noted that in the registry books he signed as:* Slouigna*,* Slouinius *and* Slouinich.

At the beginning of September 1622, because of illness, the primicerius Slovinja could not attend the regular session of the Pag chapter.[47] *Consequently, in the same year, he prepared a tomb in the Pag collegiate church with an inscription and a coat of arms, which **Mijat Sabljar** noted* in situ *in 1852. On the tombstone itself was carved in capital letters the inscription in Latin: ADM· R· DN· MART· SLOV / PRIM· SIBI· PARB· FRIB / ET POSTERIS· MONVM / HOC EXTRVXIT/ M:D:CXXII. It should be read as:* Adm(odum) R(everendus) D(omi)n(us) Mart(inus) Slov(igna) prim(icerius), sibi, par(enti)b(us), fr(atr)ib(us), et posteris, monvm(entum) hoc extruxit 1622. *In English: The much respected Mr. Martin Slovinja, primicerius, erected this monument to himself, parents, brothers and heirs in 1622.*

According to Sabljar's drawing, the coat of arms was located at the bottom of the inscription where the digits of the year are separated, and it was formed only by a shield with the heraldic emblem of his family. Canon and primicerius Martin Slovinja died in Pag on 18 August 1625.[49]

*Don **Vidal Berzica**, of ancient Slovinja/Slovinić, canon of the collegiate chapter in Pag, is the last prelate in this family and a descendant of the line of Dominic Slovinja in the fifth generation.*[50] *He was appointed a canon in 1644 by the Holy See, and he received the dignity of the chapter's primicerium in 1671 as the successor to the deceased Don **Hiacinto Strijić** or **Toselli**.*[51]

*In the records of Archbishop **Ivan Evangelista Parzaghi**'s pastoral campaign in 1670, Berzica was in the canonry, holding the position of archbishop's vicar for the Pag area. He enjoyed the endowment of the church of St. Mary in Metajna* ius patronato della casa Slovigna e Berzizza, *and he was one of the five chaplains and endowments of the church of St. Jakob in Stari Grad (on Pag).*[52] *He was present for the last time at the session of the chapter on 18 April 1689.*[53] *In the same year, he had a will drawn up in front of the notary **Aurelie Mirković**, in which he*

41 DAZD, HR-DAZD-378, *Zbirka matičnih knjiga.* Inv. br. 752, Pag. *Matica vjenčanih (1578.-1590.)*, fol. 4v.
42 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.77v.
43 *Apostolska vizitacija Paške crkve Mihovila Priulija*, 1603., fol. 568, 581v. (Snimci u Drž. arhivu u Zadru).
44 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.76.
45 ANUP, *Sjednice Paškog kaptola*, I, fol.16v, 17.
46 *Apostolska vizitacija Paške crkve Oktavijana Garzadorija*, 1625., p. 1777-1779. (Snimci u Drž. arhivu u Zadru).
47 ANUP, *Sjednice Paškog kaptola*, I, fol. 23v.
48 Mijat SABLJAR, *Putne bilježnice*, br. 5, *Bag-Pag*: 18. (Rukopis u knjižnici Ministarstva kulture RH u Zagrebu).
49 ANUP, *Knjiga godova*, fol. 94v.
50 M. L. RUIĆ, *Rodoslovlja*, fol. 126v.
51 M. L. RUIĆ, *Blasone genealogico (Serie delle dignità, e canonici di Pago)*, fol.78,76.
52 Arhiv Zadarske nadbiskupije, *Pastirske vizitacije*, svež. 1, *Vizitacija nadbiskupa Evangeliste Parzaghija 1670, Visitatio personalis et localis. Ecclesia Pagensis*, fol. 1.
53 ANUP, *Sjednice Paškog kaptola*, I, fol. 63v.
54 DAZD, HR-DAZD-27, *Bilježnici Paga, Aurelije Mirković (1689. –1739.)*, busta unica, fasc. xv, br. 25, fol. 36-39, 36v.
55 ANUP, *Knjiga godova*, fol. 129.
56 Cf. E. HILJE, Srednjovjekovna umjetnička baština samostana sv. Margarite u Pagu, u: *Umjetnička baština paških benediktinki*, ur. Miroslav Granić, Pag, 2018.: 13; Pavuša VEŽIĆ, Kapela sv. Nikole Jurja Dalmatinca u crkvi Sv. Margarite, Pag. *Peristil. Zbornik radova za povijest umjetnosti*, Zagreb, Vol. 38, No. 1, 1995., str. 37-42.
57 Adriano CAPELLI, *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Ed. Hoepli, Sesta edizione, Milano, 1979., str. 336.
58 Miro MONTANI, *Juraj Dalmatinac i njegov krug*, izd. Gliptoteka JAZU, Zagreb, 1967., str. 42, 48, 53.

Bjelovarske ratne zastave (1): „A“ četa ZNG Bjelovar

Prve ratne zastave

Zbor narodne garde (ZNG) ustrojen je 18. travnja 1991. godine *Izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima*, ali pod zapovjedništvom Ministarstva obrane. *Izmjenom Zakona o unutarnjim poslovima* 10. svibnja 1991. godine konačno je definiran djelokrug postrojbi ZNG koje su u svom sastavu imale četiri djelatne A brigade i pričuvni sastav. Pričuvni sastav ZNG-a činilo je 16 brigada i 9 samostalnih bataljuna.[1]

Postrojavanje jedinica Zbora narodne garde 28. svibnja 1991. godine, koje su na koncu bile i okosnica oružanih formacija u jeku agresije, prošlo je uz dodjelu prvih ratnih zastava, što je u načelu, s veksiloloških gledišta, vrlo značajan trenutak za povjesnicu i razvoj ratnih zastava u Hrvatskoj.[2] S muzeološkog stajališta radi se o vrlo značajnim eksponatima koji su uglavnom izvedeni u samo jednom primjerku.

Način izrade zastava kroz 1991. godinu je vrlo kompleksan. Na samom početku razvoja zastava hrvatskih oružanih formacija mnoge zastave izrađivale su se na bojištu ili prilikom odlaska na bojište, često se koristeći državnom zastavom RH na koju bi se dopisivala imena postrojbi.[3]

→ 25

Bjelovar War Flags (1): ZNG Bjelovar Company Alpha

The First War Flags

*The **National Guard Corps** (ZNG) was established on 18 April 1991 by the* Amendments to the Law on Internal Affairs*, but under the command of the Ministry of Defense. With the amendment of the* Law on Internal Affairs *on 10 May 1991, the scope of the units of the National Guard was finally defined, which included four active A brigades and reserve troops. The reserve component of ZNG consisted of 16 brigades and 9 independent battalions.*[1]

The muster ceremony of the ZNG units, which were eventually the forerunners of the armed formations in the midst of aggression, on 28 May 1991 was accompanied by the awarding of the first war flags, which is, in principle, and from a vexillological point of view, a very significant moment for the history and development of war flags in Croatia.[2] *From a museological point of view, these are very significant exhibits that were mostly produced in single copy only.*

The method of making flags through 1991 is very complex. At the very beginning of the development of the flags of the Croatian armed forces, many flags were made on the battlefield or in final preparation for battle, often using the national flag of the Republic of Croatia on which the names of the units were written.[3]

→ 25

→ 23

travnja 1689. godine.[53] Iste je godine pred bilježnikom **Aurelijem Mirkovićem** dao sastaviti oporuku kojom naznačuje svoj ukop u kanoničkoj grobnici zborne crkve, a ukoliko bi na bilo koji način to bilo zapriječeno nalaže da se njegovo tijelo prenese u crkvu redovnica benediktinki i tamo pokopa u grobnici njegovih predaka u maloj kapeli, današnjoj kapeli sv. Benedikta. Umro je kanonik i primicerij don Vidal Berzica u Pagu kao kanonik, primicerij i vikar, 8. studenoga 1689. godine.[55]

Vratimo se predmetu istraživanja ovog priloga, Slovinjinim grbovima. Nadgrobna ploča s prvim grbom Slovinje danas se nalazi u lapidariju postava *Stalne izložbe crkvene umjetnosti ženskog benediktinskog samostana sv. Margarite u Pagu*, a nekoć se doista nalazila u koludričkoj crkvi. U ovom je prilogu stoga prvi put objavljujemo.

Nadgrobna ploča, točnije njen dio, s iznimno lijepim grbom, od domaćeg vapnenca, veličine 125×75 cm, uokvirena je geometrijskim stepeničastim profilom s gotičkim tordiranim užetom, dok je rub unutar plohe bio u potpunosti urešen astragalom (tal. *astragalo a fusarole e perline*). Ploča je vidljivo okrnjena u gornjem desnom, i donjem lijevom kutu, dok donji profilirani rub u potpunosti nedostaje. Slovinjin grb u središnjem dijelu isklesan u visokom reljefu pomalo zrcali onaj Mišolićev u kapeli sv. Nikole (sada Bl. Djevice Marije od Milosrđa) u crkvi paških benediktinki.[56] Istaknimo da se Slovinjina ploča prvotno nalazila u suprotnoj, desnoj, manjoj kapeli sv. Benedikta.

Grb je haraldički potpun i sastoji se od štita, plašta, kacige, nakita i ukrasa. Štit je koso položen i u njemu je inicijal »S« gotičkog kurziva[57] s fitomorfnim elementima kao jedini heraldički znamen roda Slovinja. Sa strana kacige spušta se plašt izrađen na način uzvitlanog lišća. Nad štitom je turnirska kaciga, dok iz nje izrasta ljudski lik koji drži razvijeni svitak. Na svitku je izvorno vjerojatno bio uklesan porodični slogan. Čitava pak kompozicija nosi značajke gotičko-renesansnog stila, a način obrade čitavog grba, posebice kovrčavog lišća, upućuje na povezanost s radovima majstora iz kruga **Jurja Dalmatinca** koji su djelovali u Pagu šesdesetih i sedamdesetih godina 15. stoljeća.[58]

Drugi pak grb Slovinje, je onaj kanonika i primicerija Martina Slovinje kojeg znamo po Sabljarovu crtežu iz 1852. godine. Sastojao se samo od štita s prikazom heraldičkog znamena roda s kurzivnim »S« ali s nešto naglašenijim, zavinutijim gornjim lukom.

Zarad zamjetne umjetničke vrsnoće grb paške starodrevne obitelji Slovinja zaslužuje ovu objavu. Štoviše, ovaj prilog neka bude poticaj proučavanju građanskih grbova na hrvatskom ozemlju kao nezaobilaznog dijela nedovoljno istražene hrvatske heraldičke baštine.

*Posebna zahvala Časnoj Majci **Ani Benedikti Halilović** na fotografiji kamenoga grba Slovinje.*

→ 23

indicates his burial in the canonical tomb of the collegiate church, and if this is prevented in any way, he orders that his body be transferred to the church of the Benedictine nuns and buried there in the tomb of his ancestors in a small chapel, today's chapel of St. Benedict. Canon and Primicer Don Vidal Berzica died in Pag as a canon, primicer, and vicar on 8 November 1689.[55]

Let's return to the subject of this paper, Slovinja's coat of arms. The tombstone with the first coat of arms of Slovinja is today in the lapidary of the Permanent Exhibition of Church Art of the Benedictine Monastery of St. Margaret in Pag*, and once it was actually located in the nuns church. We are therefore publishing it for the first time here.*

The tombstone, or rather part of the tombstone, is adorned with an extremely beautiful coat of arms, made of local limestone and measuring 125×87 cm. The tombstone is framed by a geometric stepped profile with a Gothic twisted rope, and a string of astragalus framing the coat of arms itself. The plate is visibly chipped in the upper right and lower left corners, while the lower profiled edge is completely missing. The plaque is empty, except for Slovinja's coat of arms in the central part. Carved in high relief, it is similar to the coat of arms of Mišolić in the chapel of St. Nicholas (now Blessed Virgin Mary of Mercy) in the church of the Benedictines of Pag.[56] *The Slovinja plaque was originally located in the opposite, right, smaller chapel of St. Benedict.*

The coat of arms is heraldically complete and consists of a shield, mantle, crest and decorations. The shield is slanted and has the initial "S" in Gothic cursive[57] *with phytomorph elements as the only heraldic emblem of the Slovinja family. From the sides of the helmet descends a mantle made in the manner of raised leaves. Above the shield is a tournament helmet, while a human figure issues out of it holding an unfolded scroll. The scroll was probably originally engraved with the family slogan. The execution of the entire coat of arms, especially the curly leaves, points to a connection with the works of stone masters from the circle of **Juraj Dalmatinac**, who worked in Pag in the 1560s and 1570s.*[58]

The second coat of arms of Slovinja is that of the canon and primicerius Martin Slovinja, which we know from Sabljar's drawing from 1852. It consisted only of a shield with a depiction of the heraldic emblem of the family in the shape of an italic "S" but with a slightly more pronounced, curved ascender.

Due to its noticeable artistic excellence, the coat of arms of Pag's ancient Slovinja family deserves this publication. Moreover, let this paper be an incentive for further study of civic coats of arms on Croatian territory, an essential aspect of the insufficiently researched Croatian heraldic heritage.

Special thanks to Venerable Mother **Ana Benedikta Halilović** for the photo of the stone coat of arms of Slovinja.

Zastava „A“ čete ZNG Bjelovar

Iako su prve zastave jedinica u okviru ZNG-a izvedene sa službenom zastavom Republike Hrvatske temeljene na *Zakonu o grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske* od 21. prosinca 1990., slučaj sa zastavom **„A“ čete** ZNG-a seže u svibanj 1990. godine. Naime, radi se o zastavi Republike Hrvatske koja datira iz 30. svibnja 1990. godine, a sastoji se od službene zastave Republike Hrvatske (verzija iz 1990.) dimenzija 75×150 cm na kojoj je flomasterom crne boje izveden natpis „A“ s (heraldički) desne strane i „ČETA“ s lijeve.

Natpis na zastavi izveden je u ljeto 1991. godine, kada datira najveći dio zastava jedinica izrađenih po sličnom obrascu, međutim zastava je nastala godinu dana ranije. Prilikom konstituiranja prvoga demokratski izabranog višestranačkog Hrvatskog sabora 30. svibnja 1990. godine u **Bjelovaru** je na parkiralištu poduzeća *Sirela* organizirano slavlje kojem je nazočio zagrebački gradonačelnik **Boris Buzančić**, rođeni Bjelovarčanin. Prilikom dolaska u Bjelovar sa sobom je donio prve tiskane zastave jer je upravo u prigodi konstituiranja prvog višestranačkog sabora na *Trgu Republike*, danas *Trgu Bana Jelačića* skinuta zastava Socijalističke Republike Hrvatske i na njeno je mjesto stavljena zastava Republike Hrvatske.

Zastavu je preuzeo **Perica Drmić**, koji ju je ustupio pripadnicima „A“ čete koji su istu koristili kao zastavu postrojbe. Uz spomenuti natpis, na njima su potpisi većine pripadnika „A“ satnije koji danas nisu vidljivi, među njima i potpisi osam poginulih branitelja te postrojbe u **Kusonjama** 8. rujna 1991. godine.[4]

Naime, po zapovijedi tadašnjeg ministra obrane Republike Hrvatske **Šime Đodana**, 29. srpnja 1991. godine donijeta je odluka o formiranju 105. brigade ZNG. Brigada je imala sjedište u Bjelovaru, a pokrivala je i područje općina **Čazme** i **Đurđevca**. Kao prva postrojba unutar brigade službeno je osnovana 7. kolovoza 1991. **„A“ satnija** čiji je zapovjednik bio **Miroslav Černak**, iako se pretečom „A“ satnije 105. brigade smatra „A“ četa osnovana 10. lipnja 1991. godine.[5] Zastava je nošena tijekom svih borbenih aktivnosti do ljeta 1992. godine kada je 105. brigada demobilizirana, bila je redovito na istaknutom mjestu na borbenom položaju, a zanimljivo je što je zastava korištena i tijekom pokušaja oslobađanja zloglasnog sela Kusonje u rujnu 1991., a pripadnici su je prilikom povlačenja uz snažnu borbu izvukli iz okruženja. Prema navodima sudionika, pripadnici su za zastavu bili zaista spremni i poginuti.[6]

Zastava se nalazi u fundusu **Galerije *Barutana 1991.*** u zbirci zastava, a istu su donirali pripadnici „A“ satnije. Zastava je u dobrom stanju, s vidljivim znakovima korištenja i vidnim oštećenjima te je potrebna restauracija.

Flag of the ZNG Bjelovar Company Alpha

Although the first flags of ZNG units were made from the official flag of the Republic of Croatia based on the Law on the Coat of Arms, Flag and Anthem of the Republic of Croatia and on the Flag and Sash of the President of the Republic of Croatia *of 21 December 1990, the flag of the Bjelovar ZNG Company A dates back to May 1990. Specifically, it is the flag of the Republic of Croatia that was in use since 30 May 1990 (prior to the adoption of the current coat of arms, using the chequy shield only in the white stripe), measuring 75×150 cm, on which the inscription "A" on the dexter is drawn with a black felt-tip pen and "COMPANY" on the sinister.*

The inscription on the flag was made in the summer of 1991, when most of the flags of the units were made of this pattern, but the actual flag was created a year earlier. During the inauguration of the first democratically elected multi-party Croatian Parliament on 30 May 1990, a celebration was organized in the parking lot of the Sirela *company in* ***Bjelovar****, attended by the mayor of Zagreb,* ***Boris Buzančić****, a native of Bjelovar. When he arrived in Bjelovar, he brought the first printed flags with him, because it was on the occasion of the inauguration of the first multi-party parliament on* Republic Square*, today* Ban Jelačić Square*, that the flag of the Socialist Republic of Croatia was taken down and replaced by the flag of the Republic of Croatia.*

The flag was received by ***Perica Drmić****, who handed it over to the members of A Company, who used it as the unit's flag. Along with the mentioned inscription, it had the signatures (no longer visible) of most members of the A Company, including the signatures of eight veterans of the unit who died in* ***Kusonje*** *on 8 September 1991.*[4]

On 29 July 1991, on the order of then Minister of Defense of the Republic of Croatia, ***Šime Đodan****, a decision was made to form the 105th ZNG Brigade. The brigade was headquartered in Bjelovar and also covered areas of the neighbouring municipalities of* ***Čazma*** *and* ***Đurđevac****. The first unit within the brigade was officially established on 7 August 1991 as A Company, whose commander was* ***Miroslav Černak****, although the ZNG A Company, founded on 10 June 1991, is considered to be a forerunner of the 105th Brigade A Company.*[5] *The flag was carried during all combat activities until the summer of 1992, when the 105th Brigade was demobilized. It was regularly displayed prominently in combat locations, and it is interesting that the flag was also used during the attempt to liberate the ill-fated village of Kusonje in September 1991. The unit members struggled fiercely to pull it from the siege during the retreat. According to the participants, the members were really ready to die for the flag.*[6]

The flag is in the collection of the **Barutana 1991** ***Gallery****, a gift from members of the A Company. It is in good condition, with visible signs of use and some damage, requiring restoration.*

1 Sabolović, Marin: *Odoroslovlje hrvatskih oružanih formacija 1990.-1996.*, Meridijani, 2015.
2 Heimer, Željko: „Tipizacija ratnih zastava postrojbi kao temelj za proučavanje identiteta Oružanih snaga Republike Hrvatske”, *Anales Pilar, Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu*, Zagreb : Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", 2009: 342 – 366.
3 *Idem*.
4 Intervju s Pericom Drmićem, pripadnikom "A" satnije Bjelovar. | *Interview with Perica Drmić, member of the Bjelovar A Company* (Marin Sabolović).
5 Karaula, Željko, „105. brigada Hrvatske vojske iz Bjelovara na zapadno-slavonskom bojištu tijekom 1991. godine”, *Zbornik Janković* 4 (2019): 511 – 550.
6. Drmić, *idem*.

Matija Horvat

Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. stoljeća (11)

Uporaba hrvatskog šahiranog grba kao vojnog simbola

U prošlome broju raspravljalo se o upotrebi jednobojnih penona kao znaku pojedinih banderija i postojanju jedinstvenih tzv. banderijskih boja,[1] koje su služile kao glavna oznaka pojedine postrojbe i koje su se rabile i na zastavama i na odjeći pripadnika istih. Takva „standardizacija" nije bila prisutna samo među velikaškim banderijima, već ju uočavamo i na razini čitavog kraljevstva, najkasnije od doba kralja **Matije Korvina**[2] – njegove vojske nosile su ukupno šest zastava od čega ih je četiri predstavljalo kraljevine kojima je Korvin vladao. Za pretpostaviti je kako su u pojedinim kraljevinama bile isticane zastave te kraljevine uz osobne stijegove velikaša i banderijske zastave.[3] U tome kontekstu zanimljiva je eksplozija upotrebe hrvatskog šahiranog grba ubrzo nakon njegovog nastanka u zadnjem desetljeću 15. st., kao simbola na zastavama i nekim drugim vojnim predmetima te pojava varijacija nastalih na temelju hrvatskog šahiranog grba. Prije upuštanja u bilokakve zaključke, vrijedi pregledati primjere zastava sa hrvatskim grbom.[4]

Der Triumphzug von Kaiser Maximilian I.
(detalj *detail*)

O nastanku hrvatskog šahiranog grba još uvijek traju rasprave, no među istraživačima vrijedi usuglašenost oko toga kako nastanak samoga grba treba staviti u početak zadnjeg desetljeća 15. stoljeća. Upotreba samoga grba kao heraldičkog simbola posvjedočena nam je u mnogim grbovnicima toga vremena, kao i na pečatima i novcima vladara, ali kao simbola na službenim zastavama kraljevine izvora slabo je dokumentirana. Jedini izvor koji bi nam otkrivao mogući izgled prvotne zastave kraljevine **Hrvatske** jest ilustracija iz *Trijumfalne povorke* cara i kralja **Maksimilijana I.**, nastala između 1512. i 1515. godine.[5] Na njoj je prikazana povorka konjanika sa ukrasnim zastavama **Ugarske**, **Dalmacije**, Hrvatske i **Bosne**. Na svakoj ukrasnoj zastavi nalazi se personifikacija same kraljevine u vidu kraljice na prijestolju, koja je odjevena u haljinu u bojama određene kraljevine, te grb kraljevine u štitu. Pokraj prijestolja nalazi se stijeg kraljevine. Stijeg kraljevine Hrvatske ovdje je prikazan kao trokutastog oblika, ispunjen bijelim i crvenim poljima (početno polje je bijele boje), no sve su zastave prikazane kao trokutaste, ne samo hrvatska, što umanjuje autentičnost prikaza. Za razliku od „službenih" zastava, primjeri korištenja hrvatskog grba kao simbola na zastavama, odnosno kao zastavnog polja, koje nisu bile upotrebljavane od strane kralja ili njegovih službenika, sačuvali su nam se u nekoliko različitih izvora. Ovdje treba napomenuti kako „službene" zastave označavaju one zastave koje su se rabile kao simbol kraljevstva, te određene službe vezane uz kraljevstvo, prvenstveno zastave samih kraljeva te banova i drugih plemića koji su tu zastavu primili od kralja kao oznaku svoje službe. „Neslužbene" zastave su one koje su koristili ostali plemići i vojnici, čiji izgled nije određivao nitko doli samih vlasnika te, unatoč tome što su na njima možda korišteni simboli vezani za grbove kraljevstva, nisu predstavljali samu kraljevinu, odnosno nisu bile službena oznaka kraljevstva i/ili kralja, već samog nositelja/vlasnika zastave. Takve

Schlacht bei Mohács 1526
(J. J. Fugger*: Ehrenspiegel*, 1590)
(detalj *detail*)

Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th Centuries (11)

Use of the Croatian checkered coat of arms as a military symbol

In the last issue, we discussed the use of single-colored pennons as a sign of individual banderial units and the existence of unique so-called banderial colors,[1] which served as the main insignia of a particular unit and which were used both on the flags and clothes of the members of the same. Such "standardization" was not only present among magnates' banderia, but also at the level of the entire kingdom, at the latest from the time of King ***Matthias Corvinus***[2] *– his armies carried a total of six flags, four of which represented the kingdoms ruled by Corvinus. It can be assumed that in some kingdoms, the flags of those kingdoms were displayed along with the personal flags of the magnates and banderial flags.[3] In this context, the explosion of the use of the Croatian checkered coat of arms shortly after its creation in the last decade of the 15th century, as a symbol on flags and some other military items, and the appearance of variations based on the Croatian checkered coat of arms, is interesting. Before jumping to any conclusions, it is worth reviewing examples of flags with the Croatian coat of arms.[4]*

There are still debates about the origin of the Croatian checkered coat of arms, but there is consensus among researchers that the origin of the coat of arms itself should be placed at the beginning of the last decade of the 15th century. The use of the coat of arms itself as a heraldic symbol is witnessed in many coats of arms of that time, as well as on seals and coins of rulers, but use of the coat of arms as a symbol on the official flags of the kingdom of origin is poorly documented. The only source that would reveal the possible appearance of the original flag of the Kingdom of ***Croatia*** *is an illustration from the* Triumphal Procession *of Emperor and King* ***Maximilian I****, created between 1512 and 1515.[5] It shows a procession of horsemen with decorative flags of* ***Hungary***, ***Dalmatia***, *Croatia, and* ***Bosnia****. On each decorative flag there is a personification of the kingdom itself in the form of a queen on the throne, who wears a dress in the colors of the individual kingdom, and the coat of arms of the kingdom in a shield. Next to the throne is the flag of the kingdom. The flag of the Kingdom of Croatia is shown here as a triangular shape, filled with white and red fields (the starting field is white), but all flags are shown as triangular, not only Croatian, which reduces the authenticity of the representation. In contrast to "official" flags, examples of the use of the Croatian coat of arms as a symbol on flags, i.e. as a flag field, which were not used by the king or his officials, have been preserved in several different sources. It should be noted here that "official" flags denote those flags that were used as a symbol of the kingdom, and certain services related to the kingdom, primarily the flags of the kings themselves and the bans and other nobles who received that flag from the king as a sign of their service. "Unofficial" flags are those used by other nobles and soldiers, the appearance of which was not determined by anyone except the owners themselves, and despite the fact that they may have used symbols related to the coats of arms of the kingdom, they did not represent the kingdom itself, that is, they were not an official mark of the*

1 Matija Horvat, *Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. stoljeća (10) Penoni i banderijske boje | Some Croatian (and Hugarian) Military Flags of the 15th and 16th c. (10) – Pennons and Banderial Colors*, GiZ 31: 18-22.

2 Matija Horvat, *Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. stoljeća (8) Zastave iz doba Matije Korvina, Jagelovića i Maksimlijana I. Habsburga | Some Croatian (and Hugarian) Military Flags of the 15th and 16th c. (8) – Flags from the Period of Mathias Corvin,Jagellons and Maximillian I Habsburg*, GiZ 29: 22-26.

3 Tako bi Hrvati, uz osobne zastave, nosili i plavu zastavu sa tri leopardske glave kao simbolom Hrvatskog kraljevstva | *Thus, Croats would carry, besides the personal flags, a blue flag with three lion heads afrontee as the symbol of Croatian Kingdom –* cf. Horvat, GiZ 29: 23-25.

4 Ovdje nisu navedeni svi primjeri upotrebe hrvatskog šahiranog grba. Daljnja istraživanja svakako će dovesti do novih saznanja i primjera. | *Not all known examples of Croatian chequy shield are mentioned here. Further research may provide new knowlage and examples.*

5 Geza Pálffy, Najstariji prikazi hrvatskih zastava iz 16. i 17. stoljeća. Jedinstveni izvori za proučavanje povijesti hrvatskih državnih i nacionalnih simbola, *Ascendere historiam: Zbornik u čast Milana Kruheka*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014. str. 330.

6 Matija Horvat, *Hrvatske zastave iz Mohačke bitke 1526. godine | Croatian Flags at the*

zastave izrađivane su po željama njihovih nositelja, i ovisno o nositelju, mogle su sadržavati sve, od heraldičkih grbova i njihovih elemenata, preko prikaza svetaca i religijske ikonografije do nasumično odabranih boja u nekima od geometrijskih likova. Posebno je to naglašeno krajem 15. st. i nadalje, sa sve većom pojavom plaćenih profesionalnih vojnika koji kao svoje oznake nisu nosili heraldičke stijegove kao što su to činili plemići, odnosno njihovi banderiji. Najpoznatiji primjeri takvih zastava sa hrv. grbom, odnosno šahovskim poljem, jesu one korištene u Mohačkoj bitki 1526. godine. Postoje barem dva prikaza bitke s takvim zastavama, od kojih je jedna ilustracija **Johanna Schreiera** iz 1559. godine, napravljena za djelo *Ehrenspiegel* **Johanna Jakoba Fuggera**.[6] Na ilustraciji se nalaze dvije pješačke zastave ogivalnog oblika u bojama hrvatskog grba, tj. sa bijelim i crvenim kvadratima, a na obje je početno polje bijelo. Po broju kvadrata obje su identične i radi se o polju 5×5. Zastave su po svemu sudeći pripadale nekim slavonskim vojnicima koji su došli u sklopu vojske predvođene hrvatsko-slavonskim banom Franjom Batthyanyjem.[7] Drugi prikaz također potječe iz Fuggerovog djela, ali izdanog 1590. godine.[8] Za razliku od Schreierovog prikaza koji, iako je nastao kasnije od Mohačke bitke, odgovara vremenu same bitke sudeći po opremi vojnika prikazanih na ilustraciji, vojnici prikazani ovdje odjeveni su i opremljeni kao vojska iz druge polovice 16. st. Stoga treba pretpostaviti kako i njihove zastave nisu identične onima korištenima 1526. god. već, kao i njihovi nositelji, odgovaraju vremenu u kojem je ilustracija nastala, tj. oko 1590. godine. Čije su točno zastave poslužile umjetniku kao uzor za njegovu ilustraciju ne možemo znati, ali najvjerojatnije se radilo o zastavama hrvatskih vojnika koji su služboval ili kao pripadnici insurekcijalne vojske ili kao vojnici nekih od hrvatskih feudalaca.[9] Na ilustraciji su prikazani pješaci u kvadratnoj formaciji, baš kao i kod Schreiera, i imaju ukupno 8 zastava, četiri u prednjim redovima i četiri u stražnjim. Od svih zastava jedino je ona u prednjem redu, koja se nalazi pokraj bubnjara, u cijelosti vidljiva. Zastava je pravokutnog oblika sa ugarskim gredama i većih je dimenzija nego ostale. Zanimljivo je to što su ovdje heraldički srebrne tinkture obojane srebrnom, a ne bijelom bojom kao što je to bio običaj, pa se tako i na hrvatskim zastavama nalaze crveno-srebrna polja. Na hrvatskoj zastavi u prednjem redu mogu se uočiti tri kvadrata u prvome stupcu (ostatak nije vidljiv) – isto toliko ih je i u ostalim stupovima (3×3), a na zastavi u stražnjem redu njih četiri (4×4). Na obje zastave početno polje je crveno, a kvadrati na prvoj zastavi su većih dimenzija nego oni na drugoj, iz čega se zaključuje kako ih je bilo manje na polju zastave. Kako zastave nisu vidljive u cijelosti, nemoguće je odrediti točan broj šahovskih polja,[10] a oblik zastave može se pretpostaviti prema onoj ugarskoj – bile su pravokutnog oblika, kao i sve ostale.[11] Uočljivo je to da hrvatske zastave nisu istog izgleda (broj i dimenzija polja), što dodatno upućuje na to kako se radilo o zastavama izrađenima za potrebe samih vojnika/feudalaca, te su njihov izgled odredili oni sami, ne vodeći se pritom izgledom tadašnje službene kraljevinske zastave. Jedan raniji prikaz hrvatske ratne zastave sa šahiranim poljima potječe iz djela **Michaela Ostendorfera** *Warhafftige Beschreibung des andern Zugs in Osterreich wider den Turcken gemeyner Christenheit Erbfeinde* iz 1539. godine.[12] Na jednoj od grafika koje krase djelo[13] prikazana je bitka kod **Leobersdorfa** 19. IX. 1532. godine, gdje se na kršćanskoj strani kao jedan od zapovjednika borio i **Ivan Katzianer**,

Michael Ostendorfer: Bitka kod Leobersdorfa, *Battle at Leobersdorf*, 1539.

kingdom and/or the king, but the bearer/owner of the flag himself. Such flags were made according to the wishes of their bearers, and depending on the bearer, they could contain everything from heraldic coats of arms and their elements to depictions of saints and religious iconography to randomly selected colors in some of the geometric figures. This was especially emphasized at the end of the 15th century and onwards, with the increasing appearance of paid professional soldiers who did not wear heraldic flags as their insignia, as the nobles did, that is, their banners. The most famous examples of such flags with the Croatian coat of arms, i.e. the chess field, are those used in the Battle of Mohács in 1526. There are at least two depictions of the battle with such flags, one of which is an illustration by ***Johann Schreier*** *from 1559, made for the work* Ehrenspiegel *by* ***Johann Jakob Fugger***.[6] *The illustration shows two ogival-shaped infantry flags in the colors of the Croatian coat of arms, i.e. with white and red squares, and both have a white starting field. By the number of squares, both are identical, and it is a 5×5 field. The flags apparently belonged to some Slavonian soldiers who came as part of the army led by the Croatian-Slavonian ban Franjo Batthyany.*[7] *The second representation also comes from Fugger's work but was published in 1590.*[8] *Unlike Schreier's depiction, which, although it was created later than the Battle of Mohács, corresponds to the time of the battle itself, judging by the equipment of the soldiers shown in the illustration, the soldiers shown here are dressed and equipped like an army from the second half of the 16th century. Therefore, it should be assumed that their flags are also not identical to those used in 1526 but, like their bearers, correspond to the time in which the illustration was created, i.e. around 1590. We cannot know whose flags the artist used as a model for his illustration, but most likely they were flags of Croatian soldiers who served either as members of the insurrectionary army or as soldiers of some of the Croatian feudal lords.*[9] *The illustration shows infantry in a square formation, just like Schreier's, and has a total of eight flags, four in the front ranks and four in the back. Of all the flags, only the one in the front row, which is next to the drummer, is fully visible. The flag has a rectangular shape with Hungarian beams and is larger than the others. It is interesting that here the heraldic silver tinctures are painted silver, not white as was the custom, so there are also red and silver fields on Croatian flags. On the Croatian flag in the front row, one can see three squares in the first column (the rest are not visible)there is the same number of squares in the other columns (3×3), and on the flag in the back row there are four of them (4×4). On both flags, the initial field is red, and the squares on the first flag are larger than those on the second, from which it can be concluded that there were fewer of them on the flag field. As the flags are not visible in their entirety, it is impossible to determine the exact number of chequy squares,*[10] *and the shape of the flag can be assumed according to the Hungarian one – they were rectangular, like all the others.*[11] *It is noticeable that the Croatian flags do not have the same appearance (number and size of the fields), which additionally points to the fact that these were flags made for the needs of the soldiers/feudal lords themselves, and their appearance was determined by them themselves, without being guided by the appearance of the then-official royal flag. An early depiction of the Croatian war flag with checkered fields comes from* ***Michael Ostendorfer***'*s work* Warhafftige Beschreibung des andern Zugs in Osterreich wider den Turcken gemeyner Christenheit Erbfeinde *from 1539.*[12] *One of the graphics ornamenting the work*[13] *shows the battle at* ***Leobersdorf*** *on 19 September 1532, where* ***Ivan Katzianer****, who was the supreme*

Battle of Mohács in 1526, GiZ 18: 5-9. Vidi ilustraciju u | *Cf. Figure in* GiZ 19: 18-19.

7 Horvat, GiZ 18: 9.

8 Primjerak se nalazi u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču. *A copy available in the Austrian National Library in Vienna.* http://search.obvsg.at/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?institution=ONB&vid=ONB&onCampus=false&lang=ger&docId=ONB_aleph_onb06000156282

9 Vojnici Vojne krajine upotrebljavali su zastave sa carskim i habsburškim simbolima. *Soldiers of Military Border used flags with imeprial and Habsburg symbols.*

10 Sudeći prema dimenzijama, na prvoj zastavi su bila dva crvena i dva bijela/srebrna polja u stupcu uz motku, a na drugoj tri crvena i dva bijela. | *Considering the dimensions, the first flags had two red and two white/silver fields along the staff, while the second three red and two white.*

11 Na Schreierovoj ilustraciji sve su zastave istog oblika. Premda ovdje nisu sve u cijelosti prikazane, nema sumnje kako je i ovdje isti slučaj. | *Schreiers illustration shows all flags of the same shape. Even if not fully visible here, it must be the case.*

12 https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&l=de&bandnummer=bsb00084861&pimage=00059&v=100&nav=

13 https://www.omnia.ie/index.php?navigation_function=2&navigation_item=%2F15508%2FD_I_18b_10&repid=1

od 1530. vrhovni zapovjednik Hrvatske i Slavonske vojne krajine.[14] Pješaci su ovdje postrojeni u jednu veliku pravokutnu formaciju (pokraj njih se nalazi još jedna manja skupina puškara) te nastupaju prema nadolazećim Osmanlijama, noseći ukupno 13 zastava. Sve su zastave istog oblika (premda se nekima ne vidi kraj) - trokutaste. Među njima se mogu prepoznati austrijska, carska i ugarska zastava, a vidljiva je i hrvatska zastava sa šahiranim crvenim i bijelim poljima. Neki kvadrati su izobličeni (što je nesumnjivo umjetnikovo dočaravanje zastave koja se vijori), ali može se vidjeti kako je početno polje crvene boje.[15] Ova zastava bi pripadala nekima od vojnika iz Hrvatske ili Slavonske vojne krajine, koji su služili pod Katzianerovim zapovjedništvom.[16] U djelu *Von Kayserlichen Kriegssrechten* **Leonharda Fronspergera**, izdanog u **Frankfurtu** 1564.,[17] na jednoj od grafika čiji je autor **Jost Amman**, u poglavlju CCIX, prikazana je bitka habsburških i osmanlijskih četa u blizini neke tvrđave, sa čijeg se tornja vijori pravokutna zastava s ovalnim krajem na kojoj se nalazi Andrijin križ. Habsburški konjanici imaju šest raskoljenih zastava, od čega jednu s grbom **Češke**, jednu s grbom **Burgundije**, jednu s okomito položenim gredama, jednu s burgundskim križem (od okresanih grana) između čijih krakova se nalazi kresivo te dvije zastave sa kosim gredama. Pješaci imaju 11 pravokutnih zastava, od čega ih je osam sa Andrijinim križem i dvije sa kosim gredama. Krajevi zastava nisu vidljivi, ali sudeći prema zastavi sa tvrđave te ostalim prikazima pješačkih zastava u djelu, i ove su bile pravokutnog oblika sa ovalnim krajem. Zastava koja se ističe izgledom ima na sebi šahirana polja preko kojih se prostire Andrijin križ, i kako je ovdje riječ o oglednom primjeru ratovanja s Osmanlijama te kako se ta zastava ne pojavljuje nigdje drugdje na ostalim ilustracijama habsburških i carskih postrojbi, ne bi smjelo biti sumnje kako se radi o nekoj od zastava tadašnjih hrvatskih pješaka. Ovo bi ujedno bio i najraniji primjer spajanja grba Hrvatske sa vladarskim simbolom.

Jost Amman: Bitka protiv Turaka, *Battle against Ottomans* (Fronsperger: *Von Kayserlichen Kriegssrechten*, 1564. detalj *detail*)

Hrvatski grb korišten je i kao ukras na štitovima vojnika i drugoj zaštitnoj opremi – na bakrorezu nepoznatog njemačkog autora s početka 16. st. prikazana su dvojica hrvatskih plemića: *krabatten*.[18] Obojica su na konjima, i prikazani kao laki konjanici husari. Lijevi plemić naoružan je sabljom i opremljen ovalnim štitom, dok desni ima koplje s jednobojnim trokutastim penonom i konjanički pavis (umanjena inačica poznatog štita pavisa) na kojem je šahirano polje. Za razliku od nižih i siromašnijih plemića koji su se borili kao husari, te su svoje konje resili sa ukrasnim pokrivalima, bogatiji su služili kao vitezovi i teška konjica te su mogli priuštiti si oklop za konja. Na stražnjem dijelu konjskoga oklopa obično su bili prikazani grbovi i slični simboli. Tako se na Schreierovoj ilustraciji Mohačke bitke mogu vidjeti brojni primjeri vitezova sa ukrašenim konjskim oklopima. Nažalost, samo je grb na oklopu kraljevog konja obojan, ostali su prikazani u bojama čelika, odnosno kao neobojani. Pojedini primjeri uključuju prikaze sunca sa i bez ljudskog lica, Andrijin križ, kose grede i životinjske glave (medvjeda ili lava), te nisu prikazani u štitu kao što je prikazan kraljev grb, odnosno kao heraldički grbovi. Jedan od tih vitezova ima ukrašeni stražnji dio oklopa u potpunosti sa kvadratima, odnosno kao šahirano polje.

Što se tiče odora vojnika, nije zabilježen ili dosada otkriven primjer gdje bi Hrvati nosili šahirano polje kao znak na svojoj odjeći, poput impreze. No, hrvatski grb je i tu našao mjesto, kao što nam pokazuje drvorez Josta Ammana,

Johann Schreier:
Bitka kod Mohača, *Battle at Mohács*
(detalj *detail*)

commander of Croatia and the Slavonian military border from 1530, fought on the Christian side as one of the commanders.[14] Here, the infantrymen are lined up in a large rectangular formation (next to them is another smaller group of riflemen) and march towards the approaching Ottomans, carrying a total of 13 flags. All flags are of the same shape (although some of them cannot be seen at the end) – triangular. Among them, the Austrian, Imperial, and Hungarian flags can be recognized, and the Croatian flag with checkered red and white fields is also visible. Some of the squares are distorted (no doubt the artist's rendering of the flying flag), but one can see that the starting field is red.[15] This flag would have belonged to some of the soldiers from Croatia or the Slavonian Military Region, who served under Katzianer's command.[16] In the work Von Kayserlichem Kriegssrechten Malefitz und Schuldhändlen *by* ***Leonhardt Fronsperger****, published in* ***Frankfurt*** *in 1564,[17] on one of the graphics authored by* ***Jost Amman****, in chapter CCIX, a battle between Habsburg and Ottoman companies is shown near a fortress, from the tower of which a rectangular flag with an oval end with a saltire is flying. The Habsburg horsemen have six split flags, one with the coat of arms of* ***Bohemia****, one with the coat of arms of* ***Burgundy****, one with vertical beams, one with a Burgundian cross (made of pruned branches) between the arms of which there is a fire iron, and two flags with bendy stripes. The infantry has 11 rectangular flags, eight of which have saltires and two with bendy stripes. The ends of the flags are not visible, but judging by the flag from the fortress and other representations of infantry flags in the work, these were also rectangular in shape with an oval end. The flag that stands out in appearance has on it checkered fields over which a saltire extends, and since this is an exemplary case of warfare with the Ottomans, and since this flag does not appear anywhere else on other illustrations of Habsburg and imperial troops, there should be no doubt that it is one of the flags of the Croatian infantrymen of that time. This would also be the earliest example of merging the coat of arms of Croatia with the ruler's symbol.*

The Croatian coat of arms was also used as a decoration on soldiers' shields and other protective equipment – on a copper engraving by an unknown German author from the beginning of the 16th century, two Croatian nobles are shown: krabatten.[18] *Both are on horses and depicted as light cavalry hussars. The left nobleman is armed with a saber and equipped with an oval shield, while the right one has a spear with a plain triangular pennon and an equestrian pavis (a reduced version of the famous pavis shield) on which is a checkered field. Unlike the lower and poorer nobles who fought as hussars and dressed their horses with decorative headgear, the richer ones served as knights and heavy cavalry and could afford horse armor. Coats of arms and similar symbols were usually displayed on the back of horse armor. Thus, in Schreier's illustration of the Battle of Mohács, numerous examples of knights with decorated horse armor can be seen. Unfortunately, only the coat of arms on the armor of the king's horse is painted; the others are shown in steel colors, i.e. as unpainted. Some examples include depictions of the sun with and without a human face, St. Andrew's cross, crossbeams, and animal heads (bear or lion), and are not shown in the shield as the king's coat of arms is shown, i.e. as heraldic coats of arms. One of these knights has the back of his armor decorated entirely with squares, i.e. like a checkered field.*

As for the soldier's uniform, no example has been recorded or discovered so far where Croats would wear a checkered field as a sign on their clothing, like an impreza *(badge). However, the Croatian coat of arms also found a place there, as*

14 http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29712

15 Zastava nije prikazana cijela i vidljivo je samo 11 crvenih i 10 bijelih polja. | *Flag is visible in 11 red and 10 white fields.*

16 Na grafici je prikazano i ugarsko konjaništvo, kao laki konjanici husari sa tri zastave; jednu trokutastu s tri crvene i dvije bijele grede; jednu trokutastu s četiri crvene i tri bijele desnokose grede i jednu ogivalnu koja je vodoravno razdijeljena na plavo i bijelo polje. Plavo-bijela zastava mogla bi pripadati konjanicima kneza Balinta Toroka, sudionika bitke – grbovni štit obitelji Torok bio je podijeljen na srebrno i plavo polje.
The graphic also shows the Hungarian cavalry, as light cavalry hussars with three flags; one triangular with three red and two white beams; one triangular with four red and three white right-handed beams and one ogival which is horizontally divided into blue and white fields. The blue and white flag could belong to the horsemen of Prince Balint Torok, a participant in the battle - the coat of arms of the Torok family was divided into a silver and a blue field.

17 https://books.google.hr/books?id=1EZmAAAAcAAJ&pg=PR197&lpg=PR197&dq=Von+kayserlichen+Kriegsrechten&source=bl&ots=6zA2EWhLI&sig=ACfU3U1YRQZwNJd9vpO2C6imt68LbTDFGQ&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwjV5eC3-snlAhUF0aYKH fpUBSgQ6AEwDXoECAYQAQ#v=onepage&q&f=false

18 Vladimir Huzjan, Pokušaj otkrivanja nastanka i razvoja kravate kao riječi i odjevnog predmeta, *Povijesni prilozi*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 27 (2008) 34: 118.

švicarsko-njemačkog umjetnika, objavljenog u *Turskoj kronici* (*Chronicorum Turcicorum*) **Filipa Lonicera**, izdanoj u Frankfurtu 1578. godine.[19] Grafika prikazuje bitku kod **Varne** 10. studenog 1444. godine, između osmanlijskih i križarskih snaga, predvođenih mađarsko-hrvatskim i poljskim kraljem **Vladislavom III.**, a glavninu križarskih snaga činili su banderiji iz Ugarske i Hrvatske. Bitka je ovdje ilustrirana kao sraz križarskih (s desne strane) i osmanlijskih konjanika (s lijeve strane). U prednjem planu nalazi se križarski konjanik iz prvog reda, koji je odjeven u haljetak koji je cijeli ispunjen šahiranim poljima, a iza njega križarski konjanik nosi ovalni štit s tri koncentrične kružnice čija su polja podijeljena na kvadrate, što bi mogla biti „slobodna" varijanta hrvatskog grba. Iz ovog primjera vidimo kako su neki vojnici nosili odjeću u bojama hrvatskog grba, jednako kao što su pripadnici velikaških banderija nosili kape i odjeću u bojama banderija.

Jost Amman: Bitka kod Varne, *Battle at Varna* (Filip Lonicer: *Chronicorum Turcicorum*, 1578)

Raščetvoreno polje – varijanta hrvatskog šahiranog grba

Mate Božić i **Stjepan Ćosić** iznijeli su teoriju kako hrvatski šahirani grb zapravo predstavlja „predziđe kršćanstva", a njegova šahirana polja su stilizirani prikaz bedema ili zida.[20] Takva praksa, prikazivanje bedema ili tvrđave šahiranim poljima u štitu ili raščetvorenim štitom, nije neuobičajena u heraldici,[21] a postoji mogućnost i postojanja hrvatskog „protogrba" u vidu crvenog štita sa srebrnim zidom.[22] Svoje su istraživanje potkrijepili brojnim dokazima i na temelju njihovog otkrića dolazimo do pronalaženja hrvatskih zastava tamo gdje ih prije ne bi prepoznali. Zastave sa raščetvorenim poljem pojavljuju se kao znamen na dalmatinskoj obali na srednjovjekovnim portolanima još od 14. st.,[23] i to nekad kao zastava **Narenta** (Humsko kneštvo?), nekad **Dubrovnika** i nešto rjeđe **Ulcinja**.[24] Zastava je plavo-bijela, a od 16. st. na portolanskim kartama počinje se pojavljivati bijelo(srebrno)-crvena raščetvorena zastava, ali uvijek kao zastava Dubrovnika. Najraniji prikaz takve zastave potječe iz 1533. godine,[25] a najkasniji iz 1639. godine.[26] Mate Božić iznio je tezu kako bi prikaz takvih zastava, i plavo-bijelih i bijelo-crvenih, označavao dubrovačke zastave, gdje bi raščetvoreno polje predstavljalo dubrovačke zidine,[27] koje se nalaze u obliku tvrđave na pečatima Dubrovačke Republike, zajedno sa likom sv. Vlaha. Ovdje bi se radilo o heraldičkoj praksi gdje su se tvrđave ili njihove zidine stilizirano prikazivale u formi šahiranih ili raščetvorenih polja. I dok je još uvijek otvorena rasprava o podrijetlu i pripadnosti plavo-bijele zastave,[28] za bijelo-crvenu uistinu bi se moglo pretpostaviti kako je riječ o autentičnoj dubrovačkoj zastavi, ali njezino raščetvoreno polje ne bi bilo prikaz dubrovačkih zidina, već varijanta hrvatskoga grba, o čemu svjedoče i boje zastave, koje su identične bojama hrvatskoga grba. Na to upućuje i njezino relativno kasno pojavljivanje, u odnosu na sam grb Hrvatske (što znači, pošto su takve zastave nastale nakon pojavljivanja hrvatskoga šahiranog grba i njegove učestale upotrebe na zastavama, Dubrovčani su hipotetski mogli izraditi svoju inačicu zastave, po uzoru na već spomenuti grb Hrvatske i zastava s tim simbolom). Uz državnu zastavu s prikazom sv. Vlaha, Dubrovčani su koristili i ostale zastave, među njima tzv. „hrvacki" stijeg, još od 1358.,[29] kad je Dubrovnik došao pod zaštitu ugarsko-hrvatskih

shown by a woodcut by Jost Amman, a Swiss-German artist, published in ***Philipp Lonicer****'s* Turkish Chronicle *(*Chronicorum Turcicorum*), published in Frankfurt in 1578.*[19] *The graphic shows the battle at* ***Varna*** *on 10 November 1444, between the Ottoman and Crusader forces, led by the Hungarian-Croatian and Polish king* ***Vladislav III****, and the main part of the Crusader forces consisted of banners from Hungary and Croatia. The battle is illustrated here as a clash between Crusader (on the right) and Ottoman horsemen (on the left). In the foreground is a crusader horseman from the first row, who is dressed in a coat filled with checkered fields, and behind him the crusader horseman carries an oval shield with three concentric circles whose fields are divided into squares, which could be a "free" variant Croatian coat of arms. From this example, we see how some soldiers wore clothes in the colors of the Croatian coat of arms, just as the members of magnates' banderia wore caps and clothes in the colors of their banderium.*

Quartered field – variant of the Croatian checkered coat of arms

Mate Božić *and* ***Stjepan Ćosić*** *put forward the theory that the Croatian checkered coat of arms actually represents the "bulwark of Christianity", and its checkered fields are a stylized representation of a rampart or wall.[20] Such a practice, showing a rampart or fortress with checkered fields in a shield or a quartered shield, is not uncommon in heraldry,[21] and there is a possibility of the existence of the Croatian "proto-coat of arms" in the form of a red shield with a silver wall.[22] They supported their research with ample evidence, and on the basis of their discovery, we find Croatian flags where they would not have been recognized before. Flags with a squared field appear as a flag on the Dalmatian coast on medieval portolans since the 14th century,[23] and sometimes as the flag of* ***Narenta*** *(Principality of Hum?), sometimes* ***Dubrovnik*** *and less often* ***Ulcinj****.[24] The flag is blue and white, and from the 16th century, a white (silver)-red swallowtail flag began to appear on portolan maps, but always as the flag of Dubrovnik. The earliest depiction of such a flag dates back to 1533,[25] and the last to 1639.[26] Mate Božić put forward the thesis that the display of such flags, both blue-white and white-red, would indicate the flags of Dubrovnik, where the squared field would represent Dubrovnik's walls,[27] which are in the form of a fortress on the seals of the Republic of Dubrovnik, together with the image of St. Blasius. This would be a heraldic practice where fortresses or their walls were stylized in the form of checkered or squared fields. And while the debate about the origin and affiliation of the blue and white flag is still open,[28] for the white-red one, one could truly assume that it is an authentic Dubrovnik flag, except its squared field would not be a representation of the walls of Dubrovnik, but rather a variant of the Croatian coat of arms, as evidenced by the colors of the flag, which are identical to the colors of the Croatian coat of arms. This is also indicated by its relatively late appearance, in relation to the coat of arms of Croatia itself (which means, since such flags were created after the appearance of the Croatian checkered coat of arms and its frequent use on flags, the people of Dubrovnik could hypothetically create their own version of the flag, modeled after the already mentioned coat of arms of Croatia and the flag with that symbol). With the national flag depicting St. Vlah, the people of Dubrovnik also used other flags, among them the Croatian flag, since 1358,[29] when Dubrovnik came under the protection*

19 https://archive.org/stream/bub_gb_GBStUITw8dAC#page/n87/mode/2up

20 Mate Božić, Stjepan Ćosić, Nastanak hrvatskih grbova – Podrijetlo, povijest i simbolika od 13. do 16. stoljeća, *Gordogan*, Zagreb: Novi Gordogan, 35-36 (2017): 57-60.

21 Vidi primjere u | *See examples in* Božić, Ćosić, 2017: 59, 60, 63, 66-67.

22 Amer Sulejmanagić, Kraljevski oratorij katedrale sv. Vita u Pragu kao izvor za heraldiku naših zemalja i pitanje njihove izvornosti, *Bosna Franciscana*, Sarajevo: Franjevačka teologija, 48 (2018): 107-110.

23 Cf. rekonstrukcije tih zastava na | *Cf. reconstruction of these flags at* https://zeljko-heimer-fame.from.hr/descr/hr-old.html

24 Tomislav Todorović: *Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (3) – Plavo-bijela zastava: od Neretve do Dubrovnika i dalje...* | *Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (3) – Blue-White Flag: from the Neretva to Dubrovnik, and beyond...*, GiZ 23: 10-13; Tomislav Todorović: *Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (4) – Zastava Dubrovnika: činjenice, fikcija i njihove kombinacije* | *Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (4) – The Flag of Dubrovnik: Facts, Fiction and Both*, GiZ 24: 10-13.

25 Todorović, GiZ 24: 11.

26 Todorović, GiZ 24: 13.

27 Mate Božić, PRIČA O GRBOVIMA NA PODRUČJU HRVATSKE: Što je u XIV. stoljeću zabilježio nepoznati španjolski redovnik, https://dalmatinskiportal.hr/hrvatska/prica-o-grbovima-na-podrucju-hrvatske--sto-je-u-xiv--stoljecu-zabiljezio-nepoznati-spanjolski-redovnik/42336

28 Izgleda kako je taj dizajn bio popularan na području srednje i južne Dalmacije, jer se zastave s raščetvorenim poljem koriste mnogo kasnije nakon srednjeg vijeka, o čemu nam svjedoči vojna zastava Poljičke republike iz 1796. godine – raščetvoreno crveno-plava. | *It seems that this design was popular in the area of central and southern Dalmatia, because flags with a quartered field are used much later after the Middle Ages, as evidenced by the military flag of the Poljice Republic from 1796 – quartered red and blue.* Radoslav Tomić, Dvije poljičke zastave, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, Split: Književni krug Split i Konzervatorski odjel u Splitu, 25 (1985) 1: 224-226. U raspravama o raščetvorenim dalmatinskim zastavama ta se poljička zastava uopće ne uzima u obzir. | *In the discussions about the quartered Dalmatian flags, this Poljice flag is not taken into account at all.*

29 „Nakon 1358. godine – prema ugovoru s ugarsko-hrvatskim kraljevstvom – dubrovački su trgovački i ratni brodovi plovili pod „hrvackim" stijegom." Josip Luetić, Sveti Vlaho – Državna zastava Dubrovačke republike, *Croatica Christiana periodica*, Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet, 16 (1992) 29: 81.

kraljeva. Originalni izgled te zastave nije poznat, ali najvjerojatnije je sadržavao crvene i bijele grede iz grba **Arpadovića**.[30] Je li do kraja prve trećine 16. st. došlo do zamijene crveno-bijelih greda sa crveno-bijelim raščetvorenim poljem, po uzoru na grb Hrvatske? Daljnja istraživanja potvrditi će ili oboriti takve pretpostavke, ali hrvatski grb u obliku raščetvorenog polja bio je prisutan na hrvatskim zastavama, makar sudeći po broju primjera iz izvora, gotovo jednako kao i šahirana polja. Jedan prikaz raščetvorene hrvatske zastave potječe sa portolanske mape datirane u 1570. godinu, čiji je autor mletački kartograf **Giorgio Sideri**, podrijetlom sa **Krete**.[31] Na njoj se nalazi područje označeno imenom *Dalmatia.*, koje je smješteno između dva planinska lanca (južni je uz jadransku obalu), a iznad planinskog lanca koji je smješten sjevero-zapadno od „Dalmacije" stoji zemlja Ugarska (*hugaria*). U unutrašnjosti „Dalmacije", negdje na području Hrvatskog kraljevstva, sudeći po geografskom smještaju, stoji prikaz trovrhog brda sa tvrđavom. Brdo se nalazi pokraj natpisa *Dalmatia.*, a sa svake strane tvrđave smještena je po jedna zastava. Zastava s istočne strane tvrđave je raščetvorena plavo-crvena sa po jednim osmanlijskim polumjesecom u svakome polju, a zastava sa zapadne strane je raščetvorena bijela-crvena sa običnim zlatnim križem u sredini zastave, čiji krakovi idu do ruba zastavnog polja. Obje zastave su kvadratnog oblika. Ovdje bi bila riječ o simboličkome prikazu suprostavljenosti hrvatskih i osmanlijskih snaga, odnosno kršćanskog i islamskog svijeta, a tvrđava koja se nalazi na „ničijoj zemlji", nije u čvrstome posjedu nijedne strane (zastave) mogla bi predstavljati predziđe/bedem kršćanstva, tojest samu Hrvatsku. Drugi prikaz raščetvorene hrvatske zastave nalazi se na karti Ugarske iz 1567. godine koju je izradio **Matthias Zundt**.[32] Na karti je ucrtan vojni sukob sjeverno od **Valpova**, između kršćanskih i osmanlijskih snaga. Jedna skupina kršćanskih konjanika je u bijegu, i ispod njih se nalazi komentar *Kaczianers flucht*, te je ovdje riječ o prikazu bitke kod **Gorjana** 1537. godine, o neuspjeloj tzv. Kacijanerovoj vojni koja je za cilj imala osloboditi Slavoniju. U pohodu su sudjelovale i hrvatsko-slavonske čete, a prema zaključku sabora u **Križevcima** 17. lipnja 1537. hrvatski i slavonski plemići morali su pripremiti zajedno 1690 konjanika i 260 kola za pohod.[33] U žestokome srazu prikazanome na karti, kršćani nose raščetvorenu zastavu. Završetak joj nije u potpunosti vidljiv, ali može se primijetiti trokutasti plamenac na gornjoj polovici, a kako su su gotovo sve zastave na karti nacrtane kao raskoljene, tako je i ova zastava zasigurno bila raskoljena. Prvo i četvrto polje obojano je jedva vidljivom crvenom bojom, a drugo i treće polje neobojana su, što je nerijetka praksa prilikom prikazivanja srebrne tinkture, odnosno bijele boje. Ova raskoljena zastava raščetvorena crveno-bijela pripadala bi prema tome ili konjanicima nekih od hrvatskih i slavonskih plemića ili pak konjanicima iz Vojne krajine, koji su sudjelovali u pohodu u Slavoniju 1537. Još je jedan mogući primjer hrvatske raščetvorene zastave, a veže se uz Ivana Katzianera, vrhovnog zapovjednika Hrvatske i Slavonske vojne granice. Riječ je o već spomenutom Ostendorferovome drvorezu s prikazom bitke kod Leobersdorfa - od pješačkih zastava jedna je raščetvorena crveno-bijela; prvo i četvrto polje crvene su boje, a drugo i treće bijele. Na zastavi se nalazi zlatni križ, koji dijeli polja, slično kao i kod hrvatske zastave sa Siderijeve mape. U prvom polju teško je primjetna crna propeta životinja slična lavu, i ovo je sasvim sigurno Katzianerov simbol, jer je obitelj Katzianer u grbu između ostalog imala i crnu propetu panteru na zlatnome polju. Prema tome, ova zastava bi bila jedinstveni primjer spajanja simbola Hrvatske (raščetvoreno polje), katoličke vjere (zlatni križ) te simbola zapovjednika čete (Katzianerova crna pantera) u hrvatskoj veksilologiji. ■

Giorgio Sideri: *Portolan*, 1570.

Matthias Zundt:
Karta Ugarske, *Map of Hungary*, 1567.
(Bitka kod Gorjana, *Battle of Gorjani*, 1537.)

of the Hungarian-Croatian kings. The original appearance of that flag is not known, but it most likely contained red and white beams from the coat of arms of the house of ***Arpad***.[30] *By the end of the first third of the 16th century, was there a replacement of the red and white bars with a red and white quartered field, modeled on the coat of arms of Croatia? Further research will confirm or disprove such assumptions, but the Croatian coat of arms in the form of an open field was present on Croatian flags, at least judging by the number of examples from sources, almost as much as checkered fields. One representation of the split Croatian flag comes from a portolan map dated 1570, authored by the Venetian cartographer* ***Giorgio Sideri****, originally from* ***Crete***.[31] *On it there is an area marked with the name* Dalmatia. *which is located between two mountain ranges (the southern one is along the Adriatic coast), and above the mountain range located north-west of* Dalmatia. *stands the country of Hungary (*hugaria*). In the interior of* Dalmatia.*, somewhere in the territory of the Kingdom of Croatia, judging by the geographical location, there is a depiction of a three-peaked hill with a fortress. The hill is located next to the inscription* Dalmatia. *and there is a flag on each side of the fortress. The flag on the eastern side of the fortress is swallowtailed blue-red with an Ottoman crescent in each field, and the flag on the western side is swallowtailed white-red with a simple golden cross in the middle of the flag, the arms of which go to the edge of the flag field. Both flags are square in shape. This would be a symbolic representation of the confrontation between the Croatian and Ottoman forces, that is, the Christian and Islamic worlds, and the fortress, which is located on "no man's land", is not in the firm possession of any side (flag), and could represent the rampart/bulwark of Christianity, i.e. Croatia itself. Another representation of the quartered Croatian flag can be found on the map of Hungary from 1567, made by* ***Matthias Zundt***.[32] *The map shows a military conflict north of* ***Valpovo****, between Christian and Ottoman forces. One group of Christian horsemen is on the run, and below them is the comment* Kaczianers flucht*, and here we are talking about the depiction of the battle near* ***Gorjan*** *in 1537, about the failed so-called Katijaner's army, which aimed to liberate Slavonia. Croatian-Slavonic troops also took part in the campaign, and according to the conclusion of the assembly in* ***Križevci*** *on 17 June 1537, the Croatian and Slavonic nobles had to prepare together 1690 horsemen and 260 wagons for the campaign.*[33] *In the fierce battle shown on the map, the Christians are carrying a swallowtailed flag. Its end is not fully visible, but a triangular flame can be noticed on the upper half, and since almost all flags on the map are drawn as split, this flag was certainly split as well. The first and fourth fields are painted with a barely visible red color, and the second and third fields are unpainted, which is a common practice when showing silver tincture, i.e. white color. This red and white swallowtailed flag would therefore belong either to the horsemen of some of the Croatian and Slavonian noblemen or to the cavalrymen from Vojna Krajina, who participated in the campaign in Slavonia in 1537. It is another possible example of the Croatian swallowtailed flag and is associated with Ivan Katzianer, the supreme commander of the Croatian and Slavonic military border. This recalls the already mentioned Ostendorfer woodcut depicting the Battle of Leobersdorf – one of the infantry flags is red and white; the first and fourth fields are red, and the second and third are white. On the flag there is a golden cross, which divides the fields, similar to the Croatian flag from Sideri's map. In the first field, a black animal similar to a lion is hardly noticeable, and this is most certainly Katzianer's symbol, because the coat of arms of the Katzianer family had, among other things, a black panther on a golden field. Therefore, this flag would be a unique example of combining the symbols of Croatia (crossed field), the Catholic faith (golden cross), and the symbol of the company commander (Katzianer's black panther) in Croatian vexillology.* ■

30 Sačuvana je zapovijed dubrovačke vlade zapovjednicima galija iz 1446. gdje im se zabranjuje da na brodovima koriste bilokakve druge grbove osim onih „Comunitatis Ragusii et incliti regni Vngarie" | *The order of the Dubrovnik government to the commanders of the galleys from 1446 has been preserved, where they are forbidden to use any other coats of arms on their ships than "Comunitatis Ragusii et incliti regni Vngarie"* - cf. Vito Galzinski, Državni grbovi Dubrovačke republike, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, Split: Književni krug Split i Konzervatorski odjel u Splitu, 21 (1980) 1: 344.

31 https://www.arts.ac.uk/colleges/central-saint-martins/stories/rare-map-discovered-in-central-saint-martins-museum

32 https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/752/

33 Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko carstvo*, Zagreb: Golden marketing, 1998: 88.

Spomenica Dana hrvatske zastave *Commemorative Book for Croatian Flag Day*

Naslov *Title*: **Spomenica 170. obljetnice hrvatske državne zastave 5. lipnja 1848. - 5. lipnja 2018.** : spomenica svečane akademije u prigodi obilježavanja 170. obljetnice hrvatske državne zastave, Zlatna dvorana Hrvatskoga instituta za povijest, Zagreb, 5. lipnja 2018.
Commemorative Book on the Occasion of the 170th Anniversary of the Croatian National Flag 5 June 1848 – 5 June 2018 *: Commemorative Book of the Ceremonial Event Celebrating the 170th Anniversary of the Croatian National Flag, Golden Hall of the Croatian Institute of History, Zagreb, 5 June 2018*
Urednik *Editor*: **Željko Heimer**
Nakladnik: mjesto, godina *Publisher: place and year*: Hrvatski institut za povijest, Hrvatski povijesni muzej, Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“, Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo: Zagreb, 2022.
ISBN: **9789538335075** (HIP), **9789536046768** (HPM), **9789536928316** (DBHZ), **9789535916338** (HGZD)
Uvez *Binding*: **meki | *paperback*** Stranica *Pages*: **144** Veličina *Dimensions*: **24×16 cm** (9.5"×6.25")
Cijena *Price*: **100 HRK** ~15 EUR Narudžbe na *Orders at* institut@isp.hr

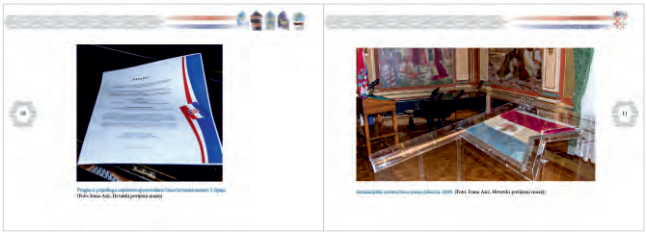

Prije četiri godine četiri nacionalne institucije koje se bave istraživanjem i očuvanjem nacionalne simboličke baštine, svaka na svoj način: *Hrvatski povijesni muzej* (HPM), *Hrvatski institut za povijest* (HIP), *Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“* (DBHZ) te *Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo* (HGZD), proglasile su 5. lipnja ***Danom hrvatske zastave*** u spomen na taj dan 1848. godine kada je prilikom svečanosti ustoličenja banu **Josipu Jelačiću** uručena njegova instalacijska banska zastava, kao prva službeno uporabljena hrvatska trobojnica. U povodu objave zajedničkog *Proglasa* upriličena je svečana akademija u *Zlatnoj dvorani* HIP-a, na kojoj je posebno bila izložena ta Jelačićeva zastava koja se čuva u HPM-u, pod počasnom stražom pripadnika *Počasne satnije Počasno-zaštitne bojne Oružanih snaga Republike Hrvatske* (ceremonijalno-protokolarne postrojbe predsjednika Republike) u njihovim karakterističnim svečanim odorama. Glazbenu pratnju između obraćanja pružio je *Akademski muški zbor Fakulteta elektrotehnike i računarstva* (FER) *Sveučilišta u Zagrebu* pod ravnanjem maestra **Josipa degl' Ivellija** kolopletom preporodnih budnica i domoljubnih pjesama.

U spomen na taj događaj četiri su institucije zajednički objavile *Spomenicu 170. obljetnice hrvatske državne zastave 5. lipnja 1848. – 5. lipnja 2018.* Spomenicu je uredio pukovnik dr. sc. **Željko Heimer**, Zmaj od Mesničkih vrata, herold – pročelnik Zmajskog heraldičkog ureda, koji sada, u XVI. sazivu Meštarskoga zbora, obnaša časnu dužnost Meštra obredničara Družbe. Uz mnoštvo fotografija s događanja, *Spomenica* sadrži tekst *Proglasa Dana hrvatske zastave*, program svečane akademije te cjelovite tekstove riječi dobrodošlice tadašnje ravnateljice HIP-a dr. sc. **Jasne Turkalj** i obraćanja u ime ostalih organizatora **Mateje Brstilo Rešetar**, ravnateljice HPM-a, danas Zmajice od Griča VI., prof. dr. sc. **Nevija Šetića**, Zmaja od Istre, tadašnjeg Velikoga meštra DBHZ-a i pukovnika Heimera, kao predsjednika HGZD-a. Slijede tekstovi obraćanja izaslanika pokrovitelja mr. sc. **Renate Margaretić Urlić**, izaslanice predsjednice Republike, dr. sc. **Tomislava Sokola**, izaslanika predsjednika Hrvatskoga sabora i mr. sc. **Zvonimira Frke-Petešića**, izaslanika predsjednika Vlade Republike Hrvatske. Potom slijede tekstovi znanstveno-stručnih izlaganja mr. sc. **Jelene Borošak-Marijanović**, HIP, muzejske savjetnice u miru, dr. sc. **Marija Jareba**, Zmaja Jurjevgradskog od Tribunja, HIP, danas pročelnika Povijesne sekcije DBHZ-a, te ponovo dr. sc. Heimera. Na koncu je naveden popis izvedenih skladbi *Akademskog muškog zbora* FER-a te posebno faksimil notnog zapisa budnice *Hrvatski barjak* **Vilima Justa**. U drugom dijelu *Spomenice* svi su tekstovi dani i u engleskom prijevodu, što ovo izdanje približava i međunarodnoj znanstvenoj i stručnoj publici, ali i Hrvatima u dijaspori. Grafički dizajn umješno je uradio **Stjepan Bekavac**, a Spomenica je tiskana u *Sveučilišnoj tiskari* u nakladi od 500 primjeraka.

Four years ago, four national institutions engaged in the research and preservation of the national symbolic heritage, each in its own way: the Croatian Historical Museum *(HPM), the* Croatian Institute of History *(HIP), the* Croatian Heraldic and Vexillological Society *(HGZD), and the* Brotherhood of the Croatian Dragon Society *(DBHZ) declared 5 June* **Croatian Flag Day**. *Namely, on that day in 1848, during the installation ceremony, Ban **Josip Jelačić** was presented with his installation ban flag, the first officially used Croatian tricolor. On the occasion, a joint Proclamation on Croatian Flag Day was published, and a ceremonial academy was held in the* Golden Hall *of HIP, where the original Jelačić flag, which is normally kept in the HPM, was specially exhibited under the honor guard of members of the* Honorary Company *of the* Honorary Protection Battalion *of the* Armed Forces of the Republic of Croatia *(the ceremonial unit of the President of the Republic) in their distinctive ceremonial uniforms. The musical accompaniment between the speeches was provided by the* Academic Male Choir of the Faculty of Electrical Engineering and Computing *(FER) of the University of Zagreb singing revivalist vigils and patriotic songs of the period under the direction of maestro **Josip degl' Ivellio**.*

Commemorating that event, the four institutions jointly published the Commemorative Book of the 170th Anniversary of the Croatian State Flag 5 June 1848 – 5 June 2018. *The publication was edited by Lieutenant Colonel Dr. **Željko Heimer**, HGZD president, Dragon of Butchers Gates, and, since a year ago, also Master of Ceremonies and Herald - chief of the Draconian Heraldic Office of DBHZ. In addition to many photos from the event, the book contains the text of the* Proclamation on Croatian Flag Day, *the program of the ceremonial academy, and the complete texts of the welcoming speech of then director of HIP, Dr. **Jasna Turkalj** as well as addresses on behalf of other organizers: **Mateja Brstilo Rešetar**, director of HPM, now Dragon of Grič VI, Prof. Dr. **Nevio Šetić**, Dragon of Istria, then Grand Master of DBHZ and LTC Heimer, as HGZD president. Also included are the addresses of the high patronage representatives, MSc. **Renata Margaretić Urlić**, envoy of the President of the Republic, Dr. **Tomislav Sokol**, envoy of the Speaker of the Parliament, and MSc. **Zvonimir Frka-Petešić**, envoy of the Prime Minister as well as the texts of scholarly papers by M.Sc. **Jelena Borošak-Marijanović**, HPM, museum adviser retired, Dr. **Mario Jareb**, Dragon of Jurjevgrad at Tribunj, HIP, today head of the DBHZ Historical Section, and Dr. Heimer. At the end, there is a list of compositions performed by the* FER Academic Male Choir, *and, of special interest, a facsimile of the scores of the vigil song* Croatian Flag *by **Vilim Just**, performed for the first time after many years especially for this occasion. In the second part of the book, all the texts are given in English translation, which brings this edition closer to the international scientific and professional audience, as well as to Croats in the diaspora. The graphic design was skillfully done by Stjepan Bekavac, and the publication was printed by the* Sveučilišna naklada *(University Press) in an edition of 500 copies.*

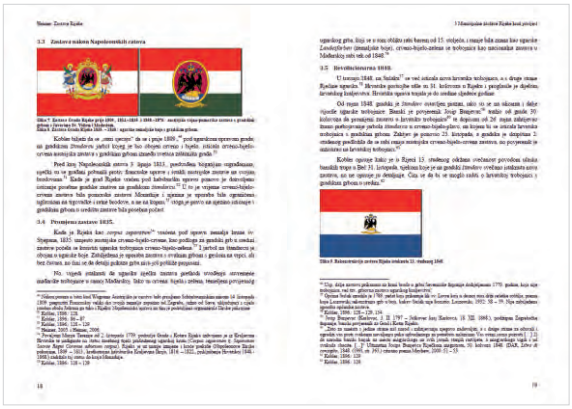
Heimer: Zastave Rijeke

Heimer: Flags of Rijeka

Naslov *Title*: **Zastave Rijeke - monografija 200 godina borbe grada za pravo na svoju zastavu** [in English: ***Flags of Rijeka - monograph of 200 years city struggle for the right for its own flag***]
Autor *Author*: **Željko Heimer**
Nakladnik: mjesto, godina *Publisher: place and year*: **Udruga Slobodna Država Rijeka *Free State of Fiume association*: Rijeka, 2022.**
ISBN: **978-953-49496-2-7**
Recenzenti *Reviewers*: prof. dr. sc. Željko Bartulović, izv. prof. dr. sc. Tomislav Galović
Uvez *Binding*: **meki | *paperback***
Stranica *Pages*: **144**
Veličina *Dimensions*: **24×16 cm** (9.5"×6.25") Cijena *Price*: **150 HRK** ~20 EUR
Narudžbe na *Orders at* miletier@gmail.com

Nakon višegodišnjeg proučavanja, objavljenih nekoliko znanstvenih radova i sudjelovanja na međunarodnim kongresima s tom temom te održanih nekoliko javnih predavanja u **Rijeci**, predsjednik HGZD-a **Željko Heimer** objedinio je svoja istraživanja gradske zastave i raznovrsnih drugih zastava koje su se rabile i danas se rabe u gradu na **Rječini**. Poticaj za sustavno istraživanje gradske zastave potekao je iz udruge *Slobodna Država Rijeka*, koja godinama podržava inicijativu da grad dobije svoju povijesnu zastavu kao službenu gradsku zastavu. Iako se prije par godina činilo da je ta borba završena uspješno, ona je postigla tek djelomičan uspjeh, tako da je riječka trobojnica usvojena za svečanu – povijesnu gradsku zastavu koja se rabi u posebnim prilikama, dok je službena zastava ostala svijetloplava inačica s današnjim službenim gradskim grbom.

Knjiga predstavlja zastave koje su isticane u Rijeci od postavljanja *štandarca* (gradskog zastavnog jarbola) 1508. i od srednjeg vijeka prikazane u portolanima, preko zastava koje prikazuju gradski grb na varijantama nacionalnih trobojnica (austrijska, ugarska, hrvatska) do ideje i dugotrajnog postupka odobrenja prve prave gradske zastave u bojama grba dodijeljenog 1659. godine. No, i nakon toga, svaka promjena vlasti, a njih je u Rijeci tijekom 20. stoljeća bilo itekako mnogo, tražila je načina da gradsku zastavu promijeni na ovaj ili onaj način, uvodeći svoje ideološke elemente ili izbacujući one druge.

Osim sustavnog pregleda povijesti same gradske zastave, monografija predstavlja i niz drugih zastava iz raznih razdoblja riječke povijesti: administrativnih jedinica, pomorskih vlasti i brodarskih kompanija, sportske, akademske, vatrogasne i lovačke zastave, zastave postrojbi iz Domovinskog rata, pa i posebne pojedinačne zastave trsatskog svetišta, riječkog karnevala, dječjih vrtića, a završava sa zastavom manifestacije Europska prijestolnica kulture 2020. Iako to nikako ne može obuhvatit baš sve zastave koje su se ikada rabile u Rijeci, ovime je obuhvaćena glavnina veksiloloških korpusa grada.

Knjiga sadrži više od dvjesta ilustracija, većinom autorovih crteža zastava, a popraćena je s više od 450 bilježaka, te detaljnim pregledom literature i izvora. ■

*After several years of research, publishing several scholarly papers, presenting at international conferences on the topic, and giving public lectures in **Rijeka**, HGZD president **Željko Heimer** has compiled his research on the Rijeka city flag and various other flags once used or still in use in the city on the **Riječina** river. The incentive to publish a systematic work on the flags of Rijeka came from the* Free State of Fiume *Association, which for years has led an initiative to re-adopt the historical city flag as the official one. Although just a few years ago it seemed the effort would soon be successful, in fact, the historical flag has as yet only been adopted for ceremonial use in certain circumstances, while the official flag remains the light blue one with the current official city arms.*

This book presents the history of the flag hoisted in Rijeka since the standard *(city flag mast) was erected in 1508 as well as flags associated with the city in navigational portolans and flags depicting the city arms in versions of national tricolors (Austrian, Hungarian, Croatian). There is also a discussion of the origin and lengthy approval process of the first true city flag in the colors of the coat of arms granted in 1659. However, even afterwards, with every change of government, there has been an effort to amend the city flag in some way, either introducing the new officials' ideological elements or omitting those of the previous leadership.*

Besides the systematic historical overview of the city flag, the monograph presents numerous other flags of various periods of Rijeka's history: administrative units, maritime administrations, shipping companies, sporting clubs, academic associations, firefighters' and hunters' flags, colors of military units from the Croatian Homeland War, and finally, individual flags, such as the Marian Shrine at Trsat, the Rijeka Carnival, local kindergartens, and the finally flag of the European Capitals of Culture 2020 event. Although this compilation may not encompass each and every flag of Rijeka, it still presents the majority of the city's vexillological corps.

The book contains over two hundred illustrations, mostly the author's drawings of the flags, and is accompanied by more than 450 footnotes and a detailed list of consulted literature and used sources. ■

Hrvat - novi državni herold Švedske

Croat - a New State Herald of Sweden

Švedski državni arhiv objavio je da 15. lipnja 2022. godine službu državnog herolda preuzima **Davor Zovko**, ugledni heraldičar i heraldički umjetnik rodom iz **Mostara**, koji živi i radi u **Švedskoj**, a ponosni smo i da je član HGZD-a.

Državni herold (*statsheraldiker*) službenik je **Državnog arhiva** nadležan za heraldiku. Ova služba uspostavljena je 1953. u ovom obliku, a nasljeđuje službu kraljevskog herolda (*riksheraldiker*) koja postoji barem od 15. stoljeća, no **Kraljevski heraldički ured** (*Riksheraldikerämbetet*) uspostavljen je tek 1734. kada je imenovan prvi kraljevski herald **Conrad Ludvig Transchiöld**. Za njim je slijedilo još osam nositelja te dužnosti, a od 1953. kada je ured sjedinjen s **Nacionalnim arhivom** imenovano je još četiri herolda prije Zovka. Zovkov prethodnik **Henrik Klackenberg** imenovan je 1999. godine te je sada umirovljen. Tako je Zovko četrnaesti redovni državni herold od 1734., a peti s današnjim nazivom te službe.

Državni herald emeritus Henrik Klackenberg simbolično predaje Davoru Zovku ploču stare službe Heralda Kraljevstva, na svečanosti upriličenoj u čast Henrika Klackenberga.

State Herald Emeritus Henrik Klackenberg symbolically hands over to Davor Zovko the plate of the ancient service of the Herald of the Realm, at a ceremony held in Henrik Klackenberg's honor.

Photo: Martin Sunnqvist.

U Švedskoj državni herold skrbi o zaštiti državnih obilježja (grba i zastave) od uzurpacije i pogrešne uporabe, komponira (dizajnira idejno i/ili likovno) i odobravati grbove državnih institucija, pokrajina i općina, služi kao referentna instancija državnim organima koji kontroliraju i odobravaju zaštitine znakove, zadužen je za širenje i popularizaciju znanja o heraldici i širenje heraldičke tradicije te predstavlja državu u međunarodnim heraldičkim kontekstima. Državni herald je *ex officio* stalni sazivatelj i tajnik *Heraldičkoga vijeća*, čije delegate imenuje izravno vlada.

Davor Zovko rođen je 1965. godine, magistar je pedagogije. Tema njegovig magistarskog rada bila je upravo heraldika. Obranio je 2017. godine disertaciju za licencijat filozofije (*Fil. Lic.*, švedski akademski naziv donekle sličan našem nekadašnjem magisteriju znanosti) iz područja socijalnog rada, s temom evaluacija i upravljanja u državnim institucijama. Ima dugogodišnje iskustvo u javnoj upravi, između ostalog i kao znanstvenik te evaluator. Od 1996. vodi samostalni heraldički studio u kojemu je komponirao veći broj grbova udruga, obitelji, visokih crkvenih službenika te poznatih osoba. Pobijedio na više heraldičkih natječaja, od kojih su najvažniji natječaj za komponiranje grba **Švedskog društva za heraldiku** (SHS) te za izradu *ex librisa* za Nj. K. V. princa **Carla Philipa Švedskog**.

Do sada je objavio pet knjiga od kojih dvije obrađuju heraldiku i faleristiku. Objavio i niz poglavlja u knjigama te članaka o heraldici i faleristici. Zovko nosi nazive u više viteških redova: vitez je Velikoga Križa *Sv. Groba Jeruzalemskoga*, vitez zapovjednik *Sv. Grgura Velikoga* i vitez *Sv. Jurja*, nagrađen je i Zlatnom medaljom za zasluge SHS-a.

Čestitamo našem Davoru, želimo mu uspješnu službu, koju ćemo sa zanimanjem pratiti.

*The **Swedish State Archives** announced that on 15 June 2022, **Davor Zovko**, a distinguished heraldist and heraldic artist from **Mostar**, who lives and works in **Sweden**, will take over the position of state herald. We are proud that he is a member of the HGZD.*

*The state herald (*statsheraldiker*) is the officer of the **State Archives** responsible for heraldry. This service was established in 1953 in this form, succeeding the service of realm's herald (*riksheraldiker*) which has existed since at least the 15th century, but the **Realm's Heraldic Office** (*Riksheraldikerämbetet*) was not established until 1734, when the first realm's herald **Conrad Ludvig Transchiöld** was appointed. He was followed by eight more holders of that office, and from 1953, when the office was united with the **National Archives**, four more heralds were appointed before Zovko. His predecessor, **Henrik Klackenberg**, was appointed in 1999 and is now retired. Thus, Zovko is the fourteenth regular state herald since 1734, and the fifth with the current title of that office.*

In Sweden, the state herald takes care of the protection of state symbols (coat of arms and flag) from usurpation and misuse; composes (devises conceptual and/or artistic designs) and approves the coats of arms of state institutions, provinces, and municipalities; serves as a reference instance for state bodies that control and approve trademarks; is in charge of spreading and popularizing knowledge about heraldry and the spread of heraldic tradition; and represents the state in international heraldic contexts. The state herald is ex officio *the permanent convener and secretary of the* Heraldic Council*, whose delegates are appointed directly by the government.*

*Davor Zovko was born in 1965 and has a master's degree in pedagogy. The topic of his master's thesis was precisely heraldry. In 2017, he defended his dissertation for a licentiate of philosophy (*Fil. Lic.*, the Swedish academic title somewhat similar to Croatian former Master of Science) in the field of social work, with the topic of evaluations and management in state institutions. He has many years of experience in public administration, including as a scientist and evaluator. Since 1996, he has been running an independent heraldic studio where he has composed a large number of coats of arms for associations, families, high-ranking church officials, and famous people. He won several heraldic competitions, the most important of which are for composing the coat of arms of the **Swedish Heraldic Society** (SHS) and for creating an* ex libris *bookplate for HRH Prince **Carl Philip of Sweden**.*

So far, he has published five books, two of which deal with heraldry and phaleristics. He also published a number of book chapters and articles on heraldry and phaleristics. Zovko bears titles in several knightly orders: he is a Knight Grand Cross of Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem*, Knight Commander of* Pontifical Equestrian Order of St. Gregory the Great*, and Knight of* St. George*. He was also awarded the Gold Medal for Merits to the SHS.*

We congratulate our Davor, we wish him a successful service, which we will follow with interest.

Kronika HGZD

HGZD Chronicles

20. studenog 2021. – **Godišnja opća skupština i zimska konferencija** britanskog *Zastavnog instituta* (FI), *Narodni povijesni muzej*, **Manchester**, predsjednik HGZD-a i FIAV-a **Željko Heimer** sudjeluje videokonferencijski. Vidi GiZ 31, str. 17.

8. prosinca 2021. – **Prvi seminar za proizvođače zastava** *Kineskog središta za veksiloloska istraživanja* (VRCC) u kineskom gradu **Džudzi**. GiZ31, str.16.

16. svibnja 2022. – predavanje Heimer: *Vexilla Romana*, multimedijska dvorana *Klasične gimnazije*, *Društvo zagrebačke Klasične gimnazije*. ①

8. lipnja 2022. – predstavljanje izdanja *Spomenica 170. obljetnice hrv. državne zastave* (vidi str. 31) i *Od šahovnice do trobojnice* (vidi GiZ 31, str. 30), predstavljači dr. sc. **Mario Jareb**, **Matea Brstilo Rešetar**, Heimer, dr. sc. **Gordan Ravančić**. Prigodna mini izložba povijesnih hrv. zastava u povodu **Dana hrvatske zastave** (5. lipnja) ②

8. lipnja 2022.– predstavljanje knjige **Ana Marija Ambrušec**: *Heraldička baština križevačko-kalničkog područja*, Institut - cafe galerija, Zagreb. Vidi GiZ 27, str. 26.

15. lipnja 2022. – **Davor Zovko** preuzeo službu državnog herolda **Kraljevine Švedske** (vidi str. 20).

17. lipnja 2022. – Heimer održao video-linkom pozdravni govor na *56. godišnjoj skupštini Sjevernoameričkog veksiloloških društva* (NAVA) u **St. Angustineu**, Florida. ③

28. lipnja 2022.–predavanje Heimer: *Norveške zastave*, 18. predavnaje u ciklusu *Zastave – identitet naroda i država*, pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike, *Koordinacija hrvatskih društava prijateljstva*, uz obraćanje veleposlanika Kraljevine Norveške u Republici Hrvatskoj, Nj. E. gospodina **Haakona Blankenborga**. ④

*20 November 2021 – **Annual General Meeting and Winter Conference** of the British* Flag Institute *(FI), held in the* People's History Museum, ***Manchester**, president of HGZD and FIAV **Željko Heimer** attends by videoconference. See GiZ 31, p. 17.*

*8 December 2021 – **First Flag Suppliers Seminar** of the* Vexillological Research Center of China *(VRCC) in **Zhuji**, PR China. See GiZ 31, p. 16.*

16 May 2022 – Lecture by Ž. Heimer: Vexilla Romana, *Multimedia Hall of the Zagreb Classical Gymnasium,* Zagreb Classical Gymnasium Association. ①

8 June 2022 – Book presentation Commemorative Book of the 170th Anniv. of the Croatian State Flag *(see p. 31) and* From Chessboard to Tricolor *(see GiZ 31, p. 30), presenters Dr. **Mario Jareb**, **Matea Brstilo Rešetar**, Heimer, and Dr. **Gordan Ravančić**, including mini-exhibition of historical Croatian flags on the occasion of the **Croatian Flag Day** (5 June)* ②

*8 June 2022 – Book presentation by **Ana Marija Ambrušec**:* Heraldic Heritage of the Križevci and Kalnik Region, *Institut - cafe galerija, Zagreb. See GiZ 27, p. 26.*

*15 June 2022 – **Davor Zovko** introduced in the office of the state herald of **Sweden** (see p. 20).*

17 June 2022 – Heimer introductory speech by video-link at the 56th Annual Meeting *of the* North American Vexillological Association *(NAVA) in **St. Augustine**, Florida.* ③

28 June 2022 – Lecture by Heimer: Norwegian Flags, *18th lecture in the* Flags – Identity of Nations and States *cycle, under the auspices of the President of the Republic,* Coordination of Croatian Friendship Associations, *with address by the Ambassador of the Kingdom of Norway in the Republic of Croatia, H. E. Mr. **Haakon Blankenborg**.* ④

→ 36 → 36

Kongresi i skupovi

Congresses and Meetings

16.-19. kolovoz 2023 | *16-19 Aug 2023* **23. kolokvij AIH-a**, Lund, Švedska
23. kolokvij Međunarodne heraldičke akademije *23 AIH Colloquium, Lund, Sweden*
23rd Colloquium of the International Academy of Heraldry
https://heraldik.org/colloquium-lund-2023/
Societas Heraldica Lundensis, Societas Heraldica Scandinavica, The Swedish Heraldry Society

12.-16. kolovoza 2024. | *12-16 Aug 2024* **30 ICV** Peking, NR Kina | *Beijing, PR China*
30. međunarodni veksiloloski kongres ***30th International Congress of Vexillology***
中国旗帜学研究中心 *Vexillological Research Center of China, The Flag Research Center*

24.-27. rujna 2024. | *24-27 Sep 2024* **36 ICGHS** Boston, MA, USA
36. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti
36th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences
https://www.americanancestors.org/icghs-2024
New England Historic Genealogical Society

31 ICV 2026 Pariz, Francuska (kandidat) | *Paris, France (candidate)*

Suradnici u ovom broju *Authors in this issue*

Tomislav Galović, izv. prof. dr. sc., predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član Predsjedništva HGZD, tgalovic@ffzg.hr

Željko Heimer, pukovnik dr. sc., LF, FF, predsjednik FIAV i HGZD, pridruženi član AIH, počasni član MGD, BHVS, CISV, Fellow FRC, Meštar obredničar i herold DBHZ, Zagreb, zheimer@gmail.com

Matija Horvat, nezavisni istraživač, član HGZD, Butkovec, matija191@gmail.com

Nikša pl. **Kuščić**, predsjednik ogranka Split i drugi potpredsjednik Hrvatskog plemićkog zbora, član Hrvatskog rodoslovnog društva *Pavao Ritter Vitezović* i HGZD, nkuscic@hotmail.com

Zoran Peran, nezavisni istraživač, Kaštela, peran.zoran@gmail.com

Marin Sabolović, prof. geografije, uniformolog, voditelj muzejske zbirke Domovinskog rata u Bjelovaru, član HGZD, marinsabolovic@net.hr

Tomislav Todorović, inženjer elektrotehnike iz Zrenjanina, član *Flags of the World* i HGZD, tomislav.todorovic.rs@gmail.com

Marko Vitez, mag. educ. geogr. et hist., nastavnik geografije u Srednjoj strukovnoj školi Varaždin, član HGZD, markovitez@yahoo.com

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

IMPRESSUM
Grb i Zastava: Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj **32**, Godina **XVI.** Zagreb **studeni 2022.**
ISSN **1846-3827**
Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**
Predsjedništvo HGZD-a:
Željko Heimer, predsjednik;
Dubravka Peić Čaldarović, potpredsjednica;
Matea Brstilo Rešetar, tajnica;
Tijana Trako Poljak, članica;
Tomislav Galović, član.
Engleska lektura: **Caroline Beaumont**, North American Vexillological Association.
Cijena broja 35 kn, za inozemstvo 7 €.
Godišnja pretplata (2 broja): 60 kn, za inozemstvo 12 €
Za članove HGZD-a besplatno.
Narudžbe na **Leykam international, Ilica 42, HR-10000 Zagreb** ili **leykaminternational@gmail.com**
Izdavač: Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo
Pazinska 50, HR-10110 Zagreb
E-mail: **hgzd@hgzd.hr** Web: **http://www.hgzd.hr**
IBAN **HR2323600001101905988**
OIB **21212575148**
Tisak: **Denona d. o. o.** Naklada broja: **200 komada**
Prilozi za »Grb i Zastavu« dobrodošli su. Članci, fotografije i ostalo mogu se dostaviti izdavaču u pisanom ili tiskanom obliku, u elektroničkom obliku ili kao privici elektroničkom poštom. Materijali se ne vraćaju.
Stavovi i mišljenja izneseni u glasilu su autorski, i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ni HGZD-a. Iako se HGZD trudi da su podaci izneseni u glasilu točni, Društvo ne garantira njihovu točnost i ne preuzima nikakvu materijalnu ni moralnu odgovornost za štetu koja bi zbog njih nastala.
Ovaj broj zaključen je 15. studenoga 2022.

LEYKAM international

www.leykam-international.hr
info@leykam-international.hr
Ilica 42, 10000 Zagreb

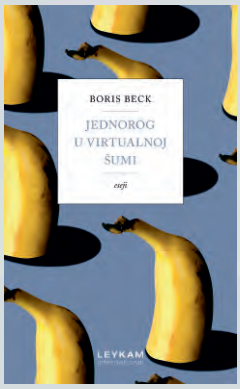
KNJIŽEVNOST / LITERATURE

Marlen Haushofer
Tapetna vrata
Roman
128 kn 17€

Boris Beck
Uloga moje obitelji u svjetskoj krizi
Eseji
113 kn 15€

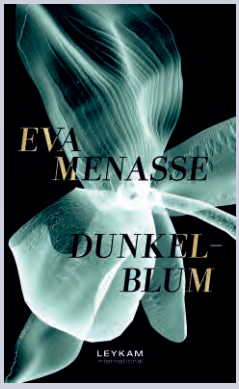

Boris Beck
Jednorog u virtualnoj šumi
Eseji
113 kn 15€

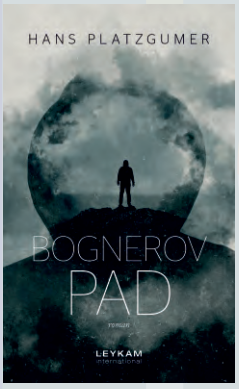
POVIJEST UMJETNOSTI
ART HISTORY

Michael Levey
Slikarstvo i skulptura u Francuskoj 1700.-1789.
298 kn 39,50€

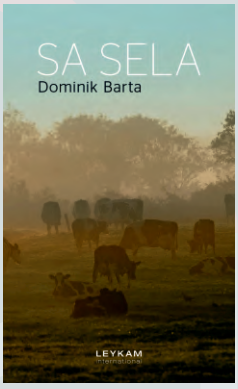
Eva Menasse
Dunkelblum
Roman
188 kn 24,95€

Hans Platzgumer
Bognerov pad
Roman
98 kn 13€

Rene Freund
Dvotjedni date
Roman
128 kn 17€
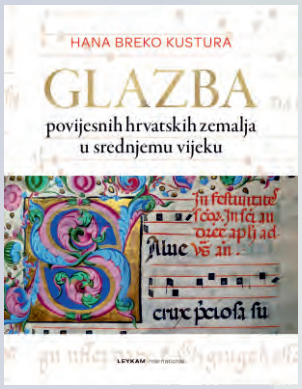

Dominik Barta
Sa sela
Roman
128 kn 17€

BAJKE
FOLKTALES

Neli Mindoljević
Od Batine do Žminja. Hrvatski krajevi u usmenim pripovijetkama i predajama
148 kn 19,80€

GLAZBA
MUSICOLOGY

Hana Breko Kustura
Glazba povijesnih hrvatskih zemalja u srednjem vijeku
249 kn 33€

FILOLOGIJA
PHILOLOGY

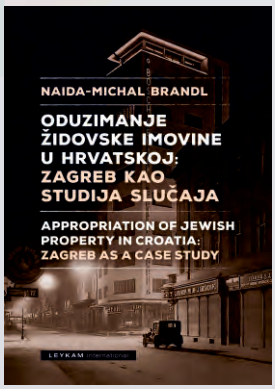

Kristina Jug
Kazalište na Kaptolu. Anonimne kajkavske dramske adaptcije s kraja 18. i početka 19. stoljeća
189 kn 25€

POVIJEST
HISTORY

Marijan Buljan
Politička povijest Splita od 1918. do 1941.
298 kn 39,50€

Naida-Michal Brandl
Oduzimanje židovske imovine u Hrvatskoj: Zagreb kao studija slučaja – *Appropriation of Jewish property in Croatia: Zagreb as a case study*
249 kn 33€

Kronika HGZD (nastavak)

→ 30

- 11.-15. srpnja 2022. **29 ICV Ljubljana**, vidi str. 14-19.
  - **Ted Kaye** proglašen *počasnim članom* HGZD-a, uručena *Zlatna medalja* HGZD-a.
  - Heimer primio povelju počasnog člana *Bugarskog heraldičkog i veksiloloških društva* (proglašen 2009.) i značku litvanskog *Geneaološkog, heraldičkog i veksiloloških instituta*.
  - HGZD donirao komplet časopisa GiZ gradskoj knjižnici katalonskog grada **Sant Clement de Llobregat**, u kojoj je na poticaj *Katalonskog veksiloloških društva* (CAV) osnovan *Veksiloloških odjel*.
- 18. srpnja 2022. – **Postkongresni veksiloloških skup Rijeka 2022.**, *Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci*. Više u sljedećem broju.
- 2. rujna 2022. – predstavljanje knjige Heimer: *Zastave Rijeke*, *Muzej grada Rijeke*, Rijeka (vidi str. 32) ⑤
- 18. listopada 2022. – predavanje prof. dr. **Tomislav Galović**: *Srednjeevropska heraldična dediščina (na primeru Hrvaške in Slovenije)*, *Gradski muzej Krško*, **Krško**, Slovenija. ⑥
- 9. studenoga 2022. – predstavljanje knjige Heimer: *Zastave Rijeke*, Velika dvorana *Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja"*, Zagreb. ⑦

(continued) HGZD Chronicles

→ 30

- *11-15 July 2022 – **29 ICV Ljubljana**, see pp. 14-19.*
  - ***Ted Kaye** named HGZD* Honorary Member *and awarded HGZD* Golden Medal.
  - *Heimer received honorary member certificate (named in 2009) by the* Bulgarian Heraldic and Vexillological Association *(BHVA) and a badge of the* Lithuanian Genealogy, Heraldry, and Vexillology Institute *(GHVI).*
  - *HGZD donated all GiZ issues to the city library of **Sant Climent de Llobregat**, where a* Vexillological Department *was formed after an initiative of the* Catalan Vexillology Association *(CAV).*
- *18 July 2022 – **Post-Congressional Vexillological Event**, Faculty of Teacher Education, University of Rijeka. More in next issue.*
- *2 September 2022 – Book promotion Heimer:* Zastave Rijeke, Rijeka City Museum, *Rijeka (see p. 32).* ⑤
- *18 October 2022 – Lecture by Prof. Dr. **Tomislav Galović**:* Central European Heraldic Heritage (with examples of Croatia and Slovenia), Krško City Museum, ***Krško**, Slovenia.* ⑥
- *9 November 2022 – Book promotion Heimer:* Zastave Rijeke, *Great Hall of the Brotherhood of Croatian Dragon Society, Zagreb.* ⑦

